

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : P. Hauberg, 1889

Fysiske størrelse | Physical extent:

udg. af M. Gjørup.

Dybbølstillingens Forsvar 1864 : skildret af
Deltagere

Kjøbenhavn : P. Hauberg, 1889

187 s., 3 tav. :

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

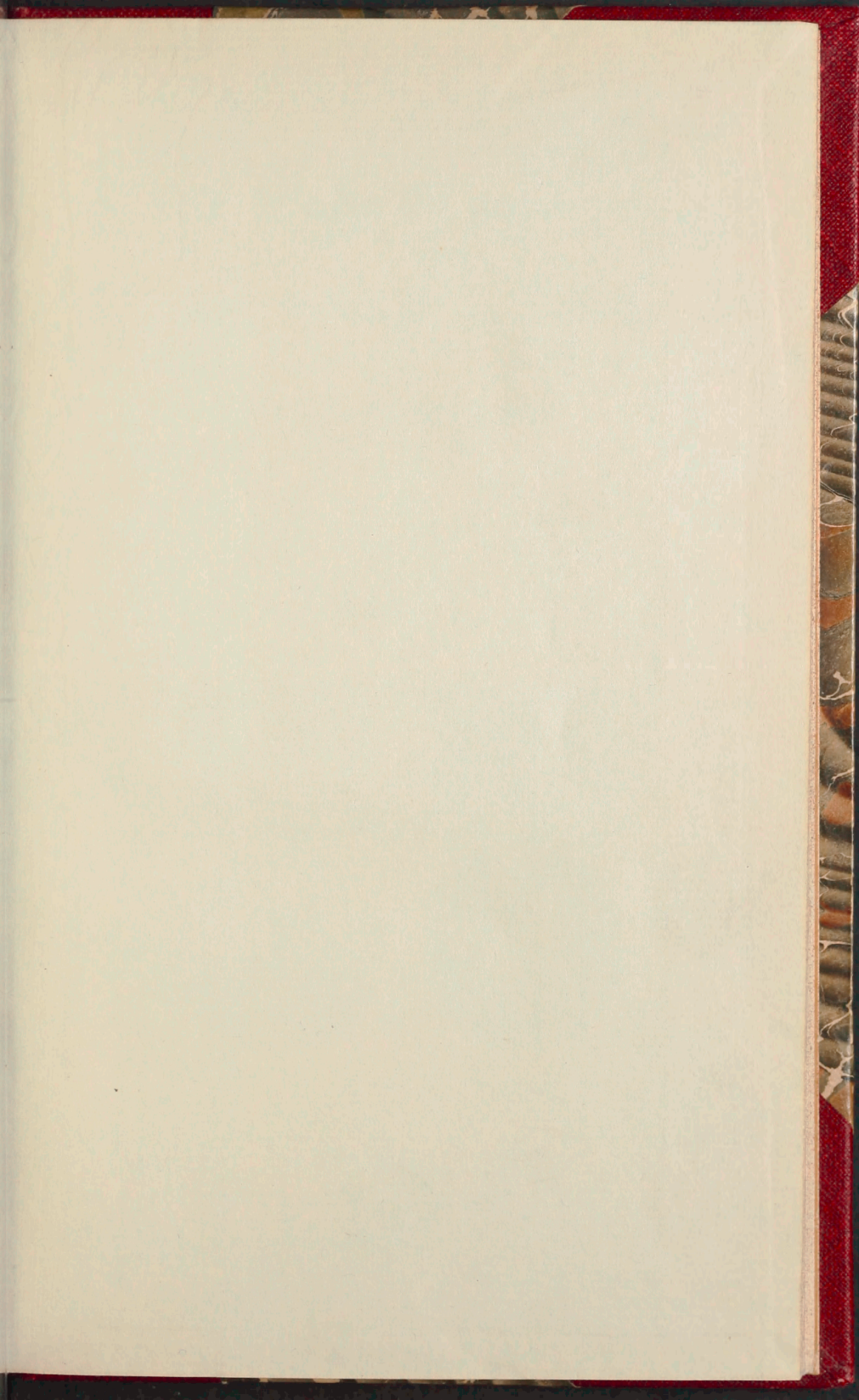
38-57-8

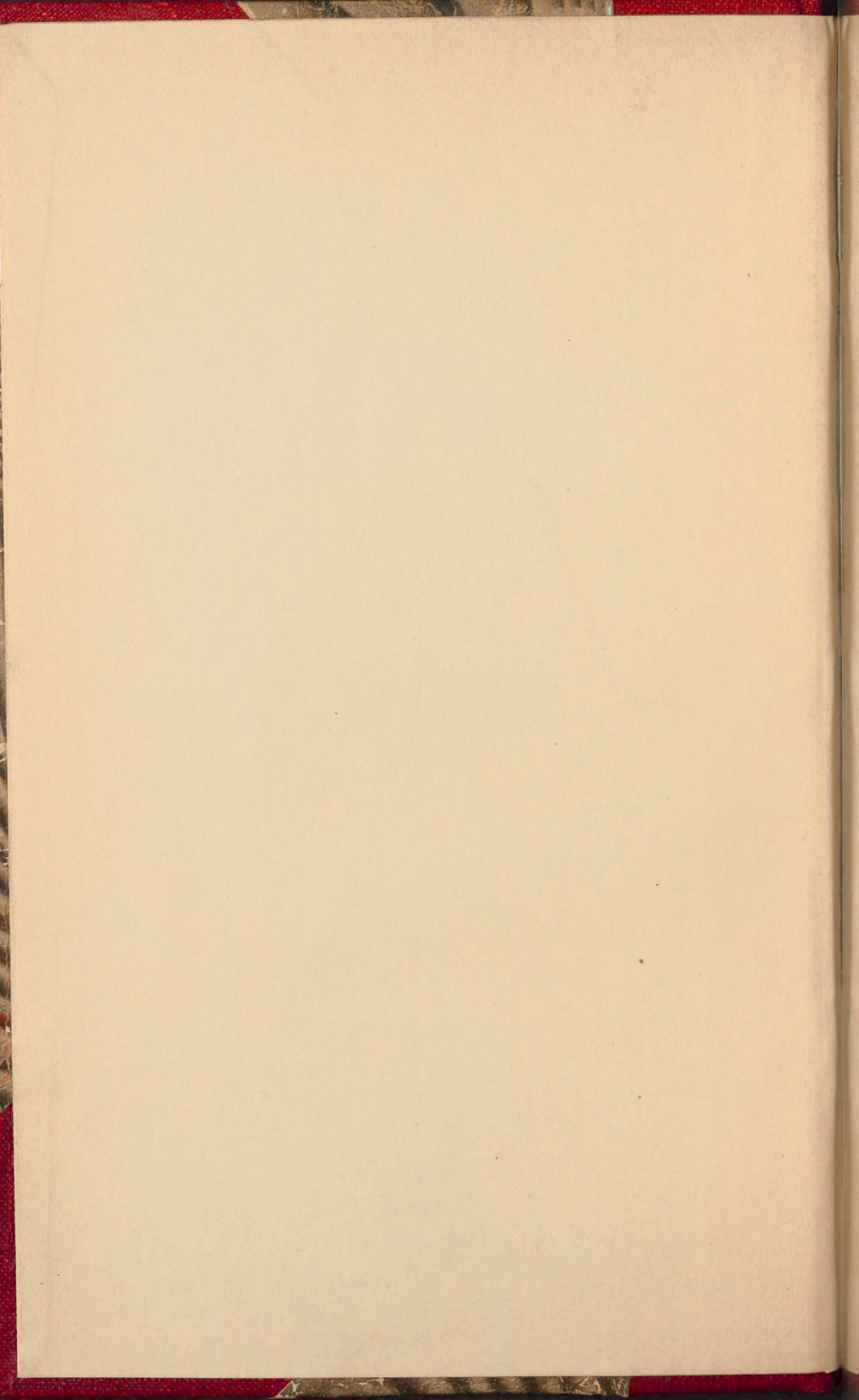
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130020355809

Dybbølstillingens
Forsvar 1864,

skildret af Deltagere,

udgivet

af

M. Gjørup.

Kjøbenhavn.

P. Hauberg & Comp.

1889.

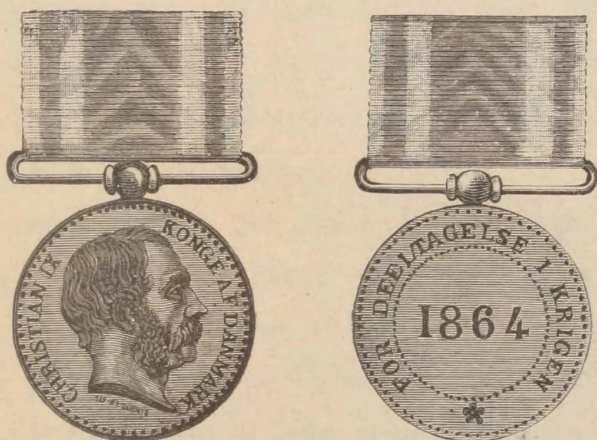
Dybbølstillingens
Forsvar 1864,

skildret af Deltagere,

udgivet

af

M. Gjørup.

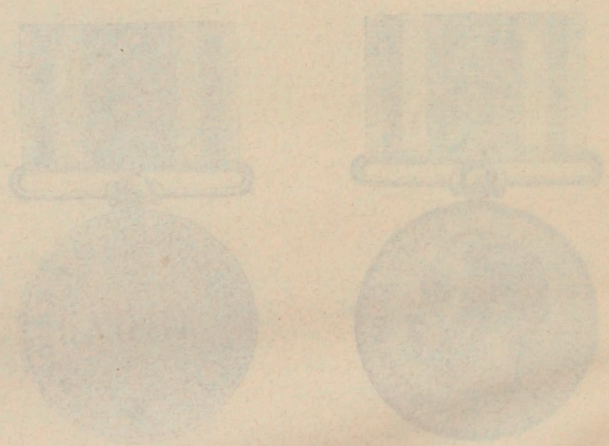
Kjøbenhavn.

P. Hauberg & Comp.

1889.

Dybdalillingens
Foraover 1864
skjædet af Belgars

M. Gjerup

Hoffensberg & Trap's Etabl. — Kbhvn.

Forord.

Nærværende Skildring af Dybbølstillings Forsvar i 1864 fremkom første Gang i „Nordisk Folkeblad“ i Aarene 1878, 79. Der blev den Gang lovet, at den senere, noget revideret, vilde udkomme i Bogformat; dette Løfte er blevet holdt iaar, det er 25 Aar siden, Kampen stod paa Dybbølbjerg.

Det er ikke faa Deltagere fra denne Kamp, som have givet værdifulde Bidrag til denne Skildring; de vare besjælede af Følelsen af, at det ikke gik an at følge de Røster, som for en halv Snes Aar siden lode fra alle Sider: „Det er bedst at søge at glemme det ulykkelige Felttog i 1864“. Hvad der blev ydet paa Dybbøl i Kampen mod en overlegen Fjende, kan saavel den danske Hær som det danske Folk være bekendt.

Dette er senere bleven indset, der er bleven viist

Hæren Retfærdighed, og den Anskuelse har banet sig Vej, at det danske Folk i 1864 ikke var vanslægtet fra sine Forfædre, og at der i den haabløse Kamp blev givet et nyt Bevis for, at der i vor Ungdom er Stof til nogle af Verdens bedste Soldater, og at de ville blive det, hvis de faae den fornødne Uddannelse.

Maatte denne lille, fordringsløse Skildring blive modtaget med samme Velvilje af Publikum nu som den blev modtaget for 10 Aar siden og som den allerede er bleven modtaget af en Del af Pressen.

Kjøbenhavn i April 1889.

Udgiveren.

Fra 8de til 22de Februar.

Det er 25 Aar siden, at vor Hær stod paa Dybbøl og førte et haardnakket Forsvar for den danske Provins, som for ikke mange Aar tilbage havde været Vidne til vore skjønne Sejre. Jo fjernere vi ere komne fra Kampen, i desto hæderligere Lys fremstiller den sig for os; thi to Aar efter, i 1866, saae vi den preussiske Hær i faa Uger overvinde den østerrigske, og i 1870 og 1871 laa Frankrig blødende for Kong Wilhelms og hans Feltherrers Fødder, disse Feltherrer, hvoraf de Fleste tjente deres første Sporer i Krigen mod Danmark.

Danmark førte i 1864 Kamp mod to Stormagter: Østerrig og Preussen, det var den sidste Magts Tropper, som angrebe os paa Dybbøl. Kun Faa anede de Fremskridt, den preussiske Hærs Uddannelse havde gjort. Den 2den Februar 1864 havde den lidt et Nederlag ved Mysunde, og i de smukke Kampe foran Dannevirkestillingen havde vi i Hovedsagen haft med Østerrigerne at gjøre. Medens de andre europæiske Stormagters Hære havde indhøstet Erfaringer ad praktisk Vej, ved Krigen, havde Preussens Hær uddannet sig i Fredstid ad Theoriens Vej, og da denne Hær blev prøvet paa Valpladsen, viste det sig til Europas Overraskelse, at den var bleven Verdens første Hær, og den blev senere mere eller mindre Mønstret

for de andre Magters Hære. Ingen anede, at den Hær, som i de første Dage af Februar lagde sig foran Dybbølstillingen, siden skulde forbause Verden ved uhørte Bedrifter, og dens Højstkommanderende Prins Friedrich Carl vinde Sejre som ved Königsgrätz og Metz. Kampen ved Dybbøl var den preussiske Hærs Generalprøve paa dens senere store Bedrifter, dér fik den Tillid til sig selv, dér fik den Tillid til sine Førere. En preussisk Gardeoberst udbrod i Berlin til Udgiveren af denne Skildring: „Vi have i 50 Aar ikke haft Krig, vi maatte have Krig for at prøve vor Hær.“

Mindst anede vi, Danske, hvor dygtig en Modstander vi havde for os. Vi havde vænnet os til at betragte den franske Hær som den første i Verden, og i Slaget ved Slesvig, den 23de April 1848, havde vi længe holdt den overlegne, preussiske Hær Stangen. Vi vidste, at den havde indført Bagladegeværet og Bagladekanonen, men vi tillagde ikke dette nogen Betydning. Engang, da en gammel Rustmester foreviste Tøjhuset for Landkadetterne og kom til nogle Bagladekanoner fra tidligere Tid, sagde han: „Efter min Mening er det en Række Galskaber.“ Længe før andet Steds var Bagladekanonen opfundet i Danmark, men blev sat paa Tøjhuset som upraktisk.

Vi havde levet for meget paa vore Sejre fra 1848—50; det kunde siges, at den Hær, som i 1850 med to Aars Krigserfaring rykkede frem til Slaget ved Isted, dengang var den bedste i Verden. Men hvorledes var Hæren i 1863? Nogle faa Aar forinden stod der at læse i et Blad: „Det er en sørgelig Sandhed, at vi ville være slettere forberedte nu, hvis en Krig skulde udbryde, end vi vare det i 1848.“ Der savnedes ikke advarende Røster, der førtes en heftig Polemik mellem Infanteriet og Generalstaben om vort Forsvarsvæsen, og der ud-kastedes Planer, som ikke gennemførtes, fordi de vare for kostbare, og imens var det Hele i jævn Tilbagegang.

Kong Christian den Niende.

Vi have hørt fortælle, at, dengang Bang i 1854 dannede sit Ministerium, blev det anbefalet ham at tage Lundbye til Krigsminister; thi han var den billigste Krigsminister, han kunde faae, og Bang tog ham.

„Noget maa der gøres,“ hed det, men Intet blev der gjort. Man havde haft et Par Befæstningskommissioner nedsatte, og Udbyttet var en Plan, hvis Udførelse vilde koste 80 Millioner Kroner. Den var Lundbye for dyr; han opgav den, fordi han mente, at det vilde være usandsynligt, at et Felttog begyndte om Vinteren. Han ændrede Planen derhen, at den vilde komme til at koste 60 Millioner. Rigsraadet afslog at gaae ind paa Befæstningsplanen, og der blev Intet gjort, før Tysklands Holdning i 1861 blev mere truende. Da begyndte Folket selv at blive uroligt og ikke mindst „Bondevennerne“; den 17de Maj 1861 overrasktes der Konseilspræsident Hall en med 71,006 Underskrifter forsynet Adresse, hvori Folket bevidnede sin Redebonhed til at bære ethvert Offer, som var nødvendigt for at hævde Kongerigets og Slesvigs bestaaende konstitutionelle Forbindelse og den danske Nationalitets lovlige og billige Ret i Slesvig.

General Thestrup havde i Slutningen af 1858 afløst Oberst Lundbye som Krigsminister; han havde Aaret efter faaet bevilget nogle faa Tusinder til Dannevirkestillingen, og endelig blev der i 1861 tilstaaet Thestrup Halvdelen af, hvad han havde forlangt for at kunne befæste vore Stillinger paa Halvøen. Som en Følge af dette utidige og farlige Kniberi blev Dybbøl hverken helt eller halvt befæstet.

Idet vi senere skulle komme tilbage til en nærmere Beskrivelse af Skanserne, ville vi nu kaste et Blik paa Terrainet, hvori de laa.

Mellem Øen Als og Sundeved løber det dybe Allsund. Fra dette Sund skraaner Terrainet saavel fra Als som fra Sundevedsiden stærkt opad. I Sundeved, omtrent en Fjerdingsvej Vest for Sønderborg, findes det

højeste Punkt, Dybbølbjerg, som ligger 213 Fod over Havet. Her laa den største Skanse, nemlig VI., og Skanse V. Fra Dybbølbjerg skraaner Terrainet først jævnt og siden mere brat ned mod Vemmingbund, en lille Fjord, som ligger mellem Dybbølstillingen og Broagerland. Fra Sønderborg løber over Dybbølbjerg og i en lille Bue Syd om det højeste Punkt Chausséen til Flensborg. Tæt ved denne Chaussée og noget tilbage laa Skansen IV., derefter fulgte, i Højde med Skanserne V. og VI. og ligesom Nr. IV. Syd for disse, Skanserne III., II. og I., den Sidste helt nede ved Vemmingbund. Flere Slugter skære sig fra Vandet op i Terrainet og kunde ikke bestryges af Skanserne II. og I. Vest for Dybbølbjerg skraaner Terrainet jævnt nedad for atter at hæve sig, til det ved Avnbjerg naaer 167 Fod over Havet. Avnbjerg kaldte Preusserne fra „Spitzberg“; det laa omtrent en Fjerdingvej fra Skandsen III.

En 15 til 1600 Alen Vest for Sønderborg støder Aabenraa-Sønderborg Landevejen til Chausséen; denne Vej har i Dybbølstillingen en nordlig Retning og nærmer sig ved Stengaarden stærkt Alssund, her laa den yderste Skanse paa højre Fløj, Skandse X. Vest til Syd Vest for denne laa Skanse IX. og Syd for denne den store Skandse VIII. Der løb en Slugt op mellem Skanserne VI. og VIII., for at beherske den var noget tilbage Skanse VII. anlagt.

Foran Stillingen laa omtr. 500 Alen Nord for Skanse X. Surlykkegaardene og omtrent 1000 Alen Vest for Skanse VIII. Øster-Dybbøl. Omtr. 1000 Alen Vest for Skanse VI. laa Vester-Dybbøls nærmeste Huse. Nord for denne By og i en Fjerdingsvejs Afstand fra Skanserne laa Ragebøl. Længere ude i Terrainet og i en Afstand af omtrent 4000 Alen laa Skovpartierne Ravnskobbøl eller Ragebøl Skov, Stenderup Skov og Bøffelkobbøl.

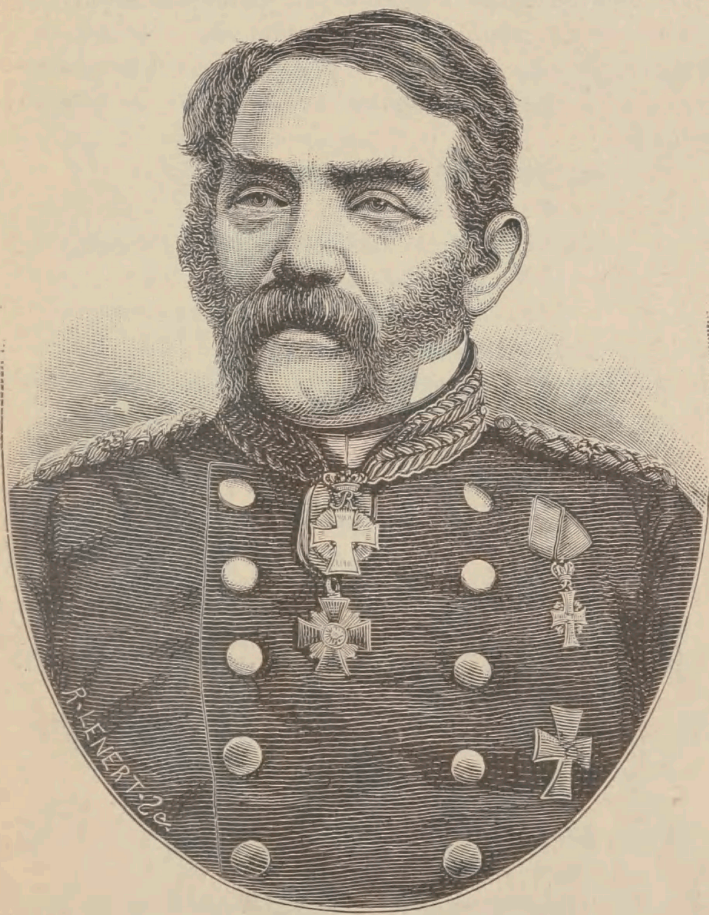
Paa Kysten af Als højner Terrainet sig stærkt og

dominerer Sundevedsiden. Her blev efterhaanden anlagt flere Batterier: Flanke-, Surlykke-, Kjærvig-, Rønhave-, Skov- og Arnkilsøre-Batterierne.

Hvor Alssund udmunder i Østersøen ligger Byen Sønderborg paa Hældningen af en med talrige Vejr-møller bebygget Højde. Paa en fremspringende Odde i Sundet ligger det gamle, ærværdige Sønderborg Slot, og umiddelbart op til Byen mod Øst ligger en Række Huse, der benævnes Mølleby. Over Alssund førte den saakaldte „Kong Frederik den Syvendes Bro“, der var bygget 1856. Byen havde omtrent 4000 Indbyggere.

Dybbølstillingen var, dengang Hæren kom til den, langt fra i den Orden, som den burde have været. Vi havde sat al vor Kraft ind paa Dannevirkestillingen; det var dog indlysende, at den ikke i længere Tid vilde kunne forsvares, og at Krigen vilde komme til at dreje sig om Flankestillingerne Dybbøl og Fredericia. Skanserne vare blevne opførte i 1861, og siden havde de maattet passe sig selv. Der manglede Stormfrihed, Gravforsvar og bombesikre Opholdssteder. Disse Mangler bleve stærkt følelige under Belejringen og nødvendiggjorde, at en stor Styrke altid maatte være tilstede i Stillingen uden Dækning mod Fjendens morderiske Ild, hvorfor vort Tab naturligvis blev uforholdsmæssigt stort.

Det var Natten mellem den 7de og 8de Februar, at 1ste Division under Generat Gerlach kom til Dybbølstillingen efter om Dagen i en Stilling ved Hønsnap at have dækket Hærens Retraite. Divisionen bestod af 1ste, 2den og 3die Brigade, af hvilke 2den Brigade havde vundet den smukke Sejr den 2den Februar ved Mysund. Det var bitterligt koldt, og det sneede uafbrudt. Hele Terrainet var skjult af høj Sne. Der udstilledes en Forpostkjæde, men den blev derefter. 1ste Brigade havde højre Fløj og 2den Brigade venstre. Fjenden var lige saa forkommen som vi og holdt Rast den 8de og 9de Februar.

General Gerlach.

Dengang Hæren rykkede ind i Dybbølstillingen overtog General Lüttichau med Major Stjernholm som Stabschef midlertidigt Overkommandoen. Den Styrke, som blev i Stillingen, efterat 3die Armeedivision var sendt til Fredericia, bestod af 13 Infanteri-Regimenter à 2 Batailloner, inddelte i 6 Brigader og 2 Divisioner, 2 Halvregimenter Kavalleri à 3 Eskadroner, 8 Feltbatterier og 3 Fæstningskompagnier, hvoraf 1 Bro- og 1 Parkkompagni.

Ialt:	22,058	Mand	Infanteri,
	566	—	Kavalleri,
	1,561	—	Feltartilleri med 64 Kanoner,
	1,169	—	Fæstningsartilleri.
	383	—	Ingenieurer.
	<hr/>		
	25,737	Mand.	

De enkelte Afdelinger vare:

1ste Infanteri-Brigade	}	2det Infanteri-Regiment.
		22de do.
2den do.	}	3die do.
		18de do.
3die do.	}	16de do.
		17de do.
4de do.	}	4de do.
		6te do.
5te do.	}	8de do.
		15de do.
6te do.	}	5te do.
		10de do.

12te Infanteri-Regiment.

1ste Halvregiment Husarer.

4de Dragon-Regiments 2det Halvregiment.

1ste, 2det, 4de, 8de, 9de, 10de, 11te og 13de Feltbatteri.

3die, 4de og 6te Fæstningskompagni.

Af Ingenieurtropper: 1ste, 3die, 5te, 6te (Bro) og 7de (Park)-Kompagni.

Fjenden havde den 9de Februar begyndt at udsende flere Recognoscerings-Kommandoer, og preussiske Ky-rasserer fanget en af vore fremskudte Rytterposter paa en Underofficer og tre Dragoner. Fangerne fortalte, at Dybbøl-Skanserne vare forladte, og de Danske gaaet over til Als. Hvis det var Tilfældet, maatte de af Preusserne trufne Dispositioner forandres; der blev derfor besluttet den 10de Februar at foretage større Recognosceringer mod Dybbølstillingen.

Fra Graasten udsendtes et Kommando under Major Liebeherr, det skulde gaae over Sottrup mod Ragebøl og bestod af 3 Kompagnier af 3die Garderegiment, 2 Kanoner og 12 Husarer. Et andet Kommando gik ad Flensborg-Chausséen mod Nybøl.

De danske Regimenter i Dybbølstillingen havde været i tre Døgn paa Forpost umiddelbart efter Retraiten fra Dannevirke. De skulde den 10de Februar afløses af 6te Brigade og 12te Regiment, men ligesom Afløsningen viste sig, kom det paa et Punkt paa vor højre Fløj til en Forpostfægtning.

Fra Sottrup skraaner Terrainet jævnt nedad mod Stenderup Mose. Foran Mosen ligger Tørvemosegaard. Her stod 2det Regiments 2det Kompagni, Kapitain Thorkelin med en Feltvagt, Premierlieutenant M. Gjørup ved Gaarden, og en Feltvagt ved Aabenraa-vejen, Secondlieutenant Thestrup. Store Snedriver laae hist og her i Terrainet og hindrede Fremkommeligheden. Næppe var Afløsningen, en Deling af 5te Regiment, kommen til Tørvemosegaard, før Fjendens Kugler begyndte at pibe Vedetterne om Ørerne; de stode foran Gaarden langs nogle Hegn. Det var Major von Liebeherr, der rykkede frem med sine Gardekompagnier.

Kapitain Thorkelin forstærkede straks Vedetkjæden og lod Delingen af 5te Regiment blive ved Tørvemosegaard som Reserve. Der begyndte nu en haardnakket Fægtning, hvori Preusserne overdængede os med Kugler.

Vi besvarede Ilden saa hurtigt vi kunde med vore Taprifler og ikke uden Virkning; thi vi saae Fjendens Ambulancebaarer i travl Virksomhed. Den ufortrødne Overkommandersergent Atterup blev haardt saaret, og den flinke Korporal Skov faldt. Da Stillingen blev aldeles uholdbar, gav Kapitain Thorkelin Ordre til at retirere; paa Vejen til Tørvemosegaard blev han saaret og overgav Kommandoen til Premierlieutenant M. Gjørup. Mens højre Fløj retirerede, blev der af venstre gjort et Ophold ved Tørvemosegaard, idet Premierlieutenant Gjørup vilde gjøre et Forsøg paa at faae den saarede Atterup med; det lod sig imidlertid ikke gjøre, men Atterup havde Aandsnærværelse nok til at faae sin Rapportbog tilbagesendt med en Underkorporal.

Fjenden troede aabenbart, at der stod en større Styrke bag Tørvemosegaard og beskød den med Granater. Da Retraiten fra Gaarden begyndte, forfulgte Fjenden skarpt, men da vi gjorde Holdt bag et større Hegn, holdt han op med Forfølgelsen; han havde opnaaet Formaalet med sin Recognoscering og faaet at vide, at de Danske holdt Dybbølstillingen besat.

Det Mandskab af 2det Regiment, som her havde været første Gang i Ilden, havde holdt sig fortræffeligt og ikke under Kampen mistet sit gode Humør, skjøndt det havde opdaget, at Fjendens Vaaben var langt bedre end vort. Det var Kjøbenhavnere, Kulsviere og Folk fra Kjøbenhavns Amt, en heldig Blanding af fortrinlige Elementer.

Dersom Kapitain Thorkelin ikke var bleven ladt alene og havde faaet fornøden Understøttelse af et Par Kompagnier, er der næppe Tvivl om, at vi kunde have slaaet Preusserne.

Vort Tab af Døde og Saarede var af 2det Regiment: 1 Officer, 3 Underofficerer, 1 Spillemand og 21 Menige, af 5te Regiment: 1 Spillemand og 8 Menige.

Det preussiske Recognosceringskommando stødte

ved Nybøl paa vore Forposter af 3die Regiment, der trak sig tilbage til Bøffelkohbet, hvor Kompagniet Klüver af 5te Regiment kom dem til Hjælp. Fægtningen var ikke af nogen videre Betydning.

Fra 10de Februar blev Forposttjenesten i Sundeved overdraget til 3 Infanteri-Regimenter, 2 Eskadroner Kavalleri og 4 Feltkanoner. Et Regiment besørgede Forposttjenesten over hele Linien ved at udstille Feltvagter og Piketter, der strakte sig fra Allsund og gik udenom Ragebøl Skov, Stenderup Skov og Bøffelkobbøl, her dannede Kjæden en Vinkel og støttede sin venstre Fløj til Vemmingbund. Dette var en meget uheldig Opstilling, der ikke kunde holdes længer end til Fjenden besatte Broagerland; thi da kunde han trænge ind i Ryggen paa Forpostkjæden. Et Regiment stod samlet i Dybbøl By som Hovedpost og et Regiment stod i Skanserne. Den ene Eskadron forblev bag Stillingen og den anden fordeltes til Forposterne. 2 Kanoner stode ved Hovedposten og 2 ved Stengaarden med Ordre til at rykke frem til Pythusene, hvis Angreb skulde finde Sted.

Forpostkommandeur var Ritmester H. Castenschiold, der havde fire Adjudanter, 3 af Kavalleriet og 1 af Infanteriet. Forpostkommandeuren opholdt sig i Dybbøl Mølle.

I Sønderborg stode to Infanteri-Regimenter som Reserve, og de afgave Arbejdskommandoerne.

For at bevogte Kyststrækningen paa Als Nord for Sønderborg, henlagdes 4de Infanteri-Regiment til Kjær Halvø, og noget Kavalleri sendtes til Øens Nordland for i Forbindelse med de Kanonbaade, der laae i Alsford, at bevogte disse Kyster.

Fjendens Forpoststilling gik fra Adsbøl over Avnbøl og Blands til Ballegaard. Prins Friedrich Carls Hovedkvarter var i Graasten. Prindsens Stabschef var Oberst Blumenthal. Til Prindsens Korps hørte:

6te Infanteri-Division: Generallieutenant v. Manstein,
bestod af:

12te Infanteri-Brigade	{	8de Brandenb. Inf.-Regim. Nr. 64	
		4de do.	— 24
11te Infanteri-Brigade	{	7de do.	— 60
		Brandenb. Fusilier-Reg.	— 35
2den Brandenborgske Ulan-Regiment Nr. 11,			
3 Feltbatterier og 1 Pioner-Bataillon.			

13de Infanteri-Division: Generallieutenant von
Wintzingerode.

26de Infanteri-Brigade	{	6te Westfalske Inf.-Reg. Nr. 55,	
		2den do.	— 15,
25de Infanteri-Brigade	{	5te do.	— 53,
		1ste do.	— 14,

1 Jæger-Bataillon og 1 Dragonregiment,
4 Feltbatterier øg 1 Pioner-Bataillon.

Hvert Infanteri-Regiment var paa 3 Batailfoner.

Da Korpset imidlertid havde maattet afgive nogle Afdelinger, bestod det, da Belejringen begyndte, af 21 Infanteri-Batailloner, 1 Jægerbataillon, 2 Batailloner Pionerer, 14 Eskadroner Kavalleri og 16 Batterier; det havde, som man vil se, faaet 9 yderligere tildelt.

Preusserne have indrømmet, at de saa godt som Intet vidste om Dybbølstillingen, de troede, at den var meget stærk og kunde ikke formode, at vi Danske havde Dristighed nok til at ville holde en Stilling, der var saa svag og ufuldført som den, der tildels af Sne skjultes for deres Øjne. For at lære denne Stilling at kjende, vare flere Recognosceringer nødvendige.

Havde vi i de første Dage af Februar, i Stedet for at lade Preusserne være de Angribende, angrebet dem, er der næppe nogen Tvivl om, at vi kunde have tilføjet dem et Nederlag; thi vi vare stærkere end de. Hvad der afholdt os derfra, var rimeligvis, at Dybbølstillingens Befæstning maatte for os være Hovedsagen, og at ikke alle Afdelinger vare fuldt organiserede; thi

Dagene før Krigens Udbrud havde de tidligere holstenske Batailloner faaet en Del nyt Mandskab, og dette havde aldrig før skudt med en Riffel. Man tænke sig, hvad det vil sige, at Soldaten, Dagen før Krigen begynder, skal lære at lade sit Gevær.

De andre Regimenter gik heller ikke Ram forbi. De fik tildelt noget Forstærkningsmandskab, hvoriblandt flere højst upaalidelige Sydslesvigere. Det viste sig at være en stor Fejl at stikke disse Folk ind i flinke og prøvede Afdelinger; thi dels ødelagdes Kammeratskabet og dels deserterede mange Sydslesvigere senere over til Fjenden, hvem de gave Oplysninger om vore Forhold. General Wrangel udstedte en Proklamation, hvori han opfordrede Sydslesvigerne til at svigte deres Konge og Fædreland, og dette fik disse at vide i Breve fra Hjemmet.

Skjøndt Krigen i saa mange Aar havde været forudset, var der langt fra Uniformer nok til Mandskabet, derfor maatte Forstærkningsmændene sendes over til Hæren, iførte islandske Trøjer og lyseblaa Feltkapper, hvoraf de fik Navnet Blaamænd, nogle Faa viste sig i Jægerkapper fra den forrige Krig. Preusserne antog, rigtignok højst urigtigt, Blaamændene for Elitesoldater og sigtede især paa dem. De mørkegraa Feltkapper isprængte med lyseblaa gave en Bataillon et højst broget Udseende.

Vort Infanteri led stor Mangel paa Linieofficerer. Paa Styrkelisten for 15de Februar findes der for Infanteriet opført 242 Linieofficerer og — 213 Reserveofficerer. Der havde i flere Aar ingen Tilgang til Linien været, man havde ladet Landkadetakademiet gaae ind, og dog havde den første slesvigske Krig godtgjort, at dette Akademi kunde uddanne dygtige Førere. Havde General Thestrup, da han var Krigsminister, ikke oprettet Reserveofficersskoler, vilde det have set galt ud for os.

Grev Walderssee, som i 1865 udgav „Der Krieg gegen Dänemark“, skrev: „En stor Del af de Danskes Tab ved Sankelmark bestod i Fanger. Som et karakteristisk Tegn for alle de Fægtninger, der fandt Sted i denne Krig, maae de mange Fanger anses, der faldt i Sejrherrens Hænder. Om dette end er en uafviselig Følge af hver ulykkelig Fægtning, maa dog det store Antal Fanger have en særlig Grund. Denne Grund findes upaatvivlelig i den ringe Grad af militær Uddannelse, legemlig Behændighed og Intelligens, som bleve navnlig de danske Infanterister til Del, af disse Mangler fremgaar en vis Tunghed. Mange Gange har det viist sig, at de østerrigske og preussiske Tropper i denne Henseende ere de danske langt overlegne. Dette gjorde sig i alle Fægtninger gjældende til de Danskes Skade. En anden Grund er den mangelfulde Føring af Mandskabet i Detaille, Mangel paa Overblik, saavel som den rigtige Forstaaelse og Bedømmelse af Fægtningens Gang hos Underbefalingsmændene. Den rette Aarsag til denne Mangel er at søge i Underofficerskorpset og de talrige Reserveofficerers ufuldkomne militære Uddannelse. Reserveofficererne udgjøre over Halvdelen af Officerskorpset. Blandt dem fandtes vel intellektuel, men ingen militær Uddannelse. Alle disse Mangler følge med det af Danmark antagne Militssystem som en Kræftskade.“

Forholdsvis gjordes dog senere et langt større Antal Fanger i den preussisk-østerrigske og især i den tysk-franske Krig. Preussen havde her Hære uden Militssystem til Modstandere. Men disse Hære lede af samme Mangel som vor, nemlig for faa, godt uddannede Førere, og et Materiel, som ikke var fulgt med Tiden. Dette havde til Følge, at man i Krigstid maatte ud med Milliarder. *Den dyre Fred giver den billige Krig, men den billige Fred giver den dyre Krig.*

Times Korrespondent ved den danske Hær skrev i

Februar til det store, engelske Blad: „Denne sejge, nordiske Races Udholdenhed overgaar alle Forestillinger, Folkene ere ude, hvorledes Vejret er, og udholde lige saa godt Sne og Frost som Regn og Tø. De ere værdige Efterkommere af de Cimbrer, der forbavtede Marius's Romere for saa mange Aarhundreder siden ved halvt nøgne at gaae paa Jagt i Sneen og ved at lave Slæder af deres Skjolde, hvorpaa de glede ned af Alpernes Skraaninger, en Fornyelse af de Glæder, som de vare vante til at nyde i deres nordiske Hjem. De, der om Natten ere blevne gjennemvaade, lade sig i al Mag tørre om Dagen. — De danske Soldater vise altid den samme Grad af mandig Udholdenhed, hvad enten de ere gjennemblødte eller følelseløse af Frost. De staae, ligge, marchere, hvorhen det bliver befalet dem, uden, som det synes, at lægge Mærke til den Tugtelse, som Himlen behager at sende dem. Deres Godmodighed og Samdrægtighed, deres Agtelse for deres Officerer, deres Velvillie og Høflighed mod alle Mennesker formægter sig aldrig, enten de ere paa Marchen eller i Barakkerne, i Teltene eller i deres Kvarterer hos Indvaanerne. Jeg tror ikke, at der er fremkommet nogen som helst Klage over dem. Sagen er, at de alle ere velopdragne og høit-civiliserede Mennesker“.

Preusserne indsaae snart, hvor vigtig Besiddelsen af Halvøen Broagerland var dem. Denne Syd for Dybbølstillingen beliggende Halvø burde vi have draget med ind i Forsvaret; thi dels kunde Fjenden herfra med sine langtrækkende Kanoner flankere Dybbølstillingen, og dels havde han fra Broagers 2 høje Kirke-taarne Udsigt til en stor Del af Stillingen.

Om Eftermiddagen den 16de Februar sendte den preussiske General v. Canstein to Batailloner af Regimentet Nr. 60 ved Hjælp af den retablerede Trækfærge over Egersund til Broagerland. De besatte Skodsbøl og udsendte Forposter mod Smøl. Derefter blev der

slaaet Bro over Egersund. Imidlertid vilde de paa Broagerland værende Preussere blive tagne til Fange, dersom det lykkedes os at ødelægge Broen, og vi paa samme Tid var Herre over Stillingen ved Smøl. Dette indsaae Preusserne og toge deres Forholdsregler derefter. Prins Friedrich Carl befalede, at en Recognoscering af hele vor Stilling skulde finde Sted den 18de Februar.

Den danske Overkommando havde ligeledes til samme Dag berammet en større Recognoscering, men paa Grund af en Misforstaaelse blev den opgiven. Overkommandoen havde faaet Efterretning om Broslagningen ved Egersund, den besluttede derfor at lade „Rolf Krake“ løbe ind i Flensborg Fjord for at forsøge paa at skyde Broen i Sænk, medens der samtidig i Sundevad skulde være en større Styrke parat til at imødegaae Fjendens Bevægelser, som man ventede vilde finde Sted fra Nybøl mod Smøl for at skaffe Styrken i Broager Luft. I en Samtale mellem Stabschefen Major Stjernholm og Kapitain Muxoll af Marinen, hvori den Sidste mente, at „Rolf Krake“ paa Grund af for stort Dybtgaaende ikke vilde kunne ødelægge Broen, forstod den Første dette som Muxoll ikke vilde lade Skibet gaae til Egersund. Dette var dog saa langt fra Tilfældet, at „Rolf Krake“ fik Ordre til den følgende Dag, den 18de Februar, at gaae til Egersund. Stabschefen opgav Recognosceringen, og dette fik uheldige Følger.

Næste Dag overraskedes Overkommandoen ved en større Kanonade i Retning af Egersund; den erfarede nu, at „Rolf Krake“ alligevel var dampet afsted for at forsøge paa at ødelægge Broen.

Fjenden havde allerede om Morgenen begyndt sin Recognoscering. Den 17de Februar havde han trukket sine Afdelinger paa Broager nærmere til Egersund, den 18de skjødtes atter 3die Bataillon af 35te Regiment og Fusilier - Bataillon af 60de Regiment frem mod Skodsbøl og Broager, de vare ledsagede af et Batteri

og en Eskadron Ulaner. Forposterne besatte Smøl. Paa samme Tid gik 4 Kompagnier af 64de Regiment og 2 Kanoner ad Flensborg—Sønderborg Chausséen, og 4 andre Kompagnier af samme Regiment marcherede over Nybøl til Stenderup. Der paafulgte derved temmelig samtidigt et Angreb paa hele vor venstre Fløjs Forpoststilling.

Der er allerede blevet gjort opmærksom paa, at vor Forpoststilling var meget uheldig, og at Fjenden, naar han var i Besiddelse af Broagerland, kunde trænge ind i Ryggen paa Forpostkjæden. Det fik vi at mærke den 18de Februar.

Nævnte Dag Kl. 9 om Morgenen besatte 17de Infanteri-Regiment under Oberst Bernstorff Forposterne i Sundeved med Feltvagter ved Bøffelkobbøl og Stenderup Skov, Front imod Nybøl, der var besat af Fjenden. Piketterne placeredes nogle hundrede Skridt østfor og bagved Feltvagterne. 16de Infanteri-Regiment stod som Hovedpost i Dybbøl By.

Næppe var Stillingen indtaget, før Fjenden, begunstiget af det uoverskuelige, skovrige Terrain, ubemærket nærmede sig og med største Hurtighed kastede sig over de udstillede Feltvagter af 17de Regiments 3die Kompagni (Kapitain Frøst) og 5te Kompagni (Premierlieutenant Aarøe); Fjenden trængte disse efter et kort Forsvar tilbage fra Stenderup, Bøffelkobbøl og Forpostkjædens Vinkel paa venstre Fløj. Under dette Tilbagetog faldt Lieutenant Hoffmann haardt saaret i Fangenskab.

Piketterne, som stode bagved de angrebne Feltvagter, vare 1ste Kompagni (Premierlieutenant Trojel), 2den Kompagni (Kapitain C. Gandil) og 7de Kompagni (Premierlieutenant J. Nielsen). De fik Ordre af Bataillonskommandeuren, Major Lund, til uopholdeligt at indtage en Fægtningsstilling ved Hvilhøj, omtrent 5 til

500 Alen Øst for Bøffelkobbel for at optage og understøtte de retirerende Feltvagter.

Fjenden, der med høje Hurraraab trængte paa, besatte den østlige Udkant af Bøffelkobbel og det til-

Oberst Lasson.

grænsende Terrain, hvorefter der udspandt sig en livlig Tiralleurfægtning. Da Fjenden mødte en uventet Modstand og indsaa, at han i Fronten ikke uden store

Tab kunde avancere, begyndte han at overfløje vor Stilling. Paa Grund af en misforstaaet Ordre trak 3 Delinger af 1ste Kompagni paa højre Fløj sig hurtigt tilbage, men Lieutenant Larsen, der laa med den fjerde Deling Nord for Chausséen, gjorde en heltemodig Modstand. For at opmuntre sine Folk, sprang han selv op paa Hegnet og affyrede Mandskabets Geværer, tilsidst blev han saaret.

Oberst Bernstorff med Adjudant, Lieutenant Borch, holdt i Begyndelsen af Fægtningen til Hest midt paa Chausséen, hvor Kuglerne regnede ned omkring dem. Rolig og koldblodig uddelte Bernstorff sine Ordre.

7de Kompagni paa venstre Fløj maatte ogsaa vige for Fjendens flankerende Angreb. Nu var 2det Kompagni og Lieutenant Larsens Deling af 1ste Kompagni alene tilbage i Fronten. Fægtningens uheldige Gang havde ikke svækket vore Soldaters Mod, deres dygtige Førere som Kapitain Gandil og Lieutenant Dameck opmuntrede dem ved deres Eksempel. En fjendtlig Skyttesværn, som gjentagne Gange fra sin Dækning bag en Bondegaard ved Chausséen gjorde Mine til at ville styrte frem til Storm, blev forhindret deri ved kraftige Salver. Efter at der var blevet givet Ordre til Tilbagetog, trak Kapitain Gandil Kl. 1 $\frac{1}{2}$ sig fægtende nogle hundrede Skridt tilbage til Stillingen ved Avnbjerg, hvor imidlertid Brigadekommandeuren, Oberst Wørishøffer, med nogle Kompagnier af 16de Regiment havde indtaget en Replstilling. Fjenden fulgte ikke efter. I denne Kamp blev der kæmpet med stor Tapperhed og Udholdenhed af Mandskab, som her var første Gang i Ilden.

Vort Tab var mellem 90 til 100 Døde, Saarede og Savnede, hvoriblandt 2 Officerer. Samme Eftermiddag kunde 17de Regiment atter indtage den om Morgen

besatte Forpoststilling; thi Fjenden havde trukket sig tilbage, efter at have opsamlet sine Døde og Saarede.

Overkommandoen var i Begreb med at lade 3 Regimenter rykke frem til Undsætning, dengang Oberst Wørishøffer indmeldte, at vi havde indtaget vor tidligere Forpoststilling.

Aarsagen til denne Fægtning var, som omtalt, Broen ved Egersund. Omtrent Kl. 9 Morgen havde „Rolf Krake“ nærmet sig denne Bro. De fjendtlige Batterier paa Holnæs beskød Skibet med Kugler, Granater og Skrapnels, som ikke gjorde Skade. Uden at besvare deres Ild, ankrede „Rolf Krake“ med Spring udenfor Egersund, saa vestligt i Farvandet som Lodsen turde lægge Skibet. En fremspringende Pynt forhindrede, at man kunde se Broen. Der skødes ca. 70 Skud i den Retning, hvor man mente, at den maatte ligge, men intet af Skuddene traf Maalet. Fjenden beskød Batteriet paa det Heftigste, ja, selv en Afdeling af 35te preussiske Regiment sendte det adskillige Gevær-salver; det hedder da ogsaa i Chefens Rapport om denne Fægtning: „En Mængde Riffelspidskugler ere blevne fundne ombord“. Kl. 10³/₄ afbrødes Fægtningen, og „Rolf Krake“ sejlede bort, heftigt beskydt af Landbatterierne.

En af Fjendens Granater gik igjennem Skorstenen, en anden slog an mod et af Taarnene og saarede Lieutenant Maribo og to Matroser.

Som vi have set, trak Fjenden sig efter Fægtningen tilbage til sin tidligere Stilling. I „Der Krig gegen Dänemark“ angives Grunden dertil at have været, at man vilde forlede de Danske til igjen at besætte Bøffelkobbøl og Stenderup Skov. Dersom de gjorde dette, vilde man en af de følgende Dage rette et nyt Angreb mod dette Punkt, et Angreb, som lovede endnu gunstigere Resultater. Mens Fægtningen den 18de fandt Sted, havde flere højere preussiske Officerer recogno-

sceret Stillingen fra Broager og Dynt. De vare komne til det fejlagtige Resultat, at de havde en ualmindelig stærk Stilling overfor sig.

Den 19de, 20de og 21de Februar fandt mindre Recognosceringer Sted paa vor højre Fløj, de bleve ledede af den dygtige preussiske General von Goeben, der udmærkede sig meget i den tysk-franske Krig. Disse Fægtninger bekærte os om, at vor Forpoststilling var ualmindelig slet, vi lode den dog blive som den var og inddrog blot den fremskudte Post ved Sandberg. Da tvang Fjenden os den 22de Februar til at indtage en anden Forpoststilling. Det var hans Hensigt den Dag at kaste os tilbage til Skanserne, mens samtidigt hele Stillingen recognosceredes. Preussernes Disposition lød saaledes:

„Imorgen tidlig straks efter Dagens Frembrud foretages en større Recognoscering mod Bøffelkobbøl og Dybbøl Skanser. Den 6te Division angriber Bøffelkobbøl fra Smøl, og Stenderup Skov fra Stenderup Kl. 7 Morgen. Den faar et riflet Batteri af Reservebatteriet til Forstærkning, dette staar Kl. 6½ med Téten ved Skodsbøl. Samtidigt gaar Brigaden Goeben frem over Sottrup mod Ragebøl for at understøtte 6te Division og sender Detachementer mod Sandberg. Brigaden Schmid følger som Reserve og opstiller sig Kl. 7 Morgen mellem Ulderup og Sottrup. Avantgarden koncentrerer sig ved Feltsted og marcherer derefter til Fiskebæk, hvor den har at indtræffe Kl. 8. Af Kavalleri medtages kun mindre Afdelinger til Patrouillering og Meldetjeneste. Reserve-Artilleriet bliver i sit Kantonnement, Forposterne i deres Opstilling“.

„Denne Disposition“, hedder det i „Der Krieg gegen Dänemark“, „var beregnet paa Brigaden Cansteins ejendommelige Stilling; thi den var saaledes, at *Fjendens venstre Flanke allerede næsten var omgaaet*. Medens nu den fjendtlige Front i sin hele Udstrækning

fra Sandberg til Bøffelkobbøl skulde angribes af ni Batailloner, var Brigaden Canstein bestemt til at rette et kraftigt Stød fremad mod Hvilhøj i Fjendens Ryg. Den venstre, danske Fløj maatte derved nødvendigvis blive bragt til at vige, og Fægtningen efter al Sandsynlighed bringe mange Fanger“.

Kronprinsen af Preussen og Feltmarechal Wrangel vilde overvære Kampen.

Den 22de Februar oprandt mørk, raakold og med en Snestorm, og vor slette Feltvagtstilling blev ikke forbedret ved Snetykning. Paa vor venstre Fløj, som Preusserne særligt vilde angribe, var Stillingen næsten fortvivlet. Her stod 18de Regiments 1ste Bataillon, Major Lundbye. Som sædvanligt stod Bataillonsreserven bag en Kæmpehøj, som fejlagtigt kaldtes Hvilhøj, hvor den ikke kunde bidrage til Bøffelkøbøls Forsvar og heller ikke blive, hvor den var, naar Skoven blev tagen. Den burde have staaet paa Terrainet ved ny Frydendal Kro og den virkelige Hvilhøj, omtrent i Højde med Avnbjerg, hvor den ved sin Ild havde behersket Vejforbindelsen og gjort det umuligt for Fjenden at gaae frem over Dybbøllund, som var den korteste Vej for en Fjende, der vilde falde Bøffelkøbøls Besætning i Ryggen. Forpostkjæden stod, som alt antydet, langs med Udkanten af Bøffelkøbøl, bøjede indefter ved Dybbøllund og gik til Stenbæk.

Hele 18de Regiments 2det Kompagni, Premierlieutenant Bruun, var opløst i Feltvagter. 7de Kompagni, Premierlieutenant Ahlmann, stod som Piket i Dybbøllund med en Feltvagt paa Vejkuden som Forbindelse mellem Feltvagterne Nr. 5 og 6. Ved den saakaldte „Hvilhøj“ stode 1ste og 5te Kompagni som Hovedpost under Major Lundbye.

Kort efter at den fra Pikettet udsatte Feltvagt lidt efter Kl. 7 havde meldt, at Fjenden rykkede rask frem paa Vejen fra Smøl, og 7de Kompagnis Mandskab havde

taget Geværerne i Haanden, hørtes Preussernes Hurraa. I Begyndelsen havde Fjenden nogle Kavallerister foran sig, de jogle ned ad Vejen i Karriere, til de standedes af Feltvagtens Ild. Infanteriet — 3die Bataillon af 35te Regiment med 9de Kompagni forrest — avancerede i Løb med enkelte Skytter paa Fløjene.

Preusserne lode sig ikke standse af Skuddene fra Feltvagten, men rykkede saa hurtigt frem, at Vagtens Mandskab neppe fik gjort mere end et Skud. Lieutenant Hansen, som kommanderede denne Vagt, blev straks saaret og fangen.

Snefoget begunstigede i høj Grad Preusserne.

7de Kompagni gik nu tilbage i Kolonne, med Feltvagten bagved og opløst i Kjæde, for at indtage en Stilling ved Avnbjerg. Idet Fjenden fulgte efter, afskar han med det Samme vor Besætning i Bøffelkobbøl. 2det Kompagni, som stod her, blev ogsaa for største Delen tagen til Fange, efter at dets heltemodige Anfører, Premierlieutenant Bruun, var bleven skudt og Lieutenant H. S. Helms fangen.

Da 6te Kompagni kom til Avnbjergs østlige Side, saae Ahlmann, at Bakken ikke var besat af Fjenden. Han lod gjøre Holdt og gik selv med en Deling op paa Bakken. Da han kom op paa Kronen, saae han Preusserne staae bag et Tjørnehegn paa den anden Side, 37 Skridt fra os, med Geværet ved Foden. Paa denne korte Distance blev nu Fægtingen staaende i 15 til 20 Minutter. 7de Kompagnies Fløjmand, som bar Kompagnifanen, plantede den i Jorden og skød, staaende oprejst, tre Gange, hvorefter han blev skudt. Han var en Slesviger. Ahlmann kaldte nu sine andre Delinger til, og en haard Kamp udspandt sig. Hans venstre Fløj blev forstærket med en Deling af 2det Kompagni under Sergent Møller, der havde vidst at trække sig ud af Bøffelkobbøl, og højre Fløj forstærkedes med nogle Mand af 5te Kompagni under Lieutenant Skovgaard.

Forgjæves forsøgte Ahlmann et Angreb paa Fjendens venstre Flanke. Han vilde fornye dette Angreb og lod Bataillonsadjudanten, Lieutenant, Grev Sponneck, der netop var tilstede, hente en Kvarterfane fra højre Fløj, men paa Vejen blev Lieutenanten haardt saaret. Nu kom Major Lundbye til. Fjenden trængte haardere og haardere paa. Øverst oppe paa Bakken laa den heltemodige Korporal Frandsen. Ved at lade Mandskabet træde op paa Kronen og skyde, adsplittede han en preussisk Kolonne, og før han gik tilbage med sine faa Mand, lod han dem træde op paa Kronen og give Preusserne en Salve. Herved fik disse i den Grad Respekt, at Frandsen med sine Folk kom et godt Stykke tilbage, inden Preusserne viste sig, hvorfor Tabet under Retraiten ikke blev synderligt stort. Sidst holdt 4de Deling, hvorved Ahlmann befandt sig, den saa stærkt angrebne Stilling. Da Ahlmann kom tilbage til Bataillon, fik han et tordnende Hurra af Mandskabet.

Paa vor højre Fløj havde 18de Regiments 2den Bataillon, Kapitain Weyhe, Brigaden Goeben imod sig. At vore Forposter snart maatte blive kastede tilbage af Fjendens store Overmagt, var indlysende. Det var endnu ikke helt lyst og Snestorm, da Preusserne trængte frem, dette lettede deres Angreb. Kapitain Weyhe fik Melding om, at Feltvagterne til Venstre for ham retirerede hurtigt, og da de fremrykkende preussiske Kolonner truede ham stærkt i den venstre Flanke, blev Tilbagegang nødvendig.

Kl. 7 $\frac{1}{2}$ modtog de 2 ved Pythusene staaende Kompagnier af 22de Regiments 1ste Bataillon Ordre af Kapitain Weyhe til at rykke frem til Ragebøl Kro som Understøttelse for Forposterne. Da denne Forstærkning ankom, havde Fjenden allerede kastet os tilbage til Kroen og ud af Ragebøl.

22de Regiments 2det Kompagni, Kapitain Grüner, indtog med Kapitain Weyhes Tilladelse en Stilling om-

trent 2 til 300 Skridt tilbage over Vejen til Pythusene. Da Forposterne havde trukket sig igjennem 2det Kompagni, blev dets højre Fløj enfleret af Fjenden, hvorfor Grüner lod sin rolige og koldblodige Premierlieutenant Hoppe indtage en defensiv Flankestilling. Fjenden trængte nu ogsaa Kompagniet haardt i Fronten, Grüner maatte derfor gaae til Pythusene, ved hvilken Lejlighed hans ene Delingsfører, Lieutenant Frandsen, blev haardt saaret i højre Arm. Ved Pythusene holdt Kompagniet Fjenden Stangen i omtrent en halv Time. Preusserne førte 2 Kanoner frem foran Ragebøl, men gjorde kun to Skud med dem. Efterhaanden trængtes Kompagniet tilbage til i Højde med Surlykkegaardene, 3 til 400 Skridt fra og i Rummet mellem Skanserne IX. og X., hvor Kapitain Grüner endelig opnaaede Forbindelse med 1ste Kompagnies venstre Fløj. Denne Fægtning var isoleret og uafhængig af det øvrige Regiments Optræden paa den Dag.

Aarsagen hertil laa i vor Forpoststillings Mangler, hvorved Kompagnierne ved Pythusene ikke kunde vente nogen Forbindelse med Afdelingerne til Venstre for sig. Det nærmeste Kompagni af Regimentet, det 4de, stod helt Vest for Dybbøl Kirke. Ved at Grüner havde Ordre til at retirere ad Aabenraavejen, og det øvrige Regiment gik tilbage i omtrent østlig Retning, maatte der opstaae et ikke ringe Rum mellem vore kæmpende Afdelinger. Fjenden tøvede ikke med at benytte sig deraf.

1ste og 2det Kompagni hørte til Major Rauchs Bataillon, der havde højre Fløj. Hans to andre Kompagnier, 3die og 4de, stode ved Dybbøl Kirke. 2den Bataillon, Kapitain Jensen, havde venstre Fløj med 8de Kompagni i den vestlige Udkant af Dybbøl, og 6te Kompagni, der først var beordret til at besætte Dybbøl Kirke, sendtes til Avnbjerg, men naaede ikke derhen paa Grund af Forholdene. 5te og 7de Kompagni dannede Hovedreserven ved Vejknuden Øst for Dybbøl By.

Skydningen i Forpostkjæden havde Kl. 7 $\frac{1}{2}$ Morgen alarmeret Regimentet. Fjenden trængte stærkt paa 1ste Bataillons venstre Fløj, hvorfor Stillingen ved Dybbøl Kirke, 3die Kompagni, Premierlieutenant Behrens, maatte opgives. 7de Kompagni, Premierlieutenant Carlsen, kastedes ad Vejen til Pythusene, og 5te Kompagni, Kapitain Løvenhjelm, noget længer tilbage mod Øster Dybbøl.

4de Kompagni, Premierlieutenant Jæger, var det første af Regimentets Kompagnier i Centrum, som kom i Engagement med Fjenden. Da Preusserne rykkede frem, indtog det straks en Stilling 6 à 700 Alen Vest for Dybbøl Kirke, imellem Vejen til Bøffelkobbel og Stenderup, med en Deling, opløst i Kjæde, i Fronten, ført af Premierlieutenant Frederik Pingel, og en anden Deling, ligeledes i Kjæde, i højre Flanke, Sekondlieutenant Steenstrup. Fjendens Debouchering ud af Stenderup Skov besværliggjordes for ham, men da Afdelingerne paa Kompagniets Fløje tabte Terrain, maatte Jæger følge efter, hvorved Kompagniets Kamp en Tidlang blev en Bagdækningskamp. Jæger gik igjennem Byen i to Afdelinger, den ene under hans egen Kommando i Retning af Skansen V., den anden under Pingel i Retning af Skanse VI. Denne delte Bevægelse var nødvendig for at tilvejebringe Forbindelse imellem venstre Fløj og de fra Rægebøl tilbagekaldte Afdelinger. Jæger gjorde Holdt 800 Alen Vest for Skanse V., Pingel satte sig under en hidsig Fægtning tilsidst fast i en Stilling 800 Al. N. V. for Skanse VI., saaledes at han fik Premierlieutenant Esmanns Halvkompagni paa højre Fløj og her forstærkede Vedetkjæden.

Kort efter at 7de Kompagni var sendt ud af Vejen til Pythuseue, kom Major Rauch ridende til Regimentskommandeuren, Oberstlieut. Falkenskjold, og bad om Assistance; thi Fjenden trængte højre Fløj og søgte at kile sig ind mellem 1ste Bataillons 2 Halvbatailloner, nemlig i

den Aabning, som var opstaaet, da Grüner retirerede. Falkenskjold, der kun havde 5te Kompagni tilbage i Reserve, vilde nødtigt afgive mere Mandskab og mente, at 1ste Bataillon maatte kunne hjælpe sig selv, endelig gav han dog efter, og Premierlieutenant Esmann blev med et Halvkompagni sendt ud mellem Aabenraavejen og Vejen fra Dybbøl, omtrent lige Vest for Skanse IX.

Esmann lod den ene Deling indtage en Stilling mod Vest, den anden mod Nord og optog de retirerende Afdelinger, som kom indenfor hans Omraade, saaledes Lieutenant Bunde med en halv Deling af 7de Kompagni, der sendtes ud paa højre Fløj, og derefter en halv Deling af 18de Regiment under den raske Lieutenant Knutzon, der ligeledes sendtes til højre Fløj. Samtidigt var Fjenden os inde paa Livet paa omtrent 70 Alens Afstand, og en hæftig Skydefægtning begyndte. Man hørte af Kapitain Grüners Signaler, at han var haardt trængt. Esmann lod gjøre en Frontforandring, hvorved han kom i Flanken paa Fjenden, der nu trak sig noget tilbage og tog Stilling bag et Hegn Øst for og paralel med Vejen mod Nord til Pythusene. Esmann gik nu frem til sin tidligere Stilling, men beholdt Front mod Vest.

Her var det, at han kom i Forbindelse med Dele af Premierlieutenants Kellners Kompagni af 18de Regiment. I den hæftige Skydefægtning fik vi flere Døde og Saarede. Preusserne laae bag Hegnet og raabte Hurra, men gjorde ikke Mine til at angribe.

Esmann gik da hen til Pingel, der stod og ledede sine Folks Ild. Han spurgte ham, om de ikke skulde prøve Bajonetten. „Naar Du rykker frem, følger jeg med,“ svarede Pingel, og saa var den Sag afgjort. Bajonetten blev sat paa, der blev blæst: „Attakeer!“ og alle Delinger af begge Regimenter gik frem til det næste Hegn, men da Esmann vilde trænge længer frem, mødte han en hæftig Modstand, Fjenden kastede sig nemlig over vor venstre Flanke, hvorved Lieutenanterne

Hirsch og Hansen bleve saarede, flere Underofficerer og Menige faldt eller saaredes. Esmann maatte da gaae tilbage til sin første Stilling. Der var dengang ikke mere end to Delinger under Premierlieutenant Behrens i Reserve. Fjenden havde imidlertid stanset sin Recognoscering, og vi rykkede frem paa hele Linien.

Mens Fægningen fandt Sted, havde Kommandeuren for første Brigade, Oberst Lasson, overtaget Kommandoen og beordret 2det og 5te Regiment til at besætte Skanserne. Disse grebe nu ind i Fægningen og gjorde omtrent 30 Skud mod større fjendtlige Kolonner. Under Fægningen blev Lieutenant Rosen af første Brigades Stab saaret, da han til Hest i Kjæden skulde overbringe en Ordre.

Ved Middagstid kunde vi igjen udstille vore Forposter.

Vort Tab var: 1 Officer falden, 8 Officerer saarede og 1 saaret og fangen, 1 Underofficer falden, 3 saarede og fangne, 22 Underkorporaler og Menige faldne, 82 saarede, 17 saarede og fangne, 145 fangne og 91 savnede.

Snevejret forhindrede, at Fjenden fik det Udbytte af sin Rekognoscering, som han ellers vilde have haft. Han saae til sin Forundring, at der endnu laa mange, ikke sløjfede Hegn foran Skanserne, ja, selv Dybbøl By var ikke nedbrudt. Paa den anden Side overtydede han sig om, at Dybbølstilligen kun kunde tages ved en Belejring. hvortil en Mængde svært Skyts var nødvendigt*). Preusserne besluttede derfor ikke at foretage noget videre, før dette Skyts var ankommet. De indrettede deres Forpoststilling derefter og lagde Tropperne længer tilbage; thi de frygtede for et Udfald fra vor Side, og der er næppe Tvivl om, at et saadant Udfald vilde have skaffet os en Sejr. Med stor Forundring opdagede Preusserne den 22de Februar, at vor yderste

*) Ved Plevna maatte flere fejlslagne Stormangreb først belære Russerne om, hvad Preusserne saae ved første Recognoscering.

Forpostlinie kun bestod af et Regiment. Først nu fik den danske Overkommando Øjnene op for, at Forpostlinien trængte til betydelige Forbedringer.

Det kan paa dette Sted maaske interessere at erfare, hvorledes en Brigadebefaling, udstedt af 1ste Brigade, lød den 20de Februar.

„Imorgen Formiddag Kl. 10 afløse de 3 i Sundeved staaende Regimenter hinanden saaledes:

a. Det 18de Regiment, der skal indtage Stillingen som Hovedpost med 1 Bataillon i Dybbøl By og 1 Bataillon ved Dybbøl Kirke, sender fra sin resp. højre og venstre Fløj. 2 Kompagnier frem, hvilke afgaae saa betids, at de Kl. 9 have naaet de fornævnte Punkter.

Efter Ankomsten dertil gaar:

b. Det 2det Regiment, som skal paa Forpost, frem til Afløsning af det 22de Regiment.

c. 22de Regiments højre Fløjbataillon gaar efter Afløsningen ad Aabenraavejen tilbage bag Skanserne og dets venstre Fløjbataillon ad Chausséen, hvor den, ankommen til Dybbøl By, maa gjøre Holdt i den sydlige Udkant af samme, indtil de hidtil endnu i Skanserne staaende 4 Kompagnier af 18de Regiment ere fremrykkede resp. til Dybbøl Kirke og Dybbøl By.“

Fra 23de Februar til 17de Marts.

Som man vil have set, vare Kampene hidtil blevne førte i Forterrainet, Skanserne havde endnu ikke grebet ind i Fægtningen, og det skulde vedblive at være Tilfældet, til Preusserne havde faaet deres svære Skyts bragt hjemmefra til Dybbøl. Derfor var en god Forpoststilling saa vigtig for os, og den blev nu forandret

derhen, at den blev delt i en højre og en venstre Fløj, og at Forposttjenesten paa hver Fløj besørge- des af et Regiment; Regimentet paa venstre Fløj havde sin ene Bataillon som Hovedpost i Dybbøl By, og Forposternes venstre Fløj blev trukket tilbage til Avnbjerg. Regimentet paa højre Fløj havde sin ene Bataillon staaende som Hovedpost ved Pythusene. Et Regiment besatte Skanserne fra I til VI, disse regnedes til Stillingens venstre Fløj, et andet Regiment besatte Skanserne fra VIII til X. Hvert Regiments ene Bataillon stod i Skanser og Løbegrave, den anden holdtes bagved som Reserve. En Brigade blev i Sønderborg som Hovedreserve. Hver Division skulde forblive seks Dage i Sundeved og Sønderborg, saaledes at Forpostbrigaden efter at være afløst af Brigaden i Sønderborg, besatte Skanserne, hvorefter Brigaden i Skanserne skulde hver Dag afgive 2 Batailloner til Arbejdskommandoer. Der blev derimod ikke tænkt paa at anlægge Felttelegrafer fra Skanserne ind til Overkommandoen i Sønderborg.

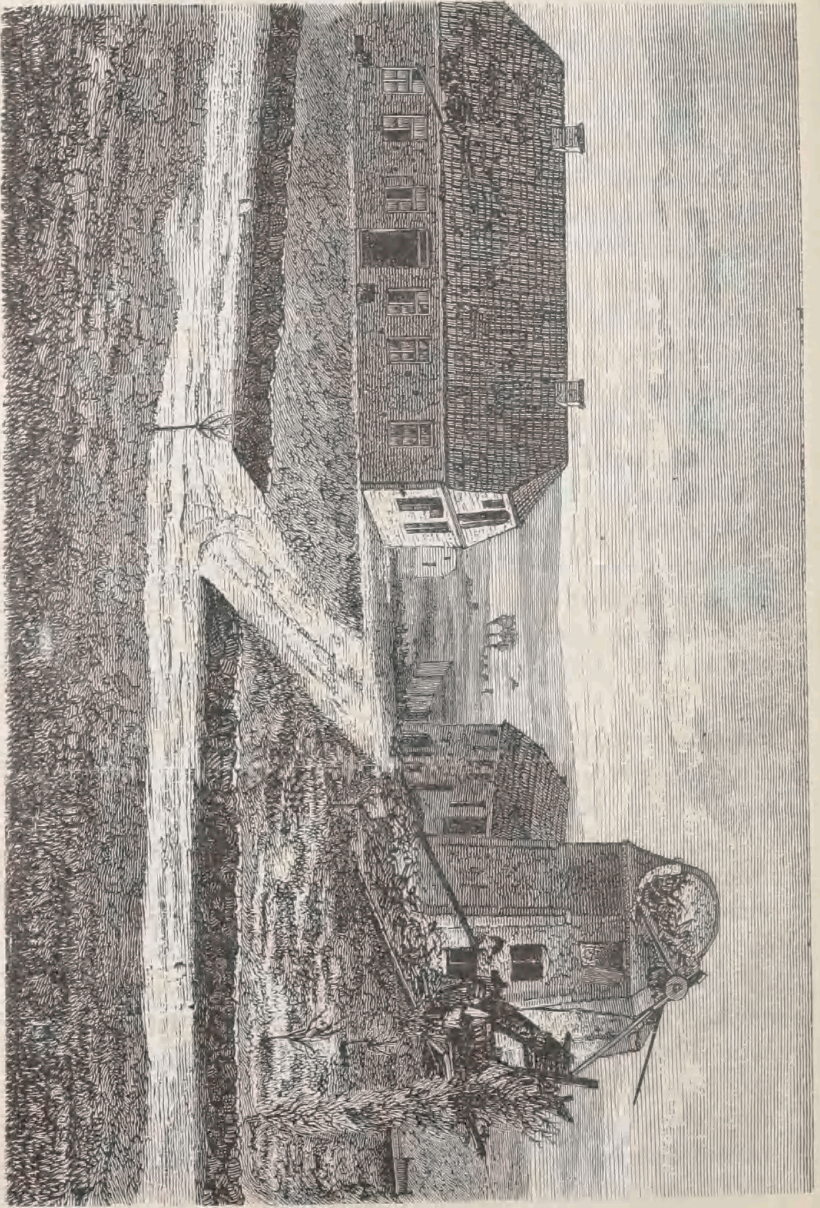
Den i Kantonnement liggende Division kom til at ligge nærmere Sønderborg. Et Detachement under Kapitain Wildenradts Kommando blev afsendt til Als Nordland for at bevogte denne Kyststrækning i For- ening med Marinen. Den 26de Februar blev Als og Sundeved erklærede i Belejringsstilstand.

Med Hensyn til selve Stillingens Styrke skriver General de Jonquières i en efter Krigen udgiven Beretning om det danske Artilleris Deltagelse i Krigen 1864: „Forunderligt er det, at man vil skrive Skylden for Tabet af Dybbølstillingen paa vor formentlige Mangel paa riflet Skyts og paa Fjendens alt for stærkt lovpriste Skyts, naar det dog er en bekjendt Sag, at en Fæstning sjælden holder sig over et Par Maaneder, med Undtagelse af ekceptionelle Tilfælde kan anføres Sebastopol, men derved maa bemærkes, at om end Forholdet mellem Stridskræfterne muligen ikke var meget

forskjellig fra, hvad der fandt Sted paa Dybbøl, saa tillod den effektivt langt større Besætning i Sebastopol mere at gaae frem med Angrebsværker fra Fæstningen end ske kunde ved Dybbøl, ligesom ogsaa en større Del af hele Styrken ved Dybbøl stedse maatte være i Nærheden af Stillingen, for at kunne imødegaae en Storm. Sebastopol havde ogsaa en langt større Rigdom paa Materiel, end der kunde tilvejebringes ved Dybbøl, uagtet Sankvemmet med vore Arsenaler var aabent; thi der var disponeret over saa meget Materiel paa Halvøen, at man kun kunde drage ubetydeligt mere til sig, naar man ikke for meget skulde blotte Øerne. Naar Dybbøl havde den ubestridelige Fordel fremfor de fleste Fæstninger, at den havde Forbindelse med bagved liggende Land og Søvejen aaben til Forsyningernes Fremsendelse, saa stod den i alt Øvrigt aldeles udenfor Sammenligning med en almindelig Fæstning og skilte sig kun derved fra en stærk Feltbefæstning, at den havde murede Krudtmagasiner. Snarere end at undre sig over, at Dybbøl ikke holdt sig længere, maa man undre sig over, at Preusserne lode 10 Uger hengaae, inden de kom i Besiddelse af den.“

Man ser heraf, at vi manglede Materiel, men hvorfor havde man ikke før Krigen sørget for, at vi havde et tilstrækkeligt Antal Kanoner? Da Preusserne fik deres svære Skyts op til Dybbøl, havde de bagved første Linie staaende en stor Reservepark, hvorfra der straks hentedes en ny Kanon frem, naar en anden var bleven ødelagt.

Det var et anstrængende Arbejde, som Mandskabet havde for at faae Stillingen gjort nogenlunde brugelig. Man vil af Ovenstaaende have set, at 2 Batailloner hver Dag afgaves til Skansearbejde. Og det var i Sandhed nødvendigt, thi der fandtes ingen Forbindelseslinier mellem Skanserne, og en Mængde Hegn skulde sløjfes. Hertil kom endnu Opførelse af Baraklejre.

Dybbøl Mølle Dagen efter Stormen den 18de April. (Efter Fotograf.)

For at forstærke Dybbølstillingen, lod Overkommandoen den 8de Marts udgaae Befaling til at anlægge den saakaldte „tilbagetrukne Linie,“ hvorom Oberst Schøller i sin Beretning om Forsvaret af Dybbølstillingen skriver: „Den skulde være saa langt tilbagetrukken, at den ikke kunde enfileres fra Batterierne, der mulig vilde blive anlagte paa Broagerland, og tillige skulde alle Hegn og Bygninger mellem Stillingen og denne Linie sløjfes. Dette Arbejde blev sat i Gang den 11te Marts, idet to Lunetter profileredes, og Jordarbejdet blev paabegyndt. Forskansningen blev kaldt „den tilbagetrukne Linie“. Efter at Broagerbatterierne havde aabnet deres Ild, kunde der kun arbejdes paa denne Linie om Natten, og, skjøndt man anvendte al Iver, opnaaede man dog kun at give den en ringe fortefikatorisk Styrke.“ — „Mod Slutningen af Forsvaret udgik den fra et Punkt ved Strandkanten omtrent 1000 Alen Øst for Skanse I, med hvilken den var sat i Forbindelse ved en dækket Gang langs Skrænten imod Vandet. Den bestod da af Løbegrave mellem 3 aabne Værker, af hvilke den sydligste, Lynetten A, laa omtrent 1000 Alen bag Kanonplacementet mellem Skanserne Nr. I og II; det følgende, Lynetten B, laa omtrent 450 Alen nordligere og omtrent 900 Alen Øst for Skanse II; fra denne Lynette gik Linien, med en Bøjning i nordvestlig Retning, næsten helt op til Skanse IV; paa Midten af dette Stykke havde Linien, en stumpvinklet Saillant C med Kanonbænke. Fortsættelsen af den tilbagetrukne Linie dannedes af en Fléche paa den trigonometriske Station ved Chausséen midt imellem Dybbøl Mølle og Skanse IV, hvorefter en Løbegrav nord for Chausséen var ført i nordlig Retning i omtrent 600 Alens Afstand Øst for Skansen V. op til Skanse VII. Denne var endelig ved en i Cremailler traceret Løbegrav langs den mellem Skanserne VI. og VIII. indløbende Slugt sat i Forbindelse med Skanse

Det indre af Skansen I.
 (Sjældent med Skansen I.)

Det Indre af Skanse IX.

Efter Fotografi, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

VIII., som altsaa dannede det andet yderste Endepunkt for den tilbagetrukne Linie.“

Den tilbagetrukne Linie var at betragte som et Holdepunkt under en Retraite, her vilde Reserverne kunne modtage Fjenden, naar han stormede frem fra Skanserne, efter at de vare faldne i hans Haand. I selve Skanserne fandtes ved Belejringens Begyndelse 94 Stykker glatløbet Skyts og tre Fæstningskompagnier af Artilleriet til at betjene det, efterhaanden afløstes nogle af de glatløbende Kanoner af riflede.

Paa Als var Møllebatteriet anlagt saaledes, at det beskød Stranden langs Vemmingbund, Kirkebatteriet bestrøg Chauséen og beherskede en stor Del af Terrainet foran Brohovedet, Flankebatteriet flankerede den højre Del af Stillingen. Surlykkebatteriet flankerede ligeledes den højre Del af Stillingen i endnu større Udstrækning end Flankebatteriet, det tjente tillige til Forsvar af Allsund i Forbindelse med nordligere anlagte Batterier, i disse Batterier fandtes 20 glatløbende Kanoner og 4 riflede.

Den 1ste Marts blev det ved Dagsbefaling meddelt Hæren, at Generallieutenant Gerlach var bleven udnævnt til Øverstkommanderende. Han var født 1798 i Ekernefærde. Efter at have gennemgaaet Landkadetakademiet, blev han Sekondlieutenant i 1813. Under Felttogene 1848—50, kommanderede han 3die Forstærkningsbataillon og førte den med Hæder ved Fredericia og Isted. Efter sidstnævnte Slag udnævntes han til Kommandeur for 6te Infanteri-Brigade. Efter Krigen fik han i 1854 første Infanteri-Brigade i Kjøbenhavn. Senere fungerede han som Generalinspektør for Infanteriet. Ved Krigens Udbrud i 1864 kommanderede han 1ste Division, hvis 2den Brigade den 2den Februar leverede den heldige Træfning ved Mysunde. Da en Afdeling af 3die Regiment, efter at have mistet sine Officerer, trak sig tilbage i Uorden, stillede Gerlach sig i Spidsen for Afdelingen med de Ord: „Nu rider Eders

General foran, Folk, ville I saa blive tilbage?“ — Det hjalp, med et vældigt Hurra gik Sjællænderne frem. Gerlach havde ikke været tilstede ved Krigsraadet i Slesvig og saaledes ikke stemt for Dannevirkes Rømning.

Valget af Hærens Overgeneral kunde ikke kaldes ubetinget heldigt. Vor Hær har rimeligvis haft faa dygtigere Bataillonskommandeurer end Gerlach, han førte sine Folk med Fasthed og Præcision, og i ham selv var der, hvad man kalder Fut, han forstod i høj Grad at elektricere sit Mandskab. Det blev i 1863 almindelig fortalt, at Krigsminister Lundbye skulde have været imod at give Gerlach et ledigt Generalkommando, det var derfor mærkeligt, at han i Krigstid gav ham en endnu mere ansvarsfuld Post. Gerlach var med alle sine fortræffelige Egenskaber ikke i Besiddelse af en Overgenerals Overblik, ligesom det sagdes, at han for let lod sig paavirke af Andre. Under Dybbøls Belejring mærkede man altfor lidt til Overgeneralen og for meget til Hovedkvarterets Stabsofficerer og Adjudanter. General Thestrup vilde have været en langt dygtigere Overgeneral.

Hertil kom, at Krigsministeren ikke lod Hæren beholde sin ualmindelig dygtige Stabschef Oberst H. A. T. Kauffmann; han fik 2den Brigade, og Major Stjernholm blev Stabschef. Man kommer uvilkaarligt til at tænke paa, dengang man under den forrige Krig fratog Læssøe Stabschefposter og gav ham en Bataillon.

Efterhaanden havde Preusserne faaet sendt 28 riflede 24- og 12-pundige Kanoner, 12 25-pundige Morterer og 700 Mand Fæstningsartilleri op til Dybbøl. Imidlertid fik Fjenden først den 14de Marts bragt sine Batterier fuldstændigt i Stilling paa Broagerland.

Ved Dybbølstillingens Anlæg havde man under vurderet den fjendtlige Flankeilds Virkning, Flere havde ikke tænkt, at det fjendtlige Skyts kunde naae saa langt som det gjorde. Nogle syntes ligefrem at være blevne

overraskede ved, at Fjenden anlagde Batterier paa Broagerland og vilde ikke rigtigt troe derpaa. Skanse II, som havde faaet to 12-pundige riflede Kanoner, gjorde den 13de og 14de Marts nogle Skud mod Preussernes Monteringsarbejder, de besvaredes kun med enkelte Skud.

Fra 22de Februar til 8de Marts, var der i Forpostlinien forefaldet mindre Patrouillefægtninger; i en saadan saaredes Kapitain Svane af 3die Regiment den 2den Marts. Fra den 8de Marts begyndte Fjenden atter med større Kraft at angribe Forposterne. Paa højre Fløj stod Feltvagt Nr. 1 ved Randsgaard, yderst ude ved Allsund, Nr. 2 ved Stavgaard, Nr. 3 ved Ragebøl Kro, Nr. 4 i Ragebøl Byes vestlige Udkant og Nr. 5 ved „Leddet.“ Paa venstre Fløj stod Feltvagt Nr. 1 ved Dybbøl Kirke, Nr. 2 i den sydvestlige Udkant af Dybbøl, Nr. 3 paa Aavnbjerg og Nr. 4 ved Vemminglund. Bag Feltvagterne stod ved Batterup 1 Kompagni som Piket, 2¹/₂ Deling paa Vejen mellem Ragebølkro og Pythusene, et Kompagni i Dybbøl By og et Syd for Chausseen. Bag Piketterne stode fire Hovedposter, hver paa 2 Kompagnier.

De sidste Dages stærke Blæst havde tørret Marker og Veje, hvorfor General v. Goeben ansaa Øjeblikket for at være gunstigt til den 13de Marts at foretage et Overfald paa vor højre Fløjs Forposter. Den Dag havde 16de Regiment, Major Wolle, Forposternes højre Fløj, 17de Regiment, Oberst Bernstorff stod paa venstre. 2den Bataillon af 15de preussiske Regiment marcherede Kl. 4¹/₂ Morgen, mens det endnu var mørkt, mod vore Feltvagter paa højre Fløj. Geværerne vare ikke ladte, for at ikke et Gevær ved Uforsigtighed skulde gaae af og røbe Preussernes Nærværelse. Dengang de tiltraadte deres Marche, rejste sig en heftig Snestorm, som slog vore Forposter store Snemasser lige i Øjnene. Først da Preusserne vare vore Vedetter paa 10 Skridt nær, bleve de opdagede, Preusserne raabte Hurra, Felt-

vagterne Nr. 1 og 2 trængtes tilbage, og Preusserne gjorde en Del Fanger.

Anderledes gik det til ved Feltvagt Nr. 3, der hørte til Lieut. Fischers Kompagni. Han tog selv Kommandoen, da han hørte Preusserne komme, og kastede sine Folk frem til et Dige. Det var for mørkt til at se noget, og Preusserne havde lagt sig paa Digets modsatte Side. Fischer sendte Sergent Kok imod Preussernes venstre Flanke, og da de fik Kuglerne ikke alene fra Fronten, men ogsaa i Flanken, forlode de deres Stilling.

Den 13de Marts blev 3die Brigade afløst af 2den, saaledes at 18de Regiment, Oberst Hirsch, besatte højre Fløj og 3die Regiment, Oberstlieut. Mathiesen, venstre. 3die Regiment fik Ordre til at afbrænde Tørvemosegaard og fire Huse mellem Ragebøl og Ravnskobbøl, bag hvilke Fjenden samlede sig i Skjul, inden han overfaldt vore Forposter.

Den 14de Marts indtog Preusserne en ny Forpoststilling nærmere vore Forposter, Poster bleve opstillede ved den afbrændte Gaard, Hvilhøj ved Chausséen og i Stenderupskovens østlige Skovbryn, og en Jægerbatalion besatte Terrænet fra Hvilhøj til Vemmingbund. Om Morgenen Kl. 6 gik den preussiske Oberst Grev Hacke med 6 Kompagnier mod Dybbøl Kirke, medens 2 Kompagnier under en Kapitain sendtes mod Ragebøl.

Ved Dybbøl Kirke stødte Preusserne paa Delinger af 18de Regiment, et Regiment, de kjendte saa godt; det var det eneste af vore Regimenter, som under Felttoget bare Tschakoter Paa Kirkegaarden stod Lieut. C. A. Hansen med 2 Delinger af 1ste Kompagni, og Syd for Kirken ved et Havedige stod Lieut. Voldby med en Deling af 2det Kompagni. Forgjæves forsøgte de 6 preussiske Kompagnier at kaste de 3 danske Delinger ud af Stillingen. Den preussiske Kapitain

Ballhorn blev haardt saaret, ligeledes saaredes flere af det preussiske Mandskab.

Nu kastede Preusserne sig med 2 Kompagnier mod høire Fløjs Feltvagt Nr. 5, der stod ved „Leddet“ og havde en i højeste Grad uheldig Stilling. Mandskabet af 3die Regiment trængtes hurtigt tilbage, og fra „Leddet“ kunde Stillingen ved Dybbøl Kirke trues i Ryggen. Kompagniet Duus ilede frem fra Pythusene og fordrev Preusserne. Et preussisk Kompagni havde imidlertid sneget sig frem til omtrent 100 Alen fra Kirkegaardsdiget. Men Hansen og Voldby angreb her Preusserne og kastede dem tilbage. Ved denne Lejlighed udmærkede sig Korporal Nielsen af 2det Kompagni.

De to Kompagnier, som Preusserne havde sendt mod Ragebøl, bleve efter en kort Kamp kastede tilbage. Premierlieutenant Duus blev her haardt saaret. Denne Dag havde Preussernes Tab været større end vort, nemlig 1 Officer og 25 Underofficerer og Menige, vort Tab var 2 Officerer og 15 Underofficerer og Menige.

Kl. 10 $\frac{1}{2}$ Formiddag afløstes 2den Brigade af 1ste. 22de Regiment, Oberstlieutenant Falkenskjold, fik højre Fløj og 2det Regiment, Oberstlieutenant Dreyer, venstre.

Preusserne fortsatte den 14de Marts Fægtningen hele Dagen, men bleve staaende i deres Forpoststilling. Fra den afbrændte Ny Frydendal Kro generede Preusserne os en Del, idet Kugler susede om Ørene paa Enhver, som viste sig paa Chausséen. Forpostkommandeuren, Ritmester Castenschiold, gav derfor om Aftenen Kapitain Ross, der stod med 3die Kompagni af 2det Regiment Syd for Chausséen, Ordre til at drive Fjenden bort fra Kroen. Ross sendte da en Deling mod Ny Frydendal Kros Ruiner som Preusserne skyndsomst maatte forlade. Den blev nu besat og holdt, og Chausséen var igjen fri.

Natten mellem den 14de og 15de Marts var det et forrygende Vejr med Storm og voldsomme Regnbyger. Den paafølgende Morgen havde Preusserne besluttet at aabne Ilden mod vore Skanser. Men en tæt Taage skjulte Egnen, og Taagen blev afløst af Snevejr. Omtrent Kl. 11 klarede det op, og indtil om Eftermiddagen Kl. 2 blev der gjort 500 Skud mod Stillingens venstre Fløj. Da 2det Regiment kom tilbage fra Forposttjenesten, blev det mindre behageligt overrasket ved, at Granaterne susede Kompagnerne om Ørene, især gik det meget livligt til ved Dybbøl Mølle.

Vi fik Troen i Hænde paa, at Preusserne kunde fra Broagerland ikke alene naae Skanserne II og IV, men selv Skanse VI, ja, deres Granater sloge endog ned i Sønderborg, der laa i henved en halv Mils Afstand. Skanse II. (Lieut. Ancker) og Skanse VI. (Lieutenant Petersen) besvarede med Dygtighed Fjendens Ild.

Fjendens Skydning tilføjede i de første Dage ikke Materiellet i Skanserne nogen videre Skade, ingen af Kanonerne bleve demonterede. Brystværn og Traverser bleve vel noget medtagne, men hvad der ødelagdes om Dagen, blev udbedret om Natten. Værre var det, at vor store Infanteribesætning saa godt som ikke fandt Dækning. Den maatte ligge stille og lade sig skyde paa. Blokhuse i Skanserne vare ikke skudfaste, slog en Perkussionsgranat igjennem Bjælkevæggen og sprang, forarsagede den stor Skade.

Den 15de og 16de Marts bleve et Par Officerer og flere Menige dræbte i Blokhuse af eksploderende Granater. Vi ville nærmere omtale de to Tilfælde, fordi de ville kunne give et Begreb om Livet paa Dybbølbjerg efter Bombardementets Begyndelse.

Den 15de Marts faldt den lovende, unge Officer, Lieutenant Voldby i Skanse II. Hans Kompagnikommandeur har skildret dette saaledes:

„Jeg førte den Gang 18de Regiments 2den Kompagni, Lieut. Voldby var min eneste Officer, de 3 andre Delinger bleve førte af Underofficerer. Saavidt

Lieutenant Ancker.

mindes, var det den 14de Marts om Formiddagen, at Regimentet blev afløst fra Forpoststillingen i Dybbøl By og kom tilbage til Skanserne. Her modtog Kom-

pagniet Ordre til at besætte Skanse II., jeg tror med en Deling, Resten af Kompagniet blev beordret paa Arbejde. Om Natten skulde Besætningen i Skansen forstærkes med en Deling og kommanderes af en Officer. Som eneste Lieutenant ved Kompagniet blev Voldby selvfølgelig afgiven til dette Kommando. Resten af Kompagniet saavel som Resten af Regimentet, det vil sige, den Del, som ikke var i Skanserne, laa om Natten i en af de Gaarde, som vare beliggende mellem Skanserne og Sønderborg. Ved Daggry skulde Forstærkningen i Skanserne trække sig tilbage, og Voldby kom altsaa om Morgenens med sit Mandskab til Gaarden. Han var hele Morgenens meget glad og oprømt og talte om at ville gjøre en Udenlandsreise, naar Krigen var forbi. Grunden til hans Glæde var, at han Natten forud paa en Feltvagt til Venstre for Dybbøl Kirke havde med en lille Patrouille, som jeg havde beordret udsendt, da jeg troede at have bemærket Fjender snige sig om i Terrainet, gjort to Fanger. — Da Afløsningstiden nærmede sig, lod jeg Voldby gaae til Skanse II., for at der kunde være en Officer tilstede ved Afløsningen.

Beskydningen fra Batterierne paa Broager begyndte omtrent paa den Tid*). Da de andre Kompagniers Mandskaber vare blevne afløste og komne tilbage, og Fjendens Ild nu ogsaa rettedes mod Gaardene, afmarcherede Regimentet til Sønderborg med Ordre til mig om at følge efter, saasnart mit Mandskab kom tilbage. Da det endnu intet Sted var at se, gav jeg Kommandersergenten Ordre til at gaae noget tilbage med Kompagniet og saa vidt mulig søge en dækket Stilling, derefter begav jeg mig selv til Skansen for at faae Aarsagen at vide til Udeblivelsen. Jeg mødte Lieut. Ancker

*) Naar vi afløste, plejede Fjenden at sende en Regn af Granater over Terrainet. Jensenne sagde: „De søge efter os“. Dette foranledigede, at Afløsningen blev henlagt til om Eftermiddagen.

udenfor Skansen, han fortalte mig, at Lieut. Voldby kort forinden var bleven ramt af en Granatstump inde i selve Blokhuset. Han var død øjeblikkelig. Jeg begav mig nu straks derind og saae Voldbys afsjælede Legeme ligge udstrakt paa Banketten langs Væggen. Granaten var gaaet gennem Blokhusets Forside ved Døren og sprungen derinde, hvorved desuden, saavidt erindres, endvidere 5 à 6 Mand saaredes. Medens jeg var derinde, traf flere Granater Blokhuset uden dog at trænge igjennem.“

Dagen efter hændte en endnu større Ulykke i Skansen I. Den var besat af 17de Regiments 5te Kompagni, Premierlieutnant E. Bruhn. En Trediedel af Kompagniet var opstillet, dækket bag Brystværnet, Resten, omtrent 100 Mand, var i Blokhuset, der var bygget af 12 til 16 Tommer tykke Egeplanker, forsynet med Skydeskaar og dækket foroven og paa Siderne med et 4 til 5 Fod tykt Jordlag. Foruden Mandskabet befandt Kompagnikommandeuren og hans to Lieutnanter Gløerfeldt og Christensen sig i Blokhuset. Siddende i en munter Samtale om et lille Bord, som var blevet frelst fra en af de afbrændte Gaarde, ændsede de ikke Fjendens fortsatte Kanonade; thi de troede ikke, at nogen Granat kunde gjennembryde de tykke Vægge. Mellem Kl. 2 og 3 Eftermiddag slog en 24-pundig Granat gennem et Skydeskaar ind i Blokhuset og eksploderede. Premierlieutenant Bruhn, Lieut. Gløerfeldt og 15 Mand dræbtes, Lieut. Christensen og 26 Mand saaredes. Forfærdet flygtede Mandskabet ud af det af Svovldunster opfyldte Blokhus. Underlæge Gedalia, som sendtes til Blokhuset for at forbinde de Saarede, viste ved den Lejlighed en høj Grad af Mod og Koldblodighed.

Den 15de Marts, da Preusserne vare stærkt optagne af, at Batterierne paa Broagerland havde begyndt Kampen, forefaldt der ingen større Forpostfægtning, i

en mindre saaredes Kapitain Kragh af 17de Regiment. Den 16de sendte General Goeben to mindre Rekognosceringspatrouiller mod vor højre Fløj, og om Eftermiddagen kastede han sig pludselig med stor Styrke mod Ragebøl, beskød den med 4 Kanoner og stormede Byen; Feltvagt Nr. 3, som stod i Kroen, fik straks sin Fører, Lieut. Barner af 3de Regiment, haardt saaret, han døde senere af sine Saar. Piketterne af 16de Regiment rykkede frem til Understøttelse, og Forpoststillingen indtoges paany. Ved den Lejlighed saaredes Lieut. Burmeister af 16de Regiment. Ved Midnatstid styrtede store Sværme af Preussere mod Feltvagterne 1 og 2, de Danske kastede sig tappert imod dem. Det kom til Kamp med de blanke Vaaben, Piketterne ilede til Hjælp, og nu begyndte en Skydefægtning, der varede til Kl. 4 Morgen den 17de Marts.

Denne Nattekamp havde vakt en Del Opmærksomhed, og General Gerlach var selv kommen over i Stillingen. Han besluttede, at han endnu samme Dag vilde lade gjøre et større Udfald for at fordrive Fjenden fra Ragebøl Skov og lade de Gaarde afbrænde, bag hvilke Fjenden samlede sig, hver Gang et Overfald paa vore Forposter skulde ske.

Efter seks Dages anstrengende Tjeneste skulde 1ste Division den 17de Marts over til Als for at udhvile sig. Det var derfor 2 Regimenter af 2den Division, som bleve bestemte til at gjøre Udfaldet, nemlig 4de Regiment, der midlertidigt kommanderedes af Kapitajn Bauditz, og 5te Regiment under Major Myhre. Oberst Bülow, Chef for 6te Brigade, fik Overbefalingen.

Slaget den 17de Marts.

Nævnte Dag havde 3de Regiment Forposternes højre Fløj og 18de Regiment venstre Fløj, bag disse stode som Piketter og i Skanserne henholdsvis 16de og

17de Regiment, 22de Regiment laa i Barakkerne og 2det Regiment i Sønderborg. Disse Afdelinger hørte til 1ste Division. Gerlach havde befaleet, at Afløsningen først skulde finde Sted efter endt Rekognoscering.

Det var et prægtigt Foraarsvejr med straalende Solskin. Den kommanderende General kom den Dag selv tilstede i Stillingen.

Kl. 10 Formiddag rykkede Oberst Bülow frem. Han sendte 5te Regiments 1ste Bataillon, Kapitajn J. Hammer, over Batterup, Øst om Ragebøl Skov, 2den Bataillon, Kapitajn Rothe, fulgte Aabenraavejen, der løber Vest om Skoven, et Kompagni detacheredes mod Vest for at dække Flanken. 4de Regiment, Kapitajn Bauditz, dannede Reserven og rykkede frem til Ragebøl, den ene Bataillon skulde dække os mod Angreb fra Stenderup. De 2 Kanoner, som vare Bülow medgivne, lod han blive staaende ved Pythusene.

Preusserne bleve rask kastede tilbage af 5te Regiment, og de Gaarde, som laae foran vor Stilling, stukne i Brand. Oberst Bülow mente nu at have opfyldt sin Opgave og gav 5te Regiment Ordre til at trække sig tilbage.

Imidlertid vare Preusserne hurtigt komne sig efter deres Overraskelse. General v. Goeben kastede alle de Tropper, han havde ved Haanden, imod os. Kl. 11 $\frac{1}{2}$ blev vort Tilbagetog begyndt; under en skarp Fægtning trak 5te Regiment sig gennem 4de Regiment og 3de Regiments Forposter. Disse optoge nu Kampen med stor Haardnakkethed, Fjenden gik ved Ragebøl paa med Bajonetten, Regimentskommandeuren Peter Bauditz saaredes haardt og døde nogle Uger efter i Flensborg af sine Saar. I udmærket Orden trak 4de Regiment og 3de Regiments Forposter sig tilbage bag Pythusene, hvor de optoges af 5te Regiment. Preusserne satte Ild paa Stavgaarde og Randsgaard, hvor vore Feltvagter Nr. 1 og 2 havde deres Plads.

Det var General v. Goebens Hensigt som sædvanligt efter endt Fægtning at trække sig tilbage til sin tidligere Stilling; det syntes, at Kampen paa vor højre Fløj skulde ophøre, men det kom ganske anderledes.

Paa Preussernes højre Fløj var General von Röder ifærd med at inspicere sine Poster. Da fik han Øje paa stærke, danske Afdelinger, som rykkede frem foran Ragebøl Skov. Han lagde Mærke til, at andre Afdelinger rykkede ind i Dybbøl By; han vidste ikke, at det var vore Afløsninger, men troede, at de vare bestemte til at angribe Preussernes højre Fløj. Noget, som kunde være højst rimeligt. General von Röder alarmerede sine Tropper og sendte Melding til Graasten til Prins Friedrich Carl. Meldingen blev sendt pr. Felttelegraf og samtidigt indtraf en lignende Melding fra General v. Goeben. Lige før disse Meldinger bleve modtagne, havde Prinsen sendt General Röder skriftlig Befaling til at tage Dybbøl By. Prins Friedrich Carl begav sig selv til Kamppladsen.

Som fortalt, havde General Gerlach befalet, at Forposterne først maatte afløses, naar 4de og 5te Regiments Rekognoscering var fuldført. Men da det ikke tegnede til at skulle komme til en større Kamp, blev det tilladt, at der maatte afløses paa vor venstre Fløj. Det var en Fejl. Hertil kom, at 18de Regiment, der stod paa Forpost, hørte til de prøvede Regimenter, som fra første Dag havde været i Stillingen, medens 7de Regiment, som skulde afløse det, først i de sidste Dage var kommet fra Jylland. Det befandt sig paa et fremmed Terræn, havde ikke før været i Ilden, og da navnlig ikke i Ilden fra de preussiske Naalerifler. Havde Overkommandoen tillagt den i en preussisk Feldwebels Lomme efter Lieut. Fischers Forpostfægtning den 13de Marts fundne Instruks nogen Betydning, havde 18de Regiment faaet Lov til at blive, hvor det var, til man

havde set, hvad Fjenden vilde gjøre. Instruksen lød jo paa, at, bleve de preussiske Forposter angrebne paa en af Fløjene, skulde den modsatte Fløj, uden at oppebie Befaling, rykke frem til Modangreb.

7de Regiment, Oberstlieutnant Muus, havde følgende Stilling: 8de Kompagni Feltvagt Nr. 1 ved Dybbøl Kirke og Nr. 2 Syd for Kirken med 3die Kompagni som Piket. 4de Kompagni havde Feltvagt Nr. 3 paa Avnbjerg og Feltvagt Nr. 4 Syd for Bjerget med 6te Kompagni som Piket. Disse 4 Kompagnier dannede 2den Bataillon under Major Behmann. 1ste Bataillon, Kapitein Maes havde 2den og 5te Kompagni som Hovedpost bag Dybbøl Kirke, og 1ste og 7de Kompagni som Hovedpost bag Arnbjerg. 1ste Kompagnis Plads var ved Tvingegaardene, og 7de Kompagni stod i den østlige Del af Dybbøl, da Kampen begyndte.

Kl. 10¹/₂ Formiddag foretog 7de Regiment Afløsningen paa venstre Fløj. 18de Regiment havde den Dag travlt med at blive afløst, det skulde jo over til Als for at udhvile sig. Den afløste Feltvagt paa Avnbjerg havde ikke engang faaet alle sine Poster med sig, de skulde komme bagefter til Sønderborg.

Da Preusserne omtrent Kl. 12¹/₄ angrebe vor Stilling, var Afløsningen næppe helt fuldført. Det var en stor Overmagt, 7de Regiments otte Kompagnier havde imod sig, nemlig 6 preussiske Batailloner eller 24 Kompagnier og 2 Batterier. 7de Regiments 4de og 6te Kompagni bleve straks kastede tilbage fra Avnbjerg, og 7de Kompagni ilede det forgjæves til Hjælp.

Det saae kritisk ud for de danske Kompagnier i Dybbøl By. Paa Dybbøl Kirkegaard stod Premierlieut. Munck med et Halvkompagni af 8de Kompagni, Under Afløsningen havde allerede en stærk Skydning fundet Sted. Lieut. Gravesen begav sig op i Dybbøl Kirketaarn og saae derfra 4de Regiment retirere og til Venstre indenfor en halv Mils Afstaad talrige større

Den preussiske 3die Parallel.

Troppemasser marchere mod 7de Regiments Front. Fra Kirkegaarden fandt Munck Lejlighed til at anbringe en virksom Flankeild paa de mod Dybbøl By i Halvkompagni-Kolonner fremstormende Preussere, uden dog at kunne bringe dem til at stanse. Samtidigt blev han i Fronten heftigt beskudt af Infanteri; desuagtet holdt han sin Stilling henved $\frac{3}{4}$ Time. Sidefeltvagten i Dybbøl By blev kastet, og Munck derved beskudt baade i Front, Flanke og Ryg; han blev da nødt at trække sig tilbage. Klokken var omtrent $1\frac{1}{4}$.

Da stødte Lieutenant Eugen la Cour med 3die Deling af 2det Kompagni til ham. La Cour tog Stilling til Højre af Munck og sendte Geværssalver mod de fremstormende Preussere, hvilket for en Tid bortledede Opmærksomheden fra Munck, paa hvis venstre Fløj Lieut. Baggesen var kommen til med et Halvkompagni af 3die Kompagni. Denne Styrke trak sig nu tilbage til Foden af Dybbøl Bjerg. Kanonerne fra Skanserne VI. og VIII. stansede de preussiske Kolonnens yderligere Fremrykning.

Skanserne I., II. og IV. havde ført en heftig Kamp med Broagerbatterierne, og de to sidstnævnte Skanser endvidere beskudt de fjendtlige Kolonner, som kom frem i vor venstre Flanke ved Avnbjerg og Vemmingbund.

General Röder havde udført sit Hverv og taget Dybbøl Kirke og By, og derefter havde han forladt den brændende østlige Deel af Byen, hvor hans Tropper generedes af vore Skansers Ild. Han var omtrent Kl. 2 i Begreb med at udstille Forposter, Fægtningen syntes at være endt, og vore Tropper stode ved Foden af Dybbølbjerg.

Da gav General Gerlach Føreren for 2den Armeedivision General du Plat Befaling til at kaste Preusserne ud af Rægebøl og Dybbøl og bort fra Avnbjerg. Du Plat fik at hjælpe sig med de Tropper, han havde,

R LEVERT

General Claude du Plat.

rigtignok fik 1ste Division Ordre til at stanse sin Marche til Als, men af denne Division var kun 16de Regiment endnu i Skanserne og 2det Regiment rykket over fra Sønderborg til Allarmpladsen bag Skanserne, hvor det traf sammen med 15de Regiment af 2den Division.

Samtidig med at den danske Overgeneral havde befalet en Fremrykning, havde Prins Friedrich Carl sendt sine Generaler Befaling til at fastholde Ragebøl og den østlige Del af Dybbøl By, som General Röder havde opgivet.

Omtrent Kl. 2 gav Oberst Bülow 5te Regiment paany Befaling til at gaae frem. Kapitain Hammer med 3 Kompagnier af 5te Regiments 2den Bataillon og 3die Kompagni af 4de Regiment kastede ved et glimrende Angreb Fjenden tilbage til vor tidligere Forpostlinie, hvor Kampen blev staaende. 1ste Bataillon af 5te Regiment havde samtidigt tilvenstre af 2den Bataillon kastet Preusserne tilbage. Ragebøl og Ragebøl Skov vare atter i vor Magt.

Den preussiske Brigade Schmid var imidlertid kommen General Goebens Brigade til Hjælp. En Bataillon af denne Brigade sendtes mod Ragebøl, og vi maatte atter forlade denne By og Skoven, men ellers hævdede vi med udmærket Dygtighed vor Stilling paa højre Fløj. Vort Infanteri blev fortrinligt understøttet af Surlykke-Batteriet paa Als, det skød ind i Fjendens venstre Flanke.

Klokken var $3\frac{1}{4}$, da General du Plat gav Ordre til Fremrykning mod Dybbøl. De tre Kompagnier, som skulde angribe Avnbjerg, fulgte ikke Regimentets fremadgaaende Bevægelser. Man spørger uvilkaarligt: „Hvem havde Befalingen over disse tre Kompagnier?“

De andre Kompagnier af 7de Regiment rykkede rask mod Dybbøl; den østlige Del af Byen blev tagen, men Fjenden var os for stærk, og midt i Byen blev Kampen staaende. Premierlieutenant Munck var dristigt

stormet frem mod Kirken, men stødte her paa en saa overvældende, fjendtlig Modstand, at han skyndsomst maatte trække sig tilbage. Understøttet af Lieutenant E. la Cour naaede han en Stilling omtrent der, hvor Vejen fra Ragebøl til Gammel Frydendal Kro skærer Vejen til Dybbøl Kirke. Da var det, at 8de Regiment gik igjennem 7de Regiments Kjæde. Der blev spurgt Munck, om han vilde med. Han svarede tørt: „Nej, vi maae ligge her og optage dem; de komme saamænd snart tilbage.“

8de Regiment, Oberst Hveberg, havde af General du Plat faaet Befaling til at støtte 7de Regiments Angreb paa Dybbøl. I Spidsen for $2\frac{1}{4}$ Kompagnier af 8de Regiments 2den Bataillon, Kapitain J. F. Møller, rykkede Oberst Hveberg ind i Dybbøl og kastede Fjenden næsten helt ud af Byen. Obersten stod midt i Byen af Hesten for at spænde Sadelgjorden fastere, da traf et Skud ham midt i Brystet, hvoraf han døde ud paa Aftenen. Kampen rasede paa det Heftigste og blev paa sine Steder til en Kamp med Bajonetten.

Fjenden sendte nu tre friske Batailloner i Ilden for at tage Dybbøl By nordfra. Og over Frydendal Kro sendtes Tropper for at angribe Byen sydfra. Medens Preussernes Batailloner stormede frem imod os, blev der givet 8de Regiments 1ste Bataillon, Kapitain J. A. Grønlund, Befaling at storme Dybbøl Kirke. Grønlund kom til Dybbøl, da vore Tropper under en morderisk Kamp trak sig tilbage for Overmagten; han befalede Kompagnierne Bern og Schiøtt at tage Kirkegaarden med Bajonetten, og samtidigt gik 2den Bataillon frem paa venstre Fløj. Fjenden modtog Angrebet med en saa levende Ild, at videre Fremrykning var umulig. I dette Angreb deltog Auditor Tvede som Amateur, og Premierlieut. Husher stormede frem foran sine Folk med Kompagnifanen i Haanden. Under livlig Kamp maatte vi trække os tilbage, og Dybbøl Kirke og By vare tabte.

Endnu et Stød fremad blev der gjort mod Dybbøl, idet General Gerlach lod give Befaling til 4de Regiments 2den Bataillon, Kapitain Wedege, at rykke frem imod Byen. Klokken var omtrent 5, da Fremrykningen skete med Kompagniet Bodin paa højre Fløj, Kompagniet Winsløv paa venstre og Kompagniet Bügel som Reserve. Solen skinnede vore Folk lige i Øjnene, og de maatte storme op ad en jævn Bakke, bag hvis Kam Preusserne laae. Angrebet skete med glimrende Tapperhed, men maatte naturligvis mislykkes paa Grund af Fjendens Overmagt. Vort Mandefald var stort. Bataillonskommandeuren, Kapitain Wedege, saaredes farligt, Adjutanten, Lieut. P. Gersdorf, faldt, og Kompagniet Winsløv mistede samtlige Officerer, som dels faldt og dels saaredes.

Vi have forsøgt at fremstille de vigtigste Momenter af Kampen den 17de Marts, hvori Fjenden, som han selv siger, sejrede ved Opbydelsen af alle sine Kræfter. Vor Fejl var, at Ledelsen fra oven var planløs, at det ene Regiment efter det andet førtes i Ilden, medens et samlet Angreb vilde have gjort langt større Virkning. Fire danske Regimenter og Afdelinger af 3die Regiment havde kæmpet bravt mod den hele fjendtlige Styrke, og Kampen mod en saa overvældende Overmagt maatte jo ende med et Nederlag. Havde vi sejret den 17de Marts, da vilde det i høj Grad have hævet Stemningen hos Alle.

Vore Folk havde hidtil indskrænket sig til at forsvare sig; den 17de Marts vare vi paa højre Fløj de Angribende, ligesom Kampen om Dybbøl bestod af en Række Modangreb. Det viste sig, at vore Regimenter sloges fortrinligt i aaben Mark og ikke lode sig forknytte af Preussernes overlegne Vaaben. Preusserne sagde bag- efter, at de Danske havde kæmpet med Forbittrelse; saaledes vilde de altid have kæmpet, hvis de havde faaet Lov til at gjøre flere større Udfald.

Preusserne undrede sig over, at det ikke skete, og i „Der Krieg gegen Dänemark“ forklares det saaledes: „Aarsagen hertil kunne vi i det Hele kun tilskrive det danske Militssystem's Mangler og Svagheder, Erkjendelsen af disse havde nu paanødt Førerne den Overbevisning, at Tropperne kun med ringe Udsigt til et godt Resultat vilde kunne anvendes mod Fjenden i fri Mark. Ved deres Organisation eller, rettere sagt, Desorganisation var det indre Sammenhold meget fra Tropperne paa en saadan Maade, at Officererne under Fægtingen ikke beholdt dem i deres Haand og tabte Ledelsen. Den enkelte Mand var tung og ubehjælpelig og kun overfladisk uddannet; det var naturligt, at store Tab maatte blive Følgen heraf, naar Modstanderen var den Angribende, og disse Tab forøgedes betydeligt ved Bagladegeværet. Man gav derfor Afkald paa at opholde Fjendens Foretagender og at tilføje ham Tab ved Udfald og holdt sine Tropper, saa godt det lod sig gjøre, sammen i sin faste Haand bag de beskyttende Volde. At de der døjede vor Ild med beundringsværdig Udholdenhed og til Slutning med stor Sejghed forsvarede Skanserne, herfor fortjener det danske Officerskorps megen Roes.“

„Times“ Korrespondent skriver i Marts 1864: „Der findes ikke i hele Verden kraftigere, stærkere eller bestemtere Folk end disse venlige, uskadelige og i det Hele taget uøvede og uerfarne danske Soldater. Jeg troer neppe nogensinde, at saadanne tykke Lemmer, et saa rundt og højt Bryst, saadanne firkantede Skuldre, saadanne kraftige Kindben og massive Underkjæber, saadant fast Kjød og frisk Blod kunde være en Hærs almindelige Karakter. Disse svære Folk bevæge sig i Almindelighed langsomt og betænksomt, Gangen er klodset og plump, Udtrykket i deres Ansigt sløvt og roligt, men i Masse staae de som en Mur og skrække ved Vægten af deres Trin.“

Dersom den preussiske Officer og „Times“ Korrespondent, som har skrevet Ovenstaaende, havde sét vore Soldater i Kampene foran Dannevirke og ved Sankelmark, var Dommen rimeligvis bleven noget anderledes. Den 17de Marts kæmpede de danske Soldater hverken langsomt eller betænksomt, de gik med Dødsforagt frem for at ville opnaae det Umulige.

Vort Tab var den Dag betydeligt. Af 4de Regiment faldt: Kapitain Peter Bauditz, Kapitain Wedege saaredes haardt, Premierlieutnant Winsløv faldt, Premierlieut. Admiraille saaredes, Lieut. Gersdorff faldt og Lieutenant Breyen saaredes og døde senere af sine Saar. Ved 5te Regiment saaredes Premierlieutenant J. F. Jacobsen og Lieutenanterne Øllgaard og Steffensen, den Sidste døde senere af sine Saar, endvidere saaredes Officersaspirant Kruse. Ved 8de Regiment faldt Oberst Hveberg og saaredes Premierlieutenant Bern og Lieutenant Kolby. Vort Tab var i det Hele: 58 Faldne, 261 Saarede, 55 saarede Fanger, 272 Fanger og 31 Savnede.

Preussernes Tab var 2 faldne og 12 saarede Officerer, 21 faldne Underofficerer og Menige og 120 saarede.

Efter Slaget den 17de Marts, der medførte Tabet af Højdedraget imellem Dybbøl Kirke, Øster Dybbøl, Pythusene og „Leddet“, var ethvert Udfald fra vor Side umuligt; dels paa Grund af de ulige Bevæbningsforhold, og dels fordi Fjenden fra det nævnte Terrain beherskede Dybbølstillingens naturlige Udfaldsport mellem Skanserne VI., VIII. og enfilerede et hvilket som helst Udfald. Det maa tilmed erindres, at under en Nattekamp er Forladegeværet absolut underlegent Bagladegeværet.

Fra 17de Marts til 2den April.

„Efterat vi ved den uheldige Fægtning den 17de havde mistet vor fremskudte Forpoststilling,“ hedder det i Oberst Schöllers ovenfor nævnte Værk, „bleve vi indskrænkede til at udstille vore Forposter i den Række Skyttegrave, der tidligere vare blevne opkastede i en Afstand af c. 500 Alen foran Værkerne, og hvorfra Vedetterne om Natten bleve fremskudte 5 à 800 Alen. Det Terrain, som Fjenden nu var kommet i Besiddelse af, egnede sig særdeles godt til Anlæg af frontale Batterier, og skjøndt det var usandsynligt, at han vilde gaae over til Stormangreb, før slige Batterier, i Forbindelse med Batterierne paa Broagerland, tilstrækkeligt havde forberedt et saadant, blev det dog en nødvendig Følge af den ringe Afstand foran selve Værkerne, hvor Engagementet under et Angreb vilde begynde, at vi, med en i Tal overlegen Fjende for os, ved Fordelingen af Tropperne i Stillingen, navnlig maatte sikkre denne mod en Overrumpling. Vi maatte altsaa søge at bringe en tilstrækkelig Styrke saa nær som mulig til den egentlige Forsvarslinie og have den fornødne Reserve for denne Styrke ved Haanden.

I dette Øjemed blev Stillingen daglig besat paa følgende Maade;

Første Linie. Hver af Stillingens Fløje fik daglig en Brigade til Besætning af Skanser og Løbegrave. Hvert Regiment udstillede om Natten et Kompagni og om Dagen $\frac{1}{2}$ Kompagni som Forposter foran hele Linien.

Første Reserve dannedes ligeledes af 2 Brigader, hvoraf den ene laa i Barakkerne ved Chausséen, midtvejs mellem Brohovedet og Stillingen, den anden var indkvarteret i Sønderborg.

Anden Reserve blev dannet af 2 Brigader, hvoraf

Det Indre af Skanse V.
Efter Fotografi, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

den ene kantonnerede i Sønderborgs nærmeste Omegn, den anden derimod Nord for Augustenborg i Egen og Omegn.

Imellem de tvende Divisioners 6 Brigader blev der ved denne Fordeling etableret en saadan Tjenstturnus, at de to Brigader, der dannede Besætning af Skanser og Løbegrave, i 6 Døgn alternerede med de 2 Brigader, der dannede første Reserve i Barakkerne og i Sønderborg, hvorpaa de 2 Brigader i 3 Døgn droge i Kantonnement paa Als. Dette lagde betydelig større Beslag paa Troppernes Kræfter end tidligere havde været Tilfældet, idet det nu blev nødvendigt at indskrænke Hviletiden fra 6 til 3 Døgn.

Hvad Feltartilleriet angik, blev der af det 2det, 8de, 10de og 11te Batteri benyttet et Batteri i Døgnet til den normale Tjeneste i Stillingen; af dette blev en Deling placeret til hver Side af Flensborg Chausséen, Vest for Dybbøl Mølle, en mellem Skanserne VIII. og IX., og en fjerde Deling paa yderste højre Fløj, Nord for Aabenraavejen.“

I Dagene efter 17de Marts fik Preusserne Forstærkning, saaledes at Belejringskorpset kom til at bestaae af 32 Batailloner, foruden Artilleriet, der stadigt forøgedes.

Paa dansk Side begyndte der at blive en følelig Mangel paa Befalingsmænd. I over en Maaned og i et usundt Vejr havde vi ligget paa Dybbøl og haft en streng og usund Tjeneste. Det kunde ikke undgaaes, at Flere og Flere bleve syge. Sygelisternes Historie er aldrig bleven skrevet; man vilde af denne kunne erfare, at Flere, ligesom førøvrigt i alle Krige, bukkede under for Sygdom end for Fjendens Kugler. Et Par Timer før Stormen den 18de April sagde en Reserveofficer for Spøg: „Jeg gjør det Forslag, at Enhver, der ikke har været syg, faaer Ridderkorset. Det er den eneste Maade, hvorpaa jeg troer at kunne faae det.“

Den 19de Marts kom Fodgarden til Als; den blev

underlagt 2den Division og indkvarteret i Sønderborg. Garden rykkede hver Nat over i Stillingen og blev især anvendt til Arbejde paa den tilbagetrukne Linie. Samme Dag aabnede Fjenden et Batteri paa Avnbjerg. Skanserne I. og II. bleve nu beskydte baade i Front og Flanke, Nr. I. blev saa ilde tilredt, at den maatte ophøre med Ilden, men Skanse II. lod sig ikke forknytte og besvarede ufortrødent Ilden. En Granat, som sprang paa den ydre Gravrand, dræbte Kapitain Gyldenfeldt, Bataillonskommandeur ved 10de Bataillon, og hans Adjutant, Lieutenant Carlsen, en lovende, ung Kunstner. Lieutenant Ancker blev samme Dag let saaret.

Den 20de Marts fik den højstkommanderende Ingenieurofficer, Oberstlieutenant Dreyer, Ordre til at fungere som Kommandant i Brohovederne, og da Oberstlieutenant Haxthausen blev syg, blev Major Jonquières højstkommanderende Officer i Stillingen.

Den 22de Marts afgik 7de Regiment fra Als.

Samme Dag ankom Kongen til Als og inspicerede om Natten hele den yderste Skanselinie. Da Kongen forlod Skandse II., sendte Broagerbatterierne os nogle Skud, der sloge ned i Nærheden af Kongen og hans Følge, men Ingen kom til Skade. Lieutenant Ancker fik under Kongens Besøg sit velfortjente Ridderkors.

Infanteriet led i de Dage en følelig Afgang; thi dels maatte det afgive en Del Folk til Artilleriet, som ikke havde Mandskab nok til at betjene Kanonerne med, og dels blev der afgivet Mandskab til Aarøes flyvende Korps. Af 16, 17de og 22de Regiment hjemsendtes 200 Mand, der vare Stedfortrædere for det holstenske Mandskab.

Preusserne arbejdede uafbrudt paa at kunne komme til at foretage noget Afgjørende mod Dybbølstillingen. De havde vundet den Anskuelse, at Stillingen kun kunde tages ved en Storm, og det vilde kræve mange Forberedelser og store Offre af Menneskeliv. For nu at

komme nærmere til Maalet, besluttede Preusserne at foretage en Overgang til Als. Overgangen skulde finde Sted fra Ballegaard. I den Anledning blev der givet Ordre til de preussiske Flaadeafdelinger i Svinemünde og Stralssund at løbe ud og styre mod Aabenraa Fjord, Noget, der dog ikke lod sig gjøre.

Liv-Grenader-Regimentet Nr. 8 og det 1ste Posenske Regiment Nr. 18 fik Ordre til at begive sig fra Holsten til Dybbøl. Den 25de Marts kommanderedes fra Omegnen af Fredericia til Dybbøl 9 Batailloner og 3 riflede Batterier af den preussiske Garde under Generallieutenant v. d. Mülbe. Man ønskede i Berlin hurtigst muligt at faae Dybbølstillingen taget, derfor beløb nu Styrken over for denne sig til 41 Batailloner Infanteri.

Mens Preusserne traf disse Forberedelser, førtes Artillerikampen paa Dybbøl paa det Heftigste. Preusserne havde opstillet imod os 16 24pundige og 28 12pundige riflede Kanoner og 16 25pundige Morterer, foruden et Feltbatteri paa 100 Kanoner.

Den danske Overkommando havde faaet Efterretning om, at Preusserne pønsede paa en Overgang fra Ballegaard.

General Gerlach gav derfor den energiske Oberst Max Müller Bevogtningen af Kysten paa Als overfor Ballegaard og Sandbjerg. 11te Regiment blev forlagt til Als; efter sin Ankomst blev det, 12te Regiment og Detachementet i Mels formeret til 7de Brigade, og til denne henlagdes 1ste og 9de Batteri. 11te Regiment overtog Bevogtningen af Kjær Halvø og 12te Regiment Bevogtningen af Als Nordland. Oberst Max Müller tog sit Kvarter paa Rumohrsgaard.

Det havde været Overkommandoen om at gjøre at faae fuld og uindskrænket Befaling over de Krigsskibe, som samvirkede med Hæren, men det havde ikke været til at opnaae. Forholdet angives af Marineministeriet at

skulle være saaledes: „Marineministeriet afgiver den Styrke, det med tilbørligt Hensyn til andre Forhold ser sig i Stand til. Den kommanderende Søofficer udfører det paa den Maade, han anseer det for rigtigt og agter at forsvare.“ Det blev saaledes Overkommandoen klart, at den maatte optræde selvstændigt uden at tage Flaaden med i sin Beregning.

Preusserne havde fra 17de Marts forholdt sig forholdsvist rolige; man maatte formode, at det var Havblikket før Stormen.

Før Prinds Friedrich Carl vilde skride til det vovelige Foretagende, en Overgang over Alssund, gav han Befaling til at erobre det Terrain, hvori den første Paralel mod Dybbølskanterne skulde anlægges. Brigaden Raven, 1ste Posenske Regiment Nr. 18 og Liv-Grenader-Regimentet Nr. 8, fik Ordre til at overtage dette Hverv, og om Morgenen den 28de Marts Kl. 3 at kaste sig over de danske Forposter, der stode foran Skanserne fra I. til VI.

Første Paaskedag den 27de Marts var Vejret sludfuldt. Hvert Øjeblik foer en stærk Regnbyge hen over Dybbølstillingen. I Skumringen rykkede Regimenterne som sædvanligt ud til Afløsning. 1ste Brigade, som skulde have venstre Fløj, kom ovre fra Als, 6te Brigade havde højre Fløj. Opstillingen i 1ste Linie var altsaa: 22de Regiment. 2det Regiment. 10de Regiment. 5te Regiment.

I Barakkerne bagved Stillingen laa 5te Brigade, 8de og 15de Regiment, og i Sønderborg 4de Brigade, 4de og 6te Regiment samt Garden. Anden Linies Opstilling blev:

8de Regiment. 15de Regiment. 6te Regiment.

4de Regiment. Garden til Fods.

3die Brigade: 16de og 17de Regiment, der laa i Kantonement paa Als, rykkede om Morgenen den 28de

Marts Kl. 4¹/₂ gennem Sønderborg ud i Brohovederne og dannede 3die Linie.

„Der var Intet i Fjendens Forhold den foregaaende Dag,“ hedder det i den danske Rapport, „som gav Anledning til at vente, at et Angreb var umiddelbart forestaaende. Vel havde Ilden fra Broager-Batterierne den 26de og 27de været i Tiltagende, men den havde langt fra været heftig nok til, at Fjenden kunde formode en særegen Virkning, og Besvarelsen af den fra vor Side maatte desuden overbevise ham om Værkernes usvækkede Forsvarskraft. Vel havde man bemærket begyndende Belejringsarbejder i cirka 3000 Alens Afstand foran Stillingen: paa Højderne tæt Øst for Avnbjerg, mellem Dybbøl og Ragebøl og ved Batterup; men disse gjorde tværtimod en regelmæssig og langsom Fremgangsmaade sandsynligere end et voldsomt Angreb. Kun de i ringe Afstand fra vore Forposter opdagede smaa Skyttegrave, som i Natten mellem den 26de og 27de vare blevne anlagte foran Stillingens Centrum, lode formode, at det kunde være Fjendens Hensigt her at aabne en Paralel, fra hvilken en stærk Tirailleurkjæde ved sin Ild mod Skansernes Artillerimandskab kunde beskytte Anlægget og Montering af fjernere Demonterbatterier.“

I Nattens Løb havde Vejret forandret sig, og vi fik en let Frost. Soldaterne, som vare gennemvaaede af den stærke Regn, bleve satte til Skansearbejde og Geværerne i Pyramider. Ingen ventede den Nat, Natten til anden Paaskedag, noget Angreb. Det kom i den tidlige Morgenstund Kl. 3 og rettedes mod vor Forpostlinie mellem Skanserne I. til VI., men Fægtningen udspandt sig en Del til Højre for sidstnævnte Skanse. Enkelte Skud og stærke Hurraraab vakte os op af vor Ro. Naar man i vort Centrum syntes, at de preussiske Hurraraab lode som Hurræh, da havde dette sin Grund i, at her angreb det preussiske Liv-Grenader-Regiment, om hvilket det hedder i den preussiske Beretning: „Første

Gang siden Befrielseskrigen tonede Livregimentets gamle Kampagneraab „Heurich“ i Ilden*).

Vi ville nu skildre Kampens Gang, idet vi begynde fra højre Fløj.

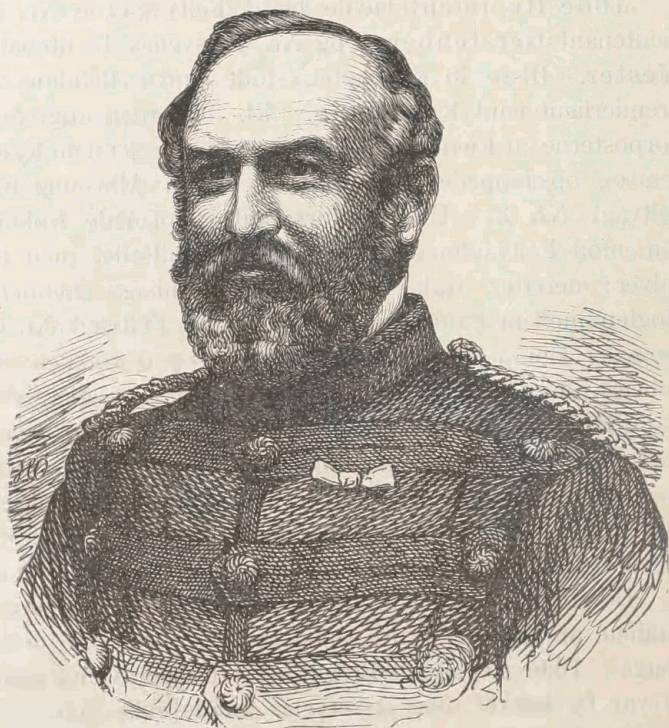
5te Regiment blev den Nat ikke angrebet. Det havde Feltvagtene Nr. 1 og 2 paa højre Fløj. Regimentet drog sin venstre Fløj noget tilbage, da Angrebet skete.

10de Regiment havde besat Feltvagterne Nr. 3, Lieutenant Gerstenberg, og Nr. 4, svensk Lieutenant Wester. Disse to Feltvagter stode under Befaling af Premierlieutenant Kuhlmann. Kl. 3 Morgen angrebes Forposterne af Fjenden; en Kolonne brød gennem Kjæden og opsnappede en Vedetpost og en Afløsning fra Feltvagt Nr. 3. Under Hurraraab stormede Kolonnen mod Feltvagten Nr. 4, hvor den hilsedes med to Salver; derefter trak Feltvagten sig tilbage gennem Slugten mellem Skanserne VI. og VIII. Feltvagt Nr. 3 drog sig kæmpende og i god Orden opad Bakken til Løbegravene. Regimentskommandeuren, den energiske Major Rohweder, gav Feltvagterne Befaling til at gjøre et Udfald gennem Slugten mellem Skansen VI. og VIII. De traf den fjendtlige Kolonne liggende paa Glaciet af Skanse VI., sendte den nogle Salver og blev derefter beordret tilbage af Brigadekommandeuren, Oberst Bülow.

Det havde hidtil været meget mørkt. Nu begyndte Maanen at komme frem, omgivet af en tæt og diset Taage. 10de Regiments Besætning i Løbegravene, som nu var forstærket med Reserven, kunde ikke faae Øje paa Fjendens Stilling. Der blev derfor udsendt Patrouiller fra Løbegravene mellem Skanserne VIII. og IX. Der meldte sig straks Frivillige til dette vovelige Hverv. En saadan Patrouille paa 15 Mand anførtes af Korporal Eckhausen, der stødte paa Fjenden imellem Løbegravene

*) I Oldtiden raabte de Danske ikke Hurra, men Ohoj. Hurra er af fremmed Oprindelse.

og Skyttegravene; en kort, men heftig Kamp fandt Sted, hvori Eckhausen blev saaret. Paa venstre Fløj, som holdtes besat af 7de Kompagni, Premierl. Hammelev, nærmede Preusserne sig Løbegravene paa 150 Skridt

Major Rohweder.

Afstand. Der aabnedes en heftig Ild paa dem, de trak sig længere mod Syd og satte sig fast mellem Øster Dybbøl og Skanse VIII., hvorfra de nedskøde Artillerister, som stode i Skansens Skydeskaar.

Nu gav Major Rohweder sin raske og ufortrødne Bataillonskommandeur, Kapitain Vaupell Befaling til at rykke frem og angribe Preusserne. 1ste Kompagni, Premierlieut. E. Hansen gik frem i Flanken paa Øster Dybbøl i Forening med en Deling af 5te Kompagni under svensk Lieut. Björck. Fjenden kastedes ud af Skyttegravene, men vi vare ikke i Stand til paa Grund af hans overlegne Antal at drive ham længere tilbage. Under dette Angreb saaredes Lieutenant Goldschadt dødeligt.

Første Deling af 7de Kompagni under Premierlieut. Hammelevs egen Anførsel, tilligemed en Deling af 1ste Kompagni under Kommandersergent Most forenede sig nu med en Deling af 2det Kompagni, under Aspirant Vaage, og gik frem til Øster Dybbøl. Denne Fremrykning blev foretaget med en Bestemthed og Energi, der bragte Fjenden til at trække sig tilbage. Premierlieut. Hammelev blev saaret, og Kommandoen førtes nu til Kampens Ophør med stor Dygtighed af en ung Reserveofficer Carl Aagaard*).

Det var imidlertid blevet saa lyst, at man fra Batterierne kunde iagttage Fjendens Bevægelser i det nærmeste Terrain og anvende det svære Skyts. Den opstillede Kanondeling mellem Skanserne VIII. og IX. havde ventet paa dette Øjeblik og aabnede en levende Granatild paa enhver Kolonne, der kom tilsyne i Retning mod Øster Dybbøl. Skytsets Virkning blev iagttaget af Lieut. Aagaard, der paa ét Sted, paa en Mark ved Øster Dybbøl, talte omtrent 50 preussiske Lig, oprevne af springende Granater.

Fra vor Side fortsattes en levende og velrettet Geværild, der tiltog i Styrke og Virkning, Kommandeuren for 8de Kompagni, Premierlieutenant H. Petersen, rykkede modigt frem paa Regimentets venstre Fløj langs den

*) Nu Direktør i Østifternes Kreditforening.

tidtnævnte Slugt; han gik opmuntrende i Spidsen for sine Folk og saaredes dødeligt. Lieut. Aagaard fik Forstærkning af en Deling af Kompagniet Engelhardt af 6te Regiment. De forenede Delinger førte han med udmærket Kjækhed frem mod Fjenden, kastede ham ud af hans Dækning og drev ham tilbage mod Dybbøl. Ved dette Angreb var det især Lieutenanterne Aagaard og Benzou og Kommandersergent Most, som udmærkede sig. Most faldt paa Stedet, Benzou saaredes først to Gange og dræbtes derefter af et tredje Skud gennem Hovedet. Aagaards Klæder vare paa flere Steder hullede og oprevne; han selv slap dog uskadt derfra.

Den Stilling, som med saa stor Tapperhed var bleven erobret, var for fremskudt til at kunne holdes. Vi satte os derfor fast ved et Hegn, lidt Vest for Øster-Dybbøl, og holdt det til Kampens Ophør Kl. 8.

Et Flankeangreb, som begyndtes af 2det Kompagni under Premierlieutenant Diechmann, blev stanset efter Ordre af Divisionen.

Under 10de Regiments hæderlige Kamp udmærkede sig som frivillige Ambulancebærere de to Englændere Sir Auburn Herbert, senere Carnorwon, og Sir William Hall. Oberst Vaupell fortæller i sin Bog „Kampen for Sønderjylland“, at 10de Regiments smukke Marketenderske, den attenaarige Anna Douman og hendes Moder, Enke efter en af Frederik den Sjettes gamle Underofficerer, paa en fortrinlig Maade gik Lægerne og Ambulancen til Haande. Midt under Kugleregnen læskede de de Saarede, og naar man bad dem om at vogte sig, svarede Moderen: „De skyde jo ikke efter os.“ Den unge Pige svarede smilende: „De veed jo, jeg er skudfri.“

Paa venstre Fløj havde 2det Regiment besat Feltyagterne Nr. 1 og Nr. 2. Nr. 1 stod lige Vest for Skanse VI. og Nr. 2 paa Flensborg Chausséen. Nr. 1 kommanderedes af Lieut. H. G. Møller. Styrken var

1 Deling af 7de Kompagni, Premierlieut. V. J. Larsen, Nr. 2 var besat af 2 Delinger af 5te Kompagni, Premierl. Secher. Hver Feltvagt var tildelt et Par Skyttegrave. Feltvagt Nr. 2's ene Skyttegrav laa paa selve Chausséen; her opholdt Kompagnikommandeuren sig, den anden Skyttegrav, der laa cirka 100 Alen til Venstre, kommanderedes af Lieutenant Dickmeiss. Begge Feltvagter vare kun en 800 Alen fjernede fra de østlige Gaarde i Dybbøl By.

Bag Skyttegravene fra Skanse IV. til Skanse VI. vare Løbegrave og Skanser besatte af 2det Regiment.

Som allerede bemærket, begyndte Natten mellem første og anden Paaskedag sludfuld og ubehagelig. Besætningen i Skanser, Løbegrave og Skyttegrave sad og krøb sammen eller løb frem og tilbage for at varme sig og skaffe Kulden fra Fødderne. Der var tyst og stille rundt omkring, uden naar Lyden af Kølleslag naaede ud fra Skanserne, hvor man reparerede den Skade, de fjendtlige Granater havde foraarsaget om Dagen.

Kl. 3 hørtes Hurraraab ovre fra Dybbøl By. Det var ikke lyst nok til at se Noget. Kort efter Hurraraabene faldt der Skud, Fjenden var i Hast kommen op til vore Skyttegrave, hvis Besætning ikke forlod dem, før vore Bajonetter krydsede Preussernes. Først da trak Besætningen sig ud af Skyttegravene, og paa Grund af Mørket var Tabet kun ringe. Sydslesvigske Forstærkningsmænd, hvormed man havde belemret 2det Regiment, og hvoraf nogle vare i Skyttegravene, kastede sig der næsegrus til Jorden, skød ikke og lode sig tage til Fange. Lieut. Møller havde en daarlig Fod og derfor Trætøfler paa Fødderne, paa hvilke han kun langsomt kunde bevæge sig op til Løbegravene. Ved Feltvagt Nr. 2 blev Lieutenant Dickmeiss skudt, da Fjenden stormede frem.

Besætningen fra Feltvagt Nr. 1 kastedes tilbage til Løbegravene mellem Skanserne V. og VI., og Besæt-

ningen fra Feltvagt Nr. 2 blev kastet tilbage til Venstre for Chausséen ad Skanse IV. til, altsaa ikke til den Del af Løbegravene, som var besat af 5te Kompagnis to andre Delinger under Lieut. Frits Holst, nemlig fra Skanse V. til Chausséen.

Saalænge Kampen i Skyttegravene varede, var Stillingen pinlig i de bagved liggende Løbegrave; thi man vidste jo ikke, om Fjenden ved det pludselige Angreb aldeles havde overvældet vore Feltvagter og taget Besætningen til Fange. Følgen heraf vilde have været, at Fjenden i Mørket var kommen os ind paa Livet, og at det var os ugjærligt at faae at vide, hvor stærk han var. I Løbegravene mellem Skanserne V. og VI. stod 2det Regiments 3die Kompagni, Premierlieutenant M. Gjörup, han lod Mandskabet sætte Bajonetten paa og forberede sig paa en Bajonetkamp. Da kom Lieut. Møller tilbage med sit Mandskab, og Fronten var bleven fri.

Kompagnikommandeuren gav Ordre til at sigte lavt; thi Terrainet skraanede stærkt fra Løbegraven ned til Skyttegravene. Fjenden hilstes med en stærk Rødeild, der, paa Grund af at Tapriflerne kun langsomt kunde lades, maatte stanse engang imellem. Naar vi holdt op med at skyde og ladede Geværerne, dækket af Jordvolden, overøste Fjenden os med en Regn af Kugler, og naar vor Ild begyndte paany, hørte Fjenden op med at skyde og søgte Dækning, saa godt han kunde. Under denne Fægtning blev Kompagniet underrettet om, at Bataillonskommandeuren Kapitaïn Ross var bleven saaret, da han var ifærd med at føre Reserven frem.

Major Jonquières med sin Adjutant, Kapitaïn Elben, kom ned i Løbegravene til Gjörup og spurgte ham, om han kunde faae sendt en Ordre ind i Skanse V, der havde lukket sin Port. Ordren gik ud paa, at Skansen skulde skyde Dybbøl By i Brand. En flink Spillemand blev sendt afsted med Ordren; han klattrede over Skanseporten, og kort efter saae man Granater fra

Generallieutenant Wörrishöfer.

Skanse V. suse ind i Dybbøl By. Nævnte Skanse kommanderedes af den tapre, svenske Frivillige, Sergent C. J. Elgström.

Paa den anden Side af Skansen V. sendte Lieut. Frits Holst Fjenden Skud paa Skud. Fjenden skød for højt; i disse Løbegrave blev derfor heller Ingen saaret, men længere tilbage ved Dybbøl Mølle saaredes Flere, derimellem Kommandeuren for 5te Brigade, Oberst Harbou.

I Skanse VI. var 2det Regiments 4de Kompagni, Premierlieut. Tranberg. Han besatte Brystværnet og beskød livligt Fjenden, der var kommen op til Staaltraadsforhindringen om Skansen. Man hørte tydeligt de preussiske Officerer tilraabe deres Folk: „Fremad, vi ere allerede i Skanserne!“ Saavel Fodfolkets som Artilleriets Ild jog skyndsomt Fjenden tilbage; ogsaa fra denne Skanse skødes paa Fjendens Kolonner ved Dybbøl Kirke. De fjendtlige Tirailleurer generede dog meget vor Kanonbetjening i Skanse VI.; i Løbet af faa Minutter blev henved en halv Snes Mand saarede eller skudte. En kort Tid maatte der holdes op med Skydningen paa Grund af den fjendtlige Ild.

Regimentskommandeuren, Oberstlieut. Dreyer, der opholdt sig i Skanse VI., gav nu Befaling til, at Feltvagterne paany skulde rykke frem. For at Lieut. Møller under Fremrykningen ikke skulde faae hele Fjendens Ild dragen hen paa sig, fik Lieut. Toxwerdt af Premierlieut. M. Gjørup Befaling til med en Deling at rykke ud fra Løbegravene ved Skanse V., medens Møller samtidigt stormede frem fra samme Løbegrav, hvor den stødte til Skanse VI. Dette skete, Toxwerdt naaede dog ikke helt ud til Skyttegravene, men Møller, bestandigt paa Trætøfler, tog i et Løb de yderste Skyttegrave og opførte sig saa bravt, at hans Mandskab ude i Skyttegravene gav ham et tordnende Hurra. Under Fremrykningen fik Delingen flere Saarede og Døde; Korporal

Rasmus Jensen segnede om, dødeligt saaret, og raabte: „Gud bevare gamle Danmark!“ En Menig, der var bleven tagen til Fange om Natten af Preusserne og ført til Dybbøl, saa sit Snit til at løbe fra dem over til vore Skyttegrave og kom helskindet fra dette Vovestykke.

Kort efter at Lieut. Møller havde gjenerobret sine Skyttegrave, kom Kompagniet Neergaard af 15de Regiment rykkende rask frem til Understøttelse for 3die Kompagni; da Skyttegravene allerede vare vore, blev Kompagniet, der havde faaet nogle Saarede, kort efter trukket tilbage.

Det brændte nu stærkt ovre i Dybbøl; en Nord-slesviger af 2det Regiments 3die Kompagni sagde til Kompagnikommandeuren: „Det er min Faders Gaard, der brænder derovre, men det kan være det Samme, naar vi blot faar banket Preusserne.“

Da Premierlieut. Secher gik frem for at gjenerobre sin tidligere Forpoststilling, krydsede han Chausséen tæt foran Barrikaden og passerede saa tæt forbi Lieutenant Holst's Løbegrav, at han kunde fortælle ham, at Dickmeiss var falden. Holst spurgte, om det andet Halvkompagni skulde rykke ud til Forstærkning, da Secher kun havde en meget ringe Styrke i sin Haand; han svarede Nej. Derefter rykkede han rask ud mod Skyttegravene. Kort efter kom en Ordonnans løbende og raabte til Holst, at Secher var falden. Holst blev nu kaldet ned til Chausséen, hvor Bataillonskommandeuren, Major Gedde, der havde faaet Melding om Secher's Død, befandt sig. Han beordrede Holst til at gaae frem, tage Kommandoen over 1ste Halvkompagni, og om muligt kaste Fjenden ud af Skyttegravene. Paa Holst's Spørgsmaal om han maatte tage 2det Halvkompagni med sig, svaredes der Nej; paa hans næste Spørgsmaal, hvor 1ste Halvkompagni befandt sig, svaredes der: „Foran i Terrainet.“ Ordonnancen, der havde bragt Melding om Secher's Død, var borte.

Det var endnu saa mørkt, at man højst kunde see en 20 til 30 Skridt foran sig. Holst vandrede ud af Chausséen uden en eneste Mand med sig for at tage Kommandoen over en Styrke, som han først skulde lede op. Senere fik han at vide, at Halvdelen af Styrken, da Secher gik frem, af en Fejltagelse var bleven staaende ved Skanse IV. I Chausségrøfterne paa begge Sider laa Mandskab af 1ste Halvkompagni. I en Grusgrav eller lignende Fordybning laa en Gruppe. Da Holst kom derhen, fulgte Mandskabet ham villigt; det skulde først styrte frem, naar han gav Signal dertil, der var omtrent 30 Mand tilstede.

Det var blevet lidt lysere. Skyttegravene saaes nu klart foran. Holst gav Signalet. Nogle Skud faldt rask efter hinanden fra Skanse V., Geværkuglerne peb de Fremstormende om Ørene. Preusserne raabte Hurra og — løb. Holst kom tidsnok i Skyttegravene til at kunne sende dem en Salve i Nakken. Skyttegravene vare vendte om af Preusserne, Brystværnet laa fuldt af opløste Patronbundter. Kort efter blev Skyttegravene til Venstre besat af Kommandersergent Olsen med en Troop af 1ste Halvkompagni.

Feltvagtens venstre Flanke blev endnu nogen Tid beskudt, indtil et Kompagni af 22de Regiment, Premierl. Jæger, rykkede frem og indtog sine Skyttegrave. Tiralleringen varede her som andet Sted, til Vaabenhvilen blev sluttet Kl. 10 om Formiddagen. Sechers Lig laa til Højre af Chausséen, ikke 100 Alen fra Skyttegraven. Kuglen var gaaet paatvers gennem Brystet og gennem den højre Arm. Dickmeiss var bleven liggende i Skyttegraven; hans Sabelgehæng var overskaaret og Sablen røvet.

22de Regiment havde den 28de Marts Stillingen fra 2det Regiments venstre Fløj til Vemmingbund, hertil hørte Skanserne III., II. og I. med tilstødende Løbegrave. Feltvagt Nr. 3 bestod af 2 Delinger af 4de Kompagni,

under Lieutenant Høst, og Feltvagt Nr. 4 af 2 Delinger af 6te Kompagni under Lieutenant Wørmer. Det gik her som ved 10de og 2det Regiment, i det første Stormløb kastedes Forposterne tilbage til Løbegravene. Feltvagt Nr. 3 trak sig tilbage om Regimentets højre, og Feltvagt Nr. 4 om dets venstre Fløj. Ved denne Lejlighed blev en Korporal og et Par Mand, der havde haft en fremskudt Post, tagne til Fange. Det lykkedes Fjenden at trænge frem over Skyttegravene, at sætte sig fast og at vedligeholde Ilden, der dog efterhaanden sagtnede.

Da Forposterne af 2det Regiment rykkede frem, modtog 22de Regiments Forposter, som stode under Premierlieut. Jægers Kommando, Ordre til at følge efter. Men da Rolf Krake i det Samme kom dampende op paa venstre Fløj, udførtes ikke Ordren; herfor fortjener Jæger Roes; han vilde først afvente, hvad Rolf Krakkes Indgriben i Fægtningen vilde føre til.

Et Øjeblik blev 22de Regiment fra en Deltager i Kampen til en Tilskuer.

Granaterne sloge ned om og paa „Rolf Krake“, saa det hundrede i Jernpladerne, og store Vandsøjler løftedes i Vejret. Skibet rensede Skyttegravene for Fjender og satte derefter Kursen mod Broager for at underløbe Fjendens Ild, hvilket ogsaa lykkedes. Imidlertid brød vore Feltvagter frem fra Fløjene, benyttede omsigtsfuldt Terrainet, og Feltvagt Nr. 4 gjorde nogle Fanger. Lieut. Wørmers Rapport herom er saalydende:

„Efterat jeg igjen var rykket frem fra Løbegravene imellem Skansen Nr. I. og II. med en Deling og havde fordelt Mandskabet i Skyttegravene, gik jeg frem med 1 Underkorporal og 6 Mand, hvortil stødte Regiments-skriver Klint, der kom gaaende fra Skanse III. Min Hensigt var at opsøge den Slugt, som Rolf Krake havde beskudt, da jeg stod i den Formening, at der maatte ligge Døde og Saarede. Da vi kom frem til Kanten af

Slugten, viste der sig først 3 Preussere og straks efter flere, som jeg opfordrede til at overgive sig. Jeg lod dem aflevere Geværerne og Sablerne. Da der var samlet en 14 til 16 Preussere, og der endnu vedblev at komme flere frem, hvoraf En tilstod, at der ogsaa var en Officer med, anmodede jeg Regimentsskriver Klint om at faae ham opsøgt, samt at bringe de enkelte Fanger med, som efterhaanden bleve fundne af Folkene, og jeg lod ham til dette Øjemed beholde 3 Mand. Førend jeg imidlertid afmarcherede med de 18 Fanger, kom den preussiske Lieutenant, ledsaget af den Mand, der havde fundet ham; Regimentsskriver Klint havde truffet dem og opfordret Lieutenanten til at aflevere Sablen, hvilket han ogsaa efter nogen Vægning gjorde. Med disse 18 Mand og Lieutenanten gik jeg ind imellem Skanserne III. og IV., hvor jeg afleverede dem til Major Rauch. Da jeg gik tilbage til Skyttegravene, mødte jeg Regimentsskriver Klint med 7 Fanger og den preussiske Lieutenants Sabel, som han fortalte mig, hvorledes han havde faaet. Senere paa Dagen tog en Underkorporal fra Feltvagten endnu en Preusser, som hidtil havde holdt sig skjult i den samme Slugt.“

Vore Folk gave sig straks til at traktere Fangerne, der vare Polakker af 18de preussiske Regiment, med Brændevin, Brød og Flæsk. Da Fangerne blev Regimentskommandeuren, Oberstlieut. Falkenskjold, forestillede, kastede de sig skyndsomst næsegrus til Jorden. Han begreb, at denne østerlandske Maade at hilse paa ikke gjaldt ham, men den preussiske Granat, der netop strøg over Hovedet paa ham og dem. Med sin tørre Ironi udbrød han: „Hvad Pokker vil I bryde Jer om den! Det er jo En af Eders Egne.“

For sit Forhold blev Lieutn. Wørmer indstillet til Ridder, Regimentsskriver Klint til Dannebrogsmænd for sin frivillige Deltagelse i Kampen.

To af Regimentets tidligere Officerer, Premierlieute-

nanterne Fr. Jantzen og Fr. Pingel deltoge ligeledes som Frivillige i Kampen den 28de Marts. Den foregaaende Aften vare de afgaaede fra 22de Regiment, men paa Grund af manglende Transportmidler endnu ikke tilgaaede deres nye Afdelinger. De opholdt sig ved Kampens Begyndelse i Sønderborg, hvorfra de i rette Tid naaede ud til deres gamle Regiment; for dette roesværdige Forhold indstilledes de til Tapperhedsmedaillen. Det var et utilgiveligt Fejlgreb at bortkommandere Officerer, som vare kjendte og vurderede i deres Afdelinger, hvori de havde havt Tid til at sætte sig ind. I det Hele maatte Regimentet under Krigen afgive ikke færre end 7 af sine faste Premierlieutenanter.

I Overkommandoens Rapport hedder det: „Klokken var henimod 7, da Angrebet kunde betragtes som fuldstændigt afslaaet. Først tæt inde under Dybbøl By saaes fjendtlige Afdelinger, der trak sig langs Hegnene for at skjule sig for Værkernes Artilleriild, som var rettet mod Dybbøl for at skyde dette Ly for Fjendens Reserver i Brand. Fra Broager-Batterierne begyndte nu ogsaa Ilden at vende sig mod Stillingen, hvorved kun den Forskjel fra den sædvanlige Beskydning blev bemærket, at Træfningen var mindre sikker. Overkommandoen gav derfor Befaling til, at de tilkaldte Reserver igjen kunde trækkes ud af Stillingen, og Besætningen af denne blev atter den normerede.“

Kampen den 28de Marts var højst hæderlig for de danske Vaaben, med Kraft kastedes Fjenden tilbage, og Soldatens Selvfølelse hævedes atter. Da Regimenterne efter Afløsningen i Mørkningen marcherede tilbage, lød atter Sangen „Den tapre Landsoldat“ fra Rækkerne.

Maatte det dog være os tilladt at gjøre et Par kritiske Bemærkninger, nemlig disse, at Rolf Krake helst burde have ligget som en ubenyttet Reserve, da havde Fjenden næppe tænkt paa at udstikke Fiskenet, og Panserskibets Deltagelse i Kampen den 18de April var ikke

bleven saa ængstelig, endvidere havde vi den 28de Marts god Tid til at faae vore Reserver frem, hvilket maaske foranledigede, at vi kom til at staae i den Formening, at det altid vilde gaae saaledes.

Vort Tab var: af 2det Regiment 2 faldne Officerer, Premierlieut. Secher og Sekondlieut. Dickmeiss; af 6te Regiment: Sekondlieut. Benzou; af 10de Regiment: Premierlieut. H. E. Petersen og Sekondlieut. Goldschadt.

Af Officerer saaredes: Brigadekommandeuren, Oberst Harbou, af 2det Regiment Bataillonskommandeuren, Kapitain Ross, af 6te Regiment Premierlieut. Engelhardt, og af 10de Regiment Premierlieut. Hammelev.

Vort Tab i det Hele var: 30 Faldne, 126 Saarede, 2 Saarede og Fangne. 39 usaarede Fanger og 17 Savnede.

Som Fanger indbragtes 4 Officerer og 40 Menige, deraf 3 saarede Officerer, som laae udenfor 2det Regiments Skyttegrave.

Overkommandoen udtalte Roes over de Afdelinger, som havde deltaget i Kampen, og fremhævede navnlig det 2det og det 10de Regiment.

Uagtet der paa Fjendens Opfordring var bleven tilstaaet ham en Vaabenhvile fra Kl. 11 til 1, vedblev dog Beskydningen fra Broager-Batterierne til Kl. 12^{3/4}, og herved dræbtes 2 Mand i Skanse IV.; den ene af disse var en udmærket flink Underkorporal, van Deurs, der forrettede Tjeneste som Foureer ved 2det Regiments 2det Kompagni. En preussisk Granat, som faldt ved Skanse V., havde nær ramt den Intet anende Sir A. Herbert, der var paa Vejen ud til Skyttegravene for at bære preussiske Saarede ind til vore Læger.

Preusserne angive deres Tab den 27de Marts at være: af Livregimentet Nr. 8: 2 faldne Officerer, hvoraf den ene var Oberstlieut. v. Greiffenberg, 1 saaret Officer og 3 saarede og fangne Officerer, endvidere 12 døde og 71 saarede Underofficerer og Menige, i det

Hele var Tabet for dette Regiments Vedkommende 83 Mand.

Det 1ste Posenske Regiment havde 7 Døde, endvidere 2 saarede Officerer, 67 saarede Underofficerer og Menige og 1 Lieutenant og 27 Mand savnede, ialt 94 Mand.

I det Hele altsaa: 9 Officerer og 174 Mand.

Natten mellem den 28de og 29de Marts anlagde Preusserne i al Stilhed deres første Paralel, uden vi anede det. Om Aftenen, den 29de Marts, forsamledes i Smøl 2500 Mand af Brigaden Canstain og formeredes i 5 Batailloner. De havde aftaget Tornystrene og havde Geværet hængende i Rem over Skuldrene; hver Mand fik Værktøj, og da Mørket faldt paa, marcherede Styrken i største Stilhed til det Sted, hvor Paralelen skulde anlægges. Uden vi mærkede det, bleve de preussiske Forposter skudte 150 Skridt længere frem, og paa dertil egnede Punkter vare 2 Batailloner af Brigaden Goeben opstillede for i Forening med Forposterne at afvise et muligt Angreb fra vor Side.

Paralelen blev anlagt i en Afstand af 11 til 1200 Skridt fra vore Skanser, dens Længde var 1000 Skridt, og de bagud gaaende Kommunikationer eller Løbegrave havde tilsammen en Længde af 5000 Skridt. De gjordes den første Nat 5 Fod brede foroven, 4 Fod forneden og 3 Fod dybe. Før Daggry blev Arbejdsmandskabet draget bort. Næste Nat fortsattes Arbejdet under Dækning af 3 Batailloner af Grenadeer-Brigaden under Oberst Winterfeld. Gravens Bredde foroven blev gjort til 9 Fod og forneden til 8. Paralelen var den 31te Marts færdig, uden vi i mindste Maade havde forstyrret dens Bygning.

Faa Skridt bagved Midten af den første Paralel byggede Preusserne deres Batterier fra Nr. VI. til Nr. X., 300 Skridt bagved venstre Fløj eller Batteri X. byggedes Batteri Nr. XI., og 200 Skridt fremad for denne igjen, omtrent i Højde med de fem første, nærved Chausséen,

Batteri Nr. XII., og 500 Skridt Nord for Dybbøl anlagdes Batteri Nr. XIII. Natten til den 2den April armeredes Batterierne med i Alt 40 Stykker dels glat og dels riflet Skyts.

Samme Dag var de danske Skansers Armering 83 Stykker Skyts, men derimellem var kun 10 riflede Metalkanoner.

Da Preusserne befrygtede kraftige Udfald fra vor Side, bleve 3 Batailloner daglig anvendte til at besætte Parallellen og det nærmest bagved liggende Terrain; en Regimentskommandeur førte Befalingen og opholdt sig bag Avnbjerg.

Det var ikke Preussernes Mening at fortsætte Anlægget af flere Paralleller, før de havde gjort et Forsøg paa at tage Als ved OVERRUMPLING; til dette Forsøg havde de gjemt 58 riflede og 14 glatløbende Kanoner. Brigaderne Raven, Canstein, Röder og Goeben eller 26 Batailloner vare bestemte til i Forening med 1 Eskadron Husarer, 1 Eskadron Uhlaner, 4 riflede og 2 glatte Batterier at gaae over til Als under Prinds Friedrich Carls egen Anførsel. For at bortlede vor Opmærksomhed skulde Frontbatterierne aabne deres Ild og Stillingen beskydes.

Der var valgt tre Overgangspunkter, det østligste laa ved Landingsbroen ved Ballegaard, de to andre i 5 til 600 Skridts Afstand mere vestligt. Til Dækning af disse Punkter blev der anlagt 9 stærke Batterier, tildels med 12- og 24-pundigt riflet Skyts. Man frygtede nemlig for, at Rolf Krake skulde komme. En Mængde Pontonner vare med stort Besvær blevne samlede ved Overgangsstederne og Baade hentede fra Aabenraa og andre Steder. Den preussiske Korvetkapitain Heuck og en slesvigsk Renegat, Skipper Bartelsen vare til Stede for at bedømme de nautiske Forhold.

Den 2den April om Eftermiddagen stod Brigaden Goeben med 3 Batailloner, 4 Kanoner og nogle Husarer beredt til at gaae ned i Baadene. Da blev efter

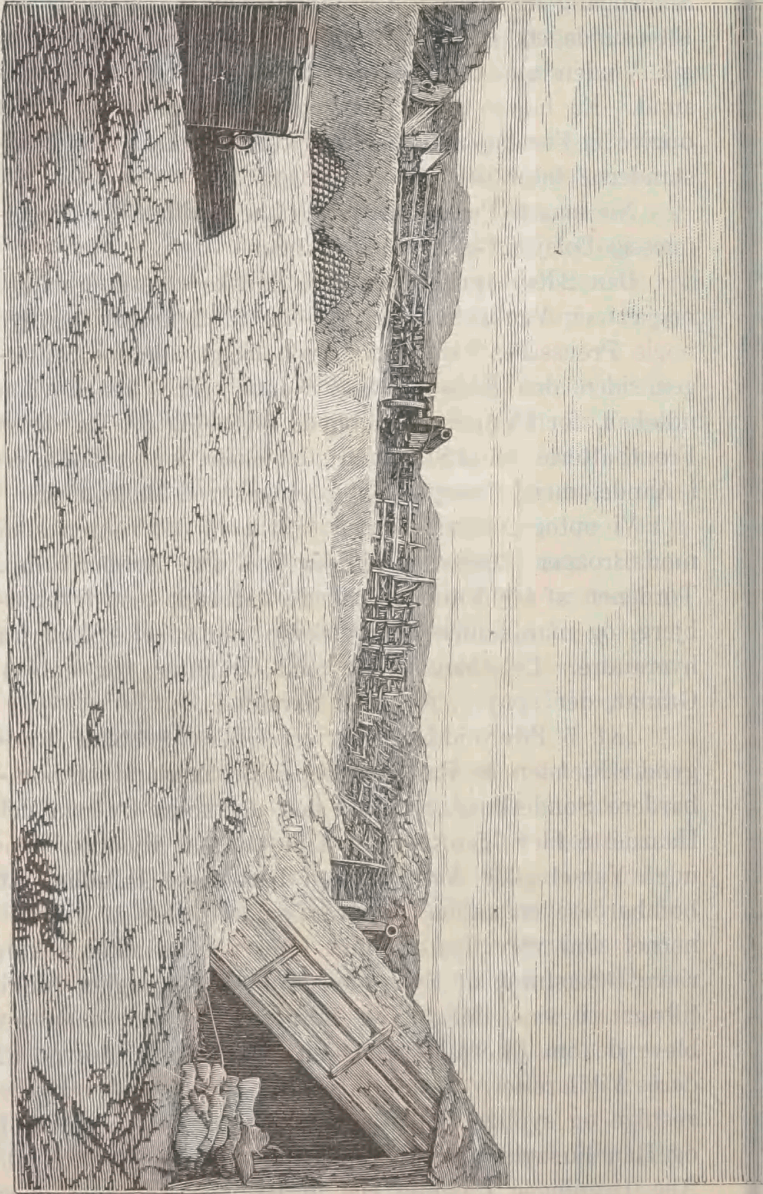
Solnedgang den stærke Vestenvind, som havde blæst om Eftermiddagen, til en forrygende Snestorm; ved Midnat gik Vinden om til Nordvest og blæste lige ud i Alsund. En højere Magt tvang derved Preusserne til at opgive et Foretagende, der kun kunde lykkes, naar Modstanderne Intet vidste derom.

Nu maatte Prinds Friederich Carl skride til en regelmæssig Belejring af Dybbølstillingen.

Den 2den April havde den danske Overkommando begjært en Vaabenhvile fra Kl. 12 til 2 for at begrave nogle Preusseres Lig, som havde ligget udenfor Stillingen siden den 28de Marts. Nepe var Vaabenhvilen udløben, før Preusserne aabnede en heftig Ild fra deres Frontbatterier mod Stillingen; det skete for at holde os i Aande, mens Overgangen foretoges ved Ballegaard.

Vi optog Artillerikampen saavel mod Fronten som mod Broager. Det var den første større Artillerikamp. Tordenen af 150 Kanoner rullede uafbrudt over Dybbølbjerg, og man kunde neppe skælne de enkelte Skud fra hverandre. Der blev skudt med Granater, og enhver Granat, der sprang, forøgede Skraldene.

„Kl. 5 Eftermiddag,“ skriver Oberst Schöller, „begyndte Fjenden fra Batterierne paa Broagerland at bombardere Sønderborg, hvorved den ulykkelige By paa det Haardeste blev hjemsøgt. I Tillid til, at Fjenden ikke uden Varsel vilde foretage den barbariske Handling at bombardere en aaben By, var en stor Del af Indvaarnerne, som vare flygtede bort efter den forholdsviis kun ringe Bekastning af Byen den 15de Marts, igjen vendt tilbage til sine Boliger og borgerlige Sysler, men nu bleve de om Eftermiddagen den 2den April udrevne af deres Vildfarelser. Granat paa Granat slog ned i Byens vestlige og sydlige Del, og især syntes det gamle Slot og Raadhusets Spir at være Maalet for Fjendens Skud. Alle Bygninger i denne Del af Byen bleve meer eller mindre sønderskudte. Saavel den Bygning, hvori Hoved-

Det Indre af Skanse VII.

Efter Fotograf. taget Dagen efter Stormen den 18de April.

kvarteret var etableret, som den kommanderende Generals Bolig blev flere Gange truffet, hvorfor Hovedkvarteret om Aftenen maatte flyttes til en Gaard højere oppe i Byen. 3die Infanteri Brigade, der den Dag som Reservebrigade var indkvarteret i Byen og paa Slottet, blev allarmeret og beordret udenfor Byen. En større Ulykke indtraf ved, at en 24pundig Perkussionsgranat sprang mit i et af 16de Regiments Kompagnier*), netop som det i god Orden rykkede bort fra den Gaard, hvori det havde været indkvarteret; en Officer og 25 Mand blev herved dræbte eller frygtelig kvæstede.

I Løbet af Aftenen og Natten blev flere Bygninger antændte, men det lykkedes dog det under Ingenieurkommandoen militært organiserede Brandkorps, der havde faaet en udmærket Assistance fra det københavnske Brandvæsen, ved store Anstrengelser at blive Herre over Ilden. Ved denne Tjeneste og ved Forsøg paa at redde Indbo og Varebeholdninger, blev ikke Faa af de Militaire og af Byens Indbyggere dræbte eller saarede.

Om Natten blev Besætningen i Stillingen to Gange allarmeret ved, at vore Forposter paa højre Fløj blev angrebne. Forposterne tilbageviste vel disse Angreb, men Arbejderne i Stillingen maatte dog saalænge til dels stanses.

Vort Tab var den Dag 12 døde og 56 saarede Underofficerer og Menige.“

Natten med sin Snestorm kastede Mørke over de preussiske Stillinger, men vore Skanser maae have tegnet sig skarpt for Fjenden med det brændende Sønderborg som Baggrund. Ancker i Skanse II. og Petersen i Skanse IV. vedligeholdte hele Natten Artillerikampen mod Fjenden, og disse Skansers Drøn afbrødes en Gang imellem af Stormens Tuden, den Storm, der forhindrede Overgangen til Als.

*) 4de Kompagni.

Vi ville slutte dette Afsnit af Dybbølstillingens Historie ved at hidsætte, hvad „Dagbladets“ ansete Korrespondent P. V. Grove skrev den 3die April:

„Kanonernes Torden vedblev hele Natten, og Søndag Morgen fortsattes Byens Beskydning med fordoblet Styrke. Det var nu ikke længere enkelte Granater, een hvert tredie eller fjerde Minut, som fløj ind over Staden, nej, ti til tolv Stykker i Minuttet fore ind derover, bragende, lynende, udsprende Død og Fordærvelse. De røde Flammer slog i Vejret, den sorte Røg hvirvlede op imod Himlen, de fortærende Luer brændte, hvad ikke Granaten selv havde slaaet ned. Det var navnlig Slottet og Raadhuset, som Fjenden sigtede efter, men de stode begge i lang Tid uskadte, trodsende Fjendens Kugler ligesom Dybbøl Mølle, *le plus brave des braves*. Til sidst faldt dog Raadhusets slanke Spir, og i dette Øjeblik er det vistnok omtrent nedbrændt. Mange Bygninger i dets Nabolag blev ligeledes dels ramponerede af Granater, dels fortærede af Ilden. Og ikke faa vare de Offre af Liv og Lemmer, som de dødbringende Granater krævede. Desværre ere adskillige Civile mellem disse. Hvor mange, har jeg endnu ikke kunnet erfare; men man har eksempelvis sagt mig, at en Haandværker og hans Søster begge fandtes døde i deres Stue, og at en Kjøbmand saaredes, medens hans Lærling dræbtes i Butiken. Jeg saae flere Soldater igaar blive bragte til Lasarethet, tildels med meget slemme Saar; En havde mistet en Fod, en Anden begge Benene, en Tredie havde faaet Maven oprevet. Deres Skrig gjenlød i Aftenens Stilhed, naar Ambulancesoldaterne kom til at give et lille Ryk i Baaren, medens Andre laae stille hen, døende eller døde. Kvinderne besvimed ved dette Syn, og selv Mænd med stærkere Nerver maatte rystes ved slige Optrin.

Idag har Flytningen fra Byen været almindelig. Overalt paa Vejene mødte jeg paa mine Vandringer Flyttelæs og udvandrende Familier. Inde paa en Mark

stod fem Børn i en Alder fra fem til tretten Aar. Det yngste spiste nok saa glad paa et Stykke Smørbrød, støttet til en Barnevogn, men paa det ældste Barns Ansigt stod Sorgen malet; det forstod, hvad Landflygtigheden vilde sige, det havde lært Israels Børns Sørge-sang, og det mindedes maaske nu denne. Formodentlig ventede de smaa Stakler paa deres Forældre, der vare inde i den brændende By for at samle deres Stumper sammen. Nu vil sagtens Fyenboernes velvillige Tilbud om frit Logis komme Sønderborgerne vel tilpas, og jeg haaber, at Regeringen vil drage Omsorg for, at de Husvilde kunne blive bragte til det nye Hjem, som velvillige Medborgere ville berede dem; hidtil synes der ikke at være sket Noget i den Retning.

Den 5te April skrev Hr. Grove: „Jeg gjennemvandrede igaar Sønderborg for at se Byen i den Skikkelse, som den har faaet efter rigelig 36 Timers Bombardement. De ellers saa livlige Gader var næsten tomme; enkelte Flyttelæs bevægede sig endnu igjennem dem, i nogle Huse saae man endnu Beboere, der, trodsende Bombardementet, klyngede sig til deres Hjem, indtil en Granat maatte falde der og tænde det over Hovedet paa dem. I enkelte Gader vare Soldater beskjæftigede med Hakker og Brandhager for at stanse Ildens Fremtrængen, og rundt om saaes Poster af Garden, der vare udstillede for at forhindre Plyndring, — et Onde, der ikke aldeles kan udeblive i en brændende og af Indvaarnerne forladt By, hvor Soldaten saa let føler sig fristet til at „redde“ for sig selv, hvad der ellers bliver Ildens Bytte. Den øvre Del af Byen var temmelig uskadt. Dog havde Granaterne ogsaa der ramt mange Huse; nedfaldne Tagsten, brustne Vinduer, vaklende Mure vare de sørgelige Ødelæggelsens Spor, som man allevegne saae, og kastede man Blikket ind ad Vinduerne, stod Værelserne i Reglen tomme, skjøndt deres Indre var urørt, som det var for faa Dage siden. Hist og her

stod et Bord dækket, Familien var flygtet for Granatregnen under Maaltidet, ligesom Pompejis Beboere i sin Tid flygtede, da Askeregnen styrtede ned over Byen fra det glødende Vesuv. Men først i Midten af Byen, i Kvarteret fra Raadhuset opefter, saae man ret, hvad et Bombardements Virkning har at betyde. Her havde de fortærende Luer raset, her laa Byen bogstavelig i Ruiner. Ikke et Hus havde, saavidt jeg kunde skjønne, paa denne Strækning undgaaet at blive et Bytte for det uhyggelige Element. Hvorhen vi vendte Øjet, saac vi kun rygende Grushobe, faldefærdige Skorstene, der ragede op imellem de brustne Mure som Monumenter paa en stor Kirkegaard. Hist og her hængte et Skildt paa en halvt nedfalden Ydervæg og svajede for Vinden; det var det eneste Mærke, hvorpaa man nu kunde kjende det Sted, som faa Timer iforvejen havde været fuldt af levende, virksomme Beboere. Og op af disse Ruiner bølgede endnu den sorte Brandrøg; uhyggelig væltede den sig hen over Byen, sværtende alle Huse, der endnu stod tilbage, med sin mørke Sod; Flammerne hoppede op af Gruset, slikkende Murene og Stenhobene, ligesom kjærtegnende det sørgelige Bytte, de havde gjort. Raadhuset, hvis Spir endnu knejsede stolt, da jeg i Søndags forlod Sønderborg, var faldet. Nogle Mure stode endnu, medens flagrende Tapeter kastedes hid og did, enkelte Skillevægge betegnede endnu Grænserne for de forskjellige Rum, men Himlen, hvor Vinden drev Skyerne fremad med ustanselig Fart, var det eneste Loftdække. Naar Foraaret kommer, vil Græsset vokse op af Gruset, Planter ville slynge sig opad de vaklende Mure, og de Besøgende ville her finde en Samling af Ruiner, som mere end noget Andet ville fortælle dem om Krigenes Gru. Den nedre Del af Byen var forholdsvis uskadt. Ogsaa her var et enkelt Hus brændt, ogsaa her vare Tage knuste og Mure faldne, ogsaa her vare Tusinder af

Ruder sprængte, men Husene stode dog endnu — tomme ligesom i den øvre Del, men dog ikke ødelagte, ikke i en saadan Tilstand, at de ikke ville kunne repareres.“

Fra 3die April til 18de April.

Det sidste Afsnit af Dybbølstillingens Forsvar var begyndt, og Jenserne mente med Rette: at jo længere det varede, jo værre blev det.

Den 3die April fortsatte Preusserne Beskydningen af Sønderborg, hvorfor Hovedkvarteret flyttede fra Byen og ud til Landsbyen Ulkebøl, der laa en halv Milsvej derfra. Det var neppe heldigt, at Hovedkvarteret flyttede saa langt bort fra Kamppladsen. Den Divisionsgeneral, som kommanderede i Stillingen, blev med sin Stab henlagt til Færgegaarden mellem Brohovederne, og Reservebrigaden henlagdes i selve Brohovederne. Oberst Hirsch udnævntes til Kommandant i Sønderborg og fik til sin Raadighed et Kompagni af Garden som Politikorps. I Byen forblev Artilleri- og Ingenieurkommandoernes Stabe og endvidere Telegrafstationen. En ny saadan Station etableredes i det nordre Brohovede for at sætte den derværende Divisionsgeneral i Forbindelse med Hovedkvarteret i Ulkebøl.

Henad Aften den 3die April ophørte Beskydningen af Sønderborg, men Kanonkampen i Stillingen førtes atter hele Natten. Fjenden allarmede om Natten flere Gange Forposterne. Vort Tab den Dag var 2 døde og 39 saarede Underofficerer og Menige.

Det blev en streng Tid for Infanteriet. Granater suste over Stillingen saavel fra Fronten som fra Fjendens Flankebatterier paa Broager. For Artilleriet, som

var i Aktivitet, kunde det endda gaae an, men Infanteriet maatte ligge stille og lade sig skyde paa. Det var en Tid fuld af Savn og Lidelser, men Folkene holdt dog Modet oppe, ja, ved enkelte Afdelinger saae man dem i Kaadhed udsætte sig for den fjendtlige Ild.

Infanteriets vanskelige Opgave var: bestandigt at holde sig kampberedt og at udsætte sig for saa ringe Tab som muligt. Men Stillingen var kun en Feltbefæstning, og der var ingen Dækning for Besætningen; thi den Dækning, som skaffedes til Veje, var mere af Navn end af Gavn.

Den 4de April vedblev Beskydningen. Vore Skanser lede dog ikke mere, end at Skaden om Natten kunde udbedres. Vort Tab den Dag var 5 døde og 26 saarede Underofficerer og Menige.

Den 5te April begyndte Fjenden igjen at kaste Granater ind i Sønderborg. Vort Tab den Dag var 2 døde og 12 Underofficerer og Menige.

Om Aftenen den 5te April fik 1ste Brigade højre Fløj og 6te Brigade venstre. Fjenden vilde den tilstundende Nat skyde sin Forpostlinie længere frem.

Fire preussiske Gardekompagnier kastede Kl. 10 Aften paa venstre Fløj vore Forposter af 5te og 10de Regiment tilbage, medens højre Fløj samtidigt allarmedes. Der kæmpedes hele Natten; paa venstre Fløj gik Lieut. Faurholt frem med et Halvkompani og tog sine Skyttegrave tilbage. Da Fjenden begyndte at rydde Forhugget paa Chausséen, hvilket kunde tyde paa et alvorligere Angreb, lod General du Plat, der den Nat havde Befalingen i Stillingen, Reserverne allarmere. Den tilbagetrukne Linie blev besat af 4de Regiment, og Dybbøl Mølle og Slugten mellem VI. og VIII. besattes af 6te Regiment. Bagved fandtes 5te Brigade, og fra Als dirigeredes 3die Brigade og 10de og 12te Feltbatteri over i Sundeved.

Kommandeuren for 6te Brigade, Oberst Bülow,

opholdt sig under Kampen i Skanse IV. Det havde været heldigt, om Brigade- og Regimentskommandeurerne altid havde opholdt sig i Skanserne eller i disses umiddelbare Nærhed; navnlig opholdt de Første sig altfor langt tilbage. Den 6te April Kl. 2 Morgen gav Bülow Befaling til, at Forpostkompagnierne skulle tilbageerobre de tabte Skyttegrave. Den udmærket flinke Kompagnikommandeur, Premierlieut. Ravn ilede frem ad Chausséen med et Halvkompagni af 5te Regiment; han kastedes første Gang tilbage, men førte sine Folk frem paany; under dette Angreb faldt han og Lieut. T. Nielsen.

Fra Kommandeuren for 10de Bataillons Feltvagter, Kapitain Ernst Hansen kom der om Morgenen Anmodning om Forstærkning. Bataillonskommandeuren, Kapitain Vaupell, fulgte selv med den Deling, han sendte derud. Forinden Delingen havde tilbagelagt Halvvejen, faldt en af de Forreste, ramt af et Skud, og hele Delingen kastede sig næsegrus til Jorden. Vaupell sprang frem og fik Folkene til at følge sig, Kapitain Hansen stødte til med sine Folk, og under Hurraraab toges Skyttegravene tilbage. Under dette Angreb saaredes Officersaspirant Holm. Da Hansen og Vaupell derefter inspicerede Stillingen, var det begyndt at blive lyst; der faldt kun enkelte Skud, et af disse ramte en Hornist, og da Kapitain Hansen bøjede sig over ham for at spørge om, hvor han var saaret, faldt atter et Skud, der ramte Kapitainens Hjerne. Hæren mistede i Hansen en særdeles dygtig Officer.

Den 6te April begyndte Artillerikampen først Kl. 1 Eftermiddag, og Skanserne II., IV., V., VI. og VIII. deltog i den. Fra Skanse III. blev der gjort nogle Kast med Haandmorderer.

Vort Tab var paa den Dag 3 Officerer, 11 Døde, 32 Saarede og 23 Fangne.

Natten mellem den 6te og 7de April byggede Fjen-

den Batterierne I., II., IX. og XIV. Om Morgenen den 7de April havde Fjenden bragt 62 Stykker Skyts i Position mod vore Skanser, nemlig 12 riflede 24 Pds. Kanoner, 20 do. 12 Punds og 12 do. 6 Pds., 6 glatte 12 Pds. og 12 7 Pds. Haubitzer. Natten til den 8de April byggede Fjenden sin anden Paralel, som han kaldte Halvparalel, og paa begge dennes Fløje blev der bygget Batterier, der havde den Bestemmelse at overøse os med Kardætsker, hvis vi foretog et Udfald.

Den 7de April saaredes Lieut. Petersen i Skanse IV.; i hans Sted kom Premierlieut. Croné. I Skanse II. forrettede Lieut. Castenschjold nu skiftevis med Lieut. Ancker den anstrengende Tjeneste.

Nævnte Dag havde vi 1 saaret Officer, og 4 døde og 37 saarede Underofficerer og Menige.

Den 8de April begyndte Artillerikampen Kl. 7 Morgen; fra Broagerbatterierne blev der den Dag alene gjort 1150 Skud. Skanserne lede en Del; Fjendens Artilleri var nu blevet vort betydeligt overlegent, og da det var os magtpaaliggende at have saamange brugelige Kanoner som muligt, naar Stormen fandt Sted, ophørte vore Skanser og Feltbatterier at besvare Fjendens Ild.

Vort Tab den 8de April var: 1 Officer saaret og 7 døde og 76 saarede Underofficerer og Menige.

Det var indlysende, at Afgjørelsen stundede til, at Preusserne vilde rette Angrebet mod vor venstre Fløj. General Gerlach ønskede at forhale dette Tidspunkt, derfor vilde han lade Fjendens Paralleler og Løbegrave heftigt beskyde, og Rolf Krake skulde deltage i denne Kamp. Naar Fjenden var bleven rystet af Artilleriilden, skulde vore Batailloner styrte frem og ødelægge Fjendens nærmeste Belejningsarbejder. Udfaldet var bestemt at skulle finde Sted den 9de April om Morgenen Kl. 5, men maatte opgives, fordi Rolf Krakes Chef mente, at Skibet vilde kunne faae saadanne Beskadigelser, at det blev ukampdygtigt, naar Hovedstormen kom.

Af Planen kom kun den første Del til Udførelse, i det alle vore Skanser og Batterierne paa Als beskøde Fjenden, der dog var os saa overlegen, at han efter en Times Kamp tvang os til at ophøre med Ilden. Ragebøl var af os bleven skudt i Brand under Kampen.

Reservebrigaderne fik deres Plads anvist i Tilfælde af en Storm paa Stillingen, og en Bataillon fra Brigaden i Brohovedet blev henlagt til nogle Barakker ved Aabenraavejen.

Vort Tab var den 9de April 2 Døde og 9 Saarede.

Den Dag blev General Gerlach overkjørt af en Trainvogn og maatte gaae til Sengs. Det kan bebrejdes ham, at han ikke afgav Overkommandoen i et for Forsvaret saa kritisk Øjeblik. Imidlertid indsendte Overkommandoen Beretning til Krigsministeriet om Sagernes Stilling paa Dybbøl og gav den 9de April General Lunding i Fredericia Befaling til at lade 8de Brigade, 9de og 20de Regiment, Oberst Scharffenberg, afgaae til Als. Endvidere fik Lunding Befaling til af Artilleriet at afgive 1 Kapitaen, 2 Lieutenanter og saa mange Underofficerer og Konstabler, som kunde undværes. Paa nogle af Befalingsmændene nær naaede Artilleristerne dog ikke Dybbøl, fordi der kom 300 Konstabler fra Kjøbenhavn.

Stillingen blev den 10de April skjult af en tæt Taage indtil Kl. 10¹/₂ Formiddag. Da Taagen lettede, begyndte Preusserne med Kraft Beskydningen, og op ad Dagen blev Dybbøl Mølle skudt ned. Den var bygget af et Materiale, som forhindrede, at den kunde skydes i Brand. Ejeren havde faaet Lærepenge under den første slesvigske Krig. 15de Regiment var fra Kl. 8 Aften til Kl. 12 Midnat kommanderet til Arbejde i Stillingen for at gjøre Terrainet ryddeligt mellem Skanserne og den tilbagetrukne Linie. Marinen havde om Natten Baade ude for at optage Fiskenet, som Fjenden havde lagt i Vemmingbund.

Vort Tab var den 10de April 4 Døde og 26 Saarede.

Natten til den 11te April havde Preusserne bestemt at bygge deres tredie Paralel, som de selv kaldte deres anden, idet de, uvist af hvilken Grund, kaldte deres anden Paralel for Halvparalel. Forposterne vare paa sine Steder komne hinanden paa ca. 50 Skridt nær; da Ilden kunde blive begge Parter ubekvem, og det desuden var til ingen Nytte at skyde, var der en Slags Vaabenhvile ude i Forpostkjæden. Paa vor yderste venstre Fløj antog dette Forpostliv til sine Tider maaske en for stor Gemytlighed, idet Forposterne vare yderst forekommende mod hinanden, ja, Officerer skulle have talt med fjendtlige Officerer. Imens susede de dødbringende Granater over Forposternes Hoveder.

Der er blevet fortalt, at selv Prinds Friedrich Carl en Dag gik over til vore Forposter, udsurgte dem og forærede dem Cigarer. Da han var borte, fortalte de preussiske Poster vore om det høje Besøg.

I Natten til den 11te April avancerede de preussiske Forposter omtrent 15 Skridt frem og lagde sig ned. En tæt Taage laa over Jorden og forhindrede at se længere frem foran sig end 10 til 12 Skridt. Taagen naaede ikke op i de øvre Luftlag; thi man skimtede Maanen og Stjernerne. Hele Egnen laa som i en magisk Belysning.

Uden vi mærkede det, rykkede Preusserne frem, satte deres Skandsekurve i Jorden og begyndte at grave Parallelen. Afstanden mellem Preusserne og Skanserne var nu 8 til 900 Skridt.

Paa vor venstre Fløj havde 2det Regiments 3die Kompagni, Premierlieutn. M. Gjørup Feltvagterne Nr. 1 og 2, og 22de Regiments 3die Kompagni, Premierlieutn. Behrens, Feltvagterne Nr. 3 og 4. Tilhøjre for 2det Regiment stod 5te og yderst paa højre Fløj 10de.

Kl. 4 om Morgenen sendtes 2 Kompagnier af Regimentet Augusta frem mod vore Forposter mellem Skandse VI og Chausséen. De kom ogsaa i Kamp med

5te Regiments Forposter og gjorde her nogle faa Fanger. 2det Regiments 3die Kompagni havde paa Grund af Taagen udstillet flere Poster end ellers; Preussesne fik en varm Modtagelse, Kommandersergent Nygaard havde Feltvagt Nr. 1, Feltvagt Nr. 2 svensk Lieutenant Baron Åkerhjelm. Paa Chausséen opholdt Kompagnikommandeuren sig hos Åkerhjelm, denne var første Gang i Ilden, greb strax et Gevær og fyrede uafbrudt paa Fjenden. De 2 preussiske Kompagniers Angreb blev støttet af en hæftig Ild fra de preussiske Løbegrave, den blev meget generende ikke alene for Feltvagten paa Chausséen, men ogsaa for Feltvagt Nr. 3 af 22de Regiment. Nogle af Mandskabet løb tilbage og kastede sig ned i Chausségrøften, den Grøft, vi kjende fra 28de Marts, da Lieutn. Holst der fandt Sechers Mandskab.

Oberstlieutn. Dreyer var Vidne dertil fra Løbegravene, han raabte nu til Kommandeuren for 3die Kompagni, at han skulde forhindre sit Mandskab fra at løbe tilbage. Kompagnikommandeuren maatte da begive sig tilbage paa Chausséen for at faae 22de Regiments Mandskab frem og konstatere, at det ikke var hans eget. Ved Feltvagt Nr. 2 bleve under denne Fægtning 3 Mand skudte. Flere af 2den Regiments Mandskab dræbtes eller saaredes i Løbegravene, saaledes dræbtes en flink Korporal Brackel af 2det Kompagni, og Lieut. Stickmann saaredes.

Pludselig sprang det preussiske Mandskab op af sine Løbegrave, svang Feltflaskerne over Hovedet og raabte: „Skyd ikke mere, Kammerater.“

Preusserne holdt ikke ganske, hvad de lovede. Nede paa venstre Fløj ved Feltvagt Nr. 4 faldt endnu enkelte Skud, og en Mand dræbtes. Lieut. Gradhand af 22de Regiment gik hen til Manden og bøjede sig over ham. Da blev han saaret af et Richochetskud, der splintrede Laarbenet op til Hoften og senere forvoldte hans Død.

Opad Dagen blev Skydningen mod vore Skanser meget hæftig, ja, mod Skandse IV skødes der endog-saa hele Salver. Broagerbatterierne gjorde imod os 1026 Skud.

Vort Tab i det Hele var den Dag 4 saarede Officerer, 20 Døde, 50 Saarede og 10 Fanger af Underofficerer og Menige.

Den 11te April telegraferede Regeringen til Overkommandoen, at Stillingen skulde holdes til det Yderste og udtalte Ønsket om, at en tredie Bro maatte blive lagt over Alssund. Der blev straks taget fat paa Arbejderne til denne Bro, men den blev ikke færdig inden Stormen. Samme Dag bestemte Prins Friedrich Carl, at Stormen skulde finde Sted den 14de April. Imidlertid indløb den 13de April en Skrivelse fra Kongen af Preussen, hvori han spurgte: 1) om en Afstand af 5 til 600 Skridt for Stormkolonnerne ikke var for stor, og om det ikke var nødvendigt, for at undgaae større Tab, at bygge en tredie (fjerde) Paralel? 2) om man ikke havde til Hensigt at gjøre Stormkolonnerne større, Hertugen af Wellington havde i sine Felttog gjort den Erfaring, at Stormkolonner bør være saa stærke som muligt?

Som en Følge af Kongens Brev blev der givet Befaling til at bygge en fjerde Paralel Natten mellem den 14de og 15de April, og Stormen opsattes til den 18de April, Kl. 10 Formiddag.

Artillerikampen fortsattes uafbrudt. Virkningen af det fjendtlige Skyts var navnlig den 12te April meget stor. Vort Tab var den Dag: Major Rohweder, Kommandeur for 10de Regiment, en af Hærens dygtigste Officerer, en Granat gik gennem Brystværnet og knuste hans Rygrad, Premierlieut. Eising af 17de Regiment fik begge Benene skudt af og døde nogle Dage efter, endvidere svensk Lieut. Ancker af samme Regiment

saaret, af Underofficerer og Menige var der 17 Døde, 81 Saarede og 7 Fanger.

Overgangen til Als var ikke bleven opgiven, nu skulde den finde Sted til Kjær Halvø fra Storskoven og fra et Par andre Punkter samtidig med Stormen paa Skanserne.

Den 13de April kom 8de Brigade fra Fredericia; herved blev det muligt at lette den strenge Tjeneste noget, den havde hidtil fordret 6 Døgn i Stillingen og 3 Hviledøgn paa Als. Feltbatteriernes Afløsning blev ogsaa noget forandret, og

2det Batt.	besatte Placement	til Højre for Chausséen,
8de	"	— " — mell. Skanserne VIII. og IX.
10de	"	— " — til Venstre for Chausséen.
11te	"	+ " — til Højre for Skanse X.

Den 13de April om Aftenen, kort før Afløsningen, kastede Fjenden en overvældende Styrke frem mod vore Skyttegrave paa venstre Fløj; det var som sædvanligt Forposterne fra Skanse VI. til Vemmingbund, der skulde tage Stødet af. Den Dag var det 5te og 10de Regiments Tour. Paa venstre Fløjs venstre Fløj, Feltvagtene 3 og 4, kastede Preusserne Forpostkompagniet af 5te Regiment og tog over Halvdelen af Forposterne til Fange. Skanserne II. og III. overøste nu Fjenden med Kardætsker, og den preussiske ansete Major Jena faldt. Prins Friedrich Carl skal have fældet Taarer, da det blev ham meldt. 5te Regiment havde et Tab af 3 Døde, 24 Saarede og 78 Fanger. 10de Regiments Tab var 5 Døde og 11 Saarede. De tilbagevigende Kompagnier vare blevne optagne af Afløsningerne af 4de og 6te Regiment.

Fjenden havde i Løbet af Dagen beskudt Stillingen stærkt; vort Tab var meget betydeligt, 2 Officerer døde; 95 Saarede og 102 Fanger af Underofficerer og Menige.

Den 14de April begyndte vi mod Sædvane Dagen med et Udfald; thi Overkommandoen havde givet de to

Forpostkompagnier af 4de og 6te Regiment Ordre til Kl. 4 Morgens at tage de om Aftenen mistede Skyttegrave tilbage. Fjenden havde benyttet Natten til at vende dem om, og da han ventede vort Komme, vare de stærkt besatte. Til den befalede Tid brøde Forpostkompagnierne rask og modigt frem, men bleve modtagne med en saa overlegen og heftig Ild, at de maatte søge tilbage til Løbegravene, et Resultat, som under de givne Forhold var selvfølgelig. Tabet var ikke ringe, Sekondlieutenant Hansen af 6te Regiment faldt, gjennemboret af flere Kugler. Vi vare nu henviste til fra Løbegravene at udstille Lytteposter, naar Mørket faldt paa.

Vort Tab den 14de April var 1 død og 2 saarede Officerer, 82 Saarede og 5 Fangne af Underklasserne.

Samme Dag udarbejdede Overkommandoen en Forestilling til Ministeriet, hvori blev udtalt, at en fortsat Kamp kun kunne føre til en Katastrofe, som intet Udbytte kunde bringe Kongens og Landets Sag, og at der var al Grund til at gaae tilbage til Als. Før denne Forestilling var underskrevet, forlangte Krigsministeren en Samtale pr. Telegraf med General Gerlach. Da han var syg, mødte Stabschefen, Oberstlieut. Stjernholm, i hans Sted. Der forefaldt nu følgende Samtale:

Ministeren. Vedvarer Skydningen lige stærkt?

Stabschefen. Mindre stærkt mod Stillingen, stærkere mod Batterierne langs Alssund.

Ministeren. Venter man, at Fjenden endnu længe kan fortsætte den?

Stabschefen. Derom kan ingen sikker Mening have, da Fjendens Ammunitionsbeholdning ikke kjendes. Ialt jugeres 50,000 Skud at være gjort mod os.

Ministeren. Er Tilbagegang begyndt?

Stabschefen. Nej.

Ministeren. Venter man en Storm, og hvorvidt tror De, at den kan modtages? Ere Tropperne udmattede?

Stabschefen. En Storm maa stadigt ventes og maa

modtages, naar den snart kommer, da de befalede Forberedelser til Sikring af Als saavidt muligt maae være videre fremskredne. Tropperne ere egentlig ikke udmattede, men en Del af dem betagne af den stærke Ild.

Ministeren. Hvor lang Tid antager De nødvendig til Forberedelsen af Sikringen af Als?

Staschefen. Nogle Dage.

Til Slutning spurgte Ministeren: Har De noget at tilføje i Anledning af de gjorte Spørgsmaal eller Situationen i det Hele?

Stabschefen. Overkommandoen maa have frie Hænder i det nærværende Øjeblik.

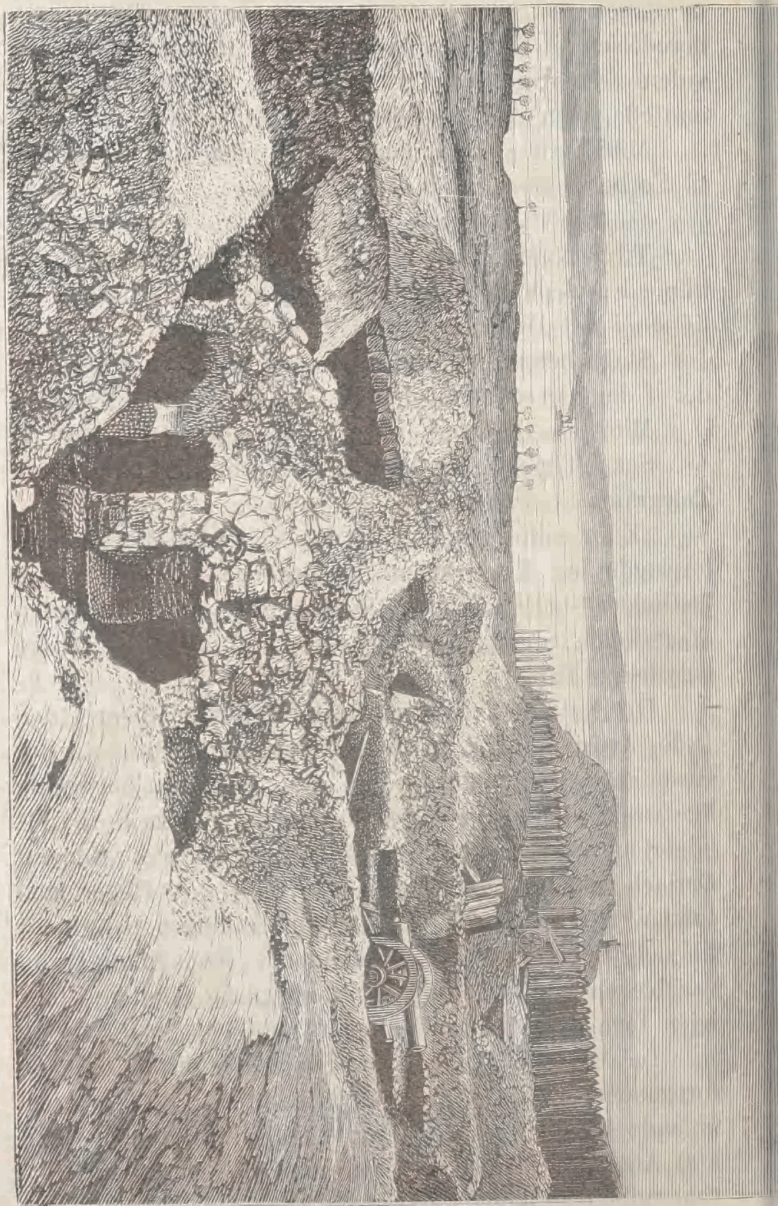
Ministeren. Overkommandoen har frie Hænder.

Seks Timer efter sendte Krigsministeren følgende Telegram:

„Efter min Samtale med Stabschefen i Formiddags forelagde jeg Regjeringen de gjorte Meddelelser; den fastholder sin tidligere udtalte Anskuelse om Vigtigheden af at holde Stillingen, selv om heraf skulde resultere betydelige Tab.

Om Natten ankom en fortrolig Skrivelse, dateret den 13de, hvori udtaltes, at Regjeringen var kommet til det Resultat, at det maatte være af overvejende Betydning lige over for den nærmeste Fremtids politiske Forhandlinger at holde Dybbølstillingen til det Yderste. General Gerlach mente efter denne Skrivelse, at Regjeringen selv overtog Ansvaret for, at Dybbølstillingen blev holdt til det Yderste. Overkommandoens Fremstilling, som var bleven henlagt efter den telegrafiske Samtale, blev igjen taget frem og afsendt den 15de.

De tre sidste Dage før Stormen forløb som de foregaaende. Natten mellem den 14de og 15de April anlagde Fjenden sin 4de Paralel i en Afstand af 4 til 500 Alen fra Skanserne. Selv den menige Soldat indsaae nu, at Stillingen var bleven uholdbar, og dette gav Anledning til et Par Demonstrationer. For at faa den

Løbegravene mellem Skanserne III. og IV.
Efter Fotografi, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

nye Tjenstomgang kaldt til Live, nemlig 3 Dage i Stillingen og 3 paa Als, maatte en Brigade begynde med kun at have to Hviledage paa Als. Loddet traf 3die Brigade. Det var haardt nok; den 13de blev Brigaden afløst sent om Aftenen, maatte marchere to Mil for at komme i Kantonnement, og saa den 15de atter over paa Als. Regimenterne bestod af ældre Mandskab; det mente, at det var blevet forurettet, det kunde ikke forstaae, at Tjenesten skulde blive strengere, fordi to nye Regimenter vare komne til Dybbøl. Da Mandskabet var kommet til Sønderborg, stimlede det sammen om Officererne og raabte Hurra og vilde ikke over i Stillingen. Et Telegram afgik til Hovedkvarteret, General Gerlach lod sig bringe paa en Vogn og ilede med sin Stabschef til Sønderborg. Det lykkedes navnlig ved Brigadekommandeuren, Oberst Wørishöffers indtrængende Ord at faae Mandskabet til at gjøre sin Pligt, og den sædvanlige Afløsning fandt Sted. Der blev paabudt Undersøgelse af det Skete, men den faldt bort paa Grund af Brigadens gode Holdning den 18de April. Vort Tab den 15de April var 2 saarede Officerer, 11 Døde, 45 Saarede og 2 Fangne af Underklasserne.

Panserfregatten Dannebrog var nu kommen i Farvandene, Overkommandoen ønskede, at Fregatten deltog i Forsvaret af venstre Fløj, og at Rolf Krake gik til Augustenborgfjord. Endvidere udtaltes Ønske om, at sidstnævnte Skib udførte den Expedition, som længe havde været paatænkt, nemlig at løbe ind i Vemmingbund og beskyde Fjendens Belejningsarbejder. Men Rolf Krakets Chef gjorde alvorlige Modforestillinger, og Expeditionen blev til Intet.

Den 16de April omsluttede Fjenden endnu stærkere Skanserne fra I til VI, ja, han udklippede methodisk sidstnævnte Skanse saaledes af Forsvarsterrainet, at Fjenden kunde besætte Skanserne før selve Forsvarerne, hvis disse ikke anbragtes i Skansegravene, og den-

nes udvendige Side hurtigst muligt indrettedes til Forsvar. Vort Tab i Stillingen den Dag var 1 død og 1 saaret Officer, 21 døde Underofficerer og Menige, 65 saarede og 58 fangne.

Om Aftenen den 16de April havde 3die Kompagni af 17de Regiment Forposterne mellem Chausséen og Ruinerne af Øster-Dybbøl til Slugten mellem VI. og VIII. Her overfaldt Fjenden Kompagniet saa pludseligt og saa eftertrykkeligt, at den tilstødende Sidefeltvagt af 20de Regiments 6te Kompagni blev greben af Panik og opgav hele Stillingen i Skyttegraven indtil midtvejs op imod Skanse IX. Det lykkedes ikke Forpostkompagniet af 17de Regiment at faae sine Skyttegrave tilbage, hvorimod Sidekompagniet af 20de uden Kamp og uden Tab naaede frem til Øster-Dybbøl, hvor det blev staaende Natten over med et Halvkompagni under Lieut. Neergaard i Nordkanten af Ruinerne, men med en stærkt, op imod Skanse VI. tilbagebøjet venstre Fløj.

Natten mellem 16de og 17de April var 18de Regiments 7de Kompagni i Skanse VI. Man kunde tydeligt høre Preusserne tale udenfor. Mandskabet arbejdede fra Kl. 9 til 3 paa at sætte Sandsække i Skydeskaar og paa Brystværnets ydre Skraaning, det var formeret i to Kjæder og gav Sækkene fra Haand til Haand. Dette skete under den mest voldsomme Beskydning. Preusserne sendte os en Slags Lyskugler, der hagede sig fast paa den ydre Skraaning af Skanse VI.'s nordvestlige Front, og straks derpaa efterfulgtes disse Kugler af en Del Perkussionsgranater, der bleve sigtede efter den kunstige Belysning.

Private Mænd havde skænket Penge til at uddele som Præmier for vel udført Arbejde i Stillingen. Saa vidt vides, erholdt 2det Regiments 3die og 7de Kompagni og et Kompagni af 6te Regiment hver en Præmie paa 200 Rdl., ovennævnte Kompagni af 18de Regiment fik ingen Præmie for sit smukke Arbejde

den Nat, hvorfor vi gjøre os en Fornøjelse af at nævne de Menige, som særligt udmærkede sig, de vare:

Nr. 392 Jacobsen, 444 Olsen, 107 Jensen og 199 Jensen, der satte Sandsække paa Brystværnets ydre Skraaning; Nr. 306 Andreasen, 153 Frederiksen, 257 Nielsen og 275 Hansen, der satte Sandsække paa Krudtmagasinet.

Det var ikke alene Skanse VI., men ogsaa de andre Skanser, særlig V. og VIII., som den Nat bleve heftigt beskudte.

Skanse VI.'s farlige Stilling var ikke bleven ubemærket af Overkommandoen, hvilket bl. A. fremgaaer af nedenstaaende to Ordre af 17de April fra Forpostkommandoen. Ritmester Castenschiold var, da Forpostterrainet tabtes, bleven afløst af Kapitain Fr. Schøller som Forpostkommandeur.

„Afløsningen skal i Aften komme ad de af Dem foreslaaede Veje*). Vil De have den Godhed at lade møde en Mand af Deres Kompagni iaften Kl. 6 $\frac{1}{2}$ i Brohovedet; han har at melde sig til Forpostkommandoen for at vise Vejen til det afløsende Kompagni.

Chr. Schultz,
Forpostadjutant.

Til

Premierlieut. Pingel,
20de Regiment.“

Den anden Ordre lød saaledes:

„Vejviseren af 20de Regiments Forpostkompagni skal ikke, som tidligere befalet, møde i Brohovedet, men i Slugten bagved Stengaarden, hvor han har at

*) For at vi ikke skulde blive forvekslede med Fjenden.

melde sig Kl. 6¹/₂ Eftermiddag til Kommandeuren for
17de Regiments 1ste Bataillon.

D. 17de April 1864.

Chr. Schultz,
Lieut. og Adjutant ved
Forpostkommandoen.

Til

Forpostkompagniet af 20de Infanteri-Regiment.“

Nævnte Forpostkompagni havde Natten mellem den 16de og 17de April indmeldt til Forpostkommandeuren til videre Melding til Major Kauffmanns Batteri paa Als, at dets Granater, sete fra Kompagniets venstre Fløj i det demolerede Øster-Dybbøl, alle faldt til Højre for en stor fjendtlig Arbejdskolonne, der i det klare Maaneskin tydeligt og længe saaes at arbejde tilsyneladende paa en lille Højde foran Skanse V. Meldingen blev modtagen og straks besørget videre, men Granaterne vedbleve at gaae for langt. Havde vi den Nat haft en Telegrafledning, vilde Skydningen fra Alsbatteriet snart være bleven korrigeret, ja, havde vi haft en saadan Ledning den 18de April, vilde Reserverne langt hurtigere have været fremme.

Det maa bemærkes, at General Steinmann, der var bleven rask efter det Saar, han havde faaet ved Sankelmark, var kommen til Als, hvor han havde faaet Befaling over 1ste Division, som Oberst Vogt havde haft under Belejringen, Vogt fik 5te Brigade, hvis Kommandeur var syg. Krigsministeriet havde den Plan at ville sende 2den Divisions tapre Kommandeur, General du Plat, til Jylland, men Overkommandoen nedlagde Indsigelse imod i et saa kritisk Øjeblik at berøve Divisionen en Fører, der var kjendt med alle Forhold i Dybbølstillingen.

Om Formiddagen den 17de April vare 2 preussiske Baade, hver bemanded med 6 à 8 Mand, gaaet over til

Korporal Rasmus Nellemann.

Arnkilsøebatteriet og havde fornaglet 2 af vore Kanoner. Underofficeren, som kommanderede den nærmeste Feltvagt, fik det ikke forhindret.

Samme Dag kom Resterne af Blokhuset i Brand i Skanse II. Der var Fare for, at Krudtkamret vilde blive antændt og sprænge Besætningen i Luften. Den Mængde Granater, som sad i Blokhuset og ikke vare eksploderede, indhentede nu det Forsømte, brændende Bjælker og Granatstumper regnede ned om Besætningen, ikke desto mindre lykkedes det Ancker, Ingenieurlieut. Otto Lassen og et Halvkompagni Fodfolk i Forening med Skansens Besætning at redde Krudttaarnet. „Jeg anede nok, at der forestod Skansen en Ulykke,“ sagde Ancker senere, „thi den foregaaende Dag var en Flok af Fandens Fugle fløjet lige over den.“ — „Hvad er det for Fugle?“ spurgtes der. — „Jeg veed ikke, hvad Andre kalde dem, men de varsle altid Ulykke.“

Den lange Belejring havde i høj Grad udtømt Mandskabets Kræfter, det havde været et Liv fuldt af Kampe med Fjenden og daarligt Vejr. Mellem Officererne havde Afgangen været betydelig, og der var Kompagnier, der kun kommanderedes af ganske unge Reserveofficerer, en Følge af, at Linietilgangen til Hæren i flere Aar var bleven stanset ved Landkadetakademiets Ophævelse. De 4 Regimenter, som besatte Stillingen i første Linie, og som tilsammen skulde have haft en Styrke af 6400 Mand, mødte den 17de April kun med 4200 Mand, eller næsten $1\frac{1}{2}$ Regiment mindre end paaregnet. —

Første Brigade rykkede den 17de April, da det begyndte at skumre, over i Stillingen. Brigaden havde haft sine tre Hviledage paa Als, og Folkene vare i den bedste Stemning. Der gik Rygter om, at Stillingen samme Nat skulde forlades, og at første Brigade skulde være den Sidste, som blev i Stillingen. Brigaden samledes i det søndre Brohovede, og Officererne kaldtes til

den prægtige Oberst Lasson. Samtalen drejede sig udelukkende om den forestaaende Storm, som kunde ventes hvert Minut. 2det Regiments Kommandeur udbad sig en Linieofficer til at føre et Kompagni, Brigaden havde ingen at give ham; en ganske ung Reserveofficer fik da Kompagniet. Der var stor Alvor over denne Kreds af Officerer, hvoraf mange saae hinanden for sidste Gang.

Endelig kom Kompagnierne ud i deres Løbegrave og Skanser, paa Marchen derud susede Granaterne dem om Ørene. Og ankommet i Løbegravene, lærte Mandskabet, at Fjenden straks skød paa ethvert Hoved, som viste sig over Brystvænet. Det var en stille, klar, men kølig Aprilnat, den sidste, vor lille Hær stod i Sundeved. — —

„Med den 2den April,“ skriver General Jonquières om Artilleriet i Dybbølstillingen, „begyndte et nyt Afsnit af Fægtningsforholdene, idet den koncentriske Ild mod Stillingen og navnlig mod Værkerne fra I. til VI. hørte til Dagens Orden, medens det tidligere, med Undtagelse af nogle faa Skud fra Batterier foran Fronten, kun var Broagerbatterierne, der beskød Stillingen. Infanteriets Stilling blev herved meget vanskelig; for at skaffe sig nogen Dækning, dannede det en Masse mindre Traverser i Løbegravene og udgravede Huller for deri at finde Ly. Reserverne, der en rum Tid kunde opholde sig i Barakker i Nærheden af Aabenraa-Vejens Sammenstød med Chausseen, maatte opgive disse, da de for største Delen afbrændtes af Fjenden tilligemed samtlige Gaarde paa Sundeved-Siden, og da Fjendens Ild oftere udbredte sig over hele Terrainet bag Skanserne, nødsagedes Infanteriet til efterhaanden at søge en tarvelig Dækning længere tilbage. Hvilke store Savn og Anstrengelser, Infanteriet maatte lide, ligger udenfor nærværende Liniers Plan at beskrive; kun bør det udtales, at de bares med roesværdig Stand-

haftighed. — Den 2den April begyndte Fjenden tillige paany Beskydningen af Sønderborg; den varede ca. 24 Timer, og indstilledes dernæst i ca. 2 Døgn, hvorpaa den atter optoges og fortsattes meer eller mindre heftigt; med Undtagelse af den nordligste Deel blev Byen herved ubeboelig. Sønderborg Slot, der indeholdt Magasiner af forskjelligt Indhold. maatte rømmes, hvilket ogsaa var Tilfældet med Parken, der var etableret østen for Sønderborg. Disse Arbejder udførtes af Artilleridepotet (Kapitain Hagerup) med stor Ufortrødenhed.

Den 2den April var Skydningen mellem Fjendens og vore Batterier meget levende, og flere af de i Kanonplacemeterne opstillede Feltkanoner deltog heri; saaledes skød en Deling af 2det Batteri under Lieut. Nielsen ca. 270 Skud. Artillerikampen fortsattes endnu mere eller mindre livligt i 5 å 6 Dage; saaledes havde Skanse IV. den 7de en meget heftig Kamp, hvor den havde et nyt fjendtligt Batteri, monteret med 4 24pdg. riflede Kanoner, til Maal i en Afstand af ca. 1600 Alen. Skansen blev tillige beskudt fra andre Batterier. Da flere Kanoner bleve demonterede, Skydeskaar og Merloner stærkt ødelagte, maatte Ilden indstilles, hvilket dog først fandt Sted, da Kommandeuren, Lieut. Petersen som saaret maatte forlade Skansen. Efter dette Tidspunkt indskrænkede Artilleriet paa Sundeved-Siden sig væsentlig til at gjøre enkelte Skud om Dagen mod fjendtlige Arbejder; men da en saadan Skydning altid medførte, at vedkommende Skanse blev Maal for flere fjendtlige Batteriers Skydning, hvori ogsaa Morterer spillede en væsentlig Rolle, maatte denne Skydning blive meget ubetydelig; den fjendtlige Ild blev da saa overvældende (saa at man næsten kunde sige, at der faldt Projektiler sekundvis i Værket), at Artilleristerne nødsagedes til at søge Dækning i Krudtmagasinerne, kun efterladende enkelte Poster til Observation. Den 9de eller 10de April forefaldt dog endnu en frontal Fægt-

ning fra Nr. II. (under Lieut. Castenschiold), som først indstilledes om Eftermiddagen, for ikke at bortskyde al Ammunition. Denne Skanse fortsatte forøvrigt sin Ild mod Broagerbatterierne indtil de sidste Par Dage; da man imidlertid hellere vilde redde de 12pdg. riflede Kanoner, end med dem fortsætte en, i Betragtning af alle Omstændigheder, unyttig Skydning, indbragtes de Natten mellem 16de og 17de og mellem 17de og 18de April; denne Forholdsregel toges ogsaa for en Deel for de andre Skansers riflede Skyts. Naar der om Dagen ikke skødes fra Værkerne, blænderedes Skydeskaarene med Sandsække, og saa vidt muligt bleve Kanonerne trukne til Side for at faae mere Beskyttelse af Traverserne. Om Natten aabnedes Skydeskaarene, og Kanonerne, der vare ladte, sattes i Batteri. Under de forhaandenværende Omstændigheder at indlade sig i Artillerikampe vilde ufejlbarligt have ført til samtlige Pjecers Demontering, medens det maatte være af Vigtighed at bevare det størst mulige Antal Pjecer til Kardætskydning mod Stormangreb.

Indtil den sidste Tid blev der hver Nat, selv den sidste, skudt fra flere af Værkerne saavel med Kardætsker som med Granater, ligesom der ogsaa kastedes med Haandmortererne, hvis Antal var blevet forøget til 9, derved at 3 vare blevne anbragte i et Placement i Nærheden af den tilbagetrukne Linie; denne havde faaet en Forstærkning, idet der foran Dybbøl Mølle var anlagt et Kanonplacement, der monteredes med 2 6pdg. Kuglekanoner og 2 12pdg. Granatkanoner. I den sidste Tid var tillige anlagt 2 nye Kanonplacementer, et mellem Nr. V. og Chausséen i Løbegravene, monteret med 1 24pdg. og 12pdg. Granatkanon; fremdeles et Placement mellem Nr. III. og IV., som monteredes med 2 af de 4 24pdg. Granatkanoner af 13de Batteri, som stode i Placementet mellem Nr. II. og III. Da man havde følt Savnet af Morteerild, var der tæt tilvenstre

for Nr. III. blevet gravet et Hul til Anbringelse af en 84pdg. Morteer; men uagtet gjentagne Forsøg paa at bringe en saadan i Batteri, mislykkedes det paa Grund af det ufremkommelige Terrain.

I de sidste Dage fuldførtes et Placement i Nærheden af Aabenraavejens Sammenstød mod Chausséen til 2 84pdg. Morterer, der skulde monteres den 18de, hvilket paa Grund af Stormen ikke kom til Udførelse. Efter den 2den April havde man yderligere forøget Antallet af riflet Skyts i Stillingen ved at anbringe 1 4pdg. i Nr. IV., hvori tillige anbragtes 1 24pdg. riflet Broncekanon, som dog kun kom til at gjøre et Skud*).

Den 6te April blev der fordelt 50 Voldtaprifler i Skanserne til Brug for gode Skytter mod fjendtlige Arbejder. Artilleristerne benyttede oftere disse Geværer. Ogsaa 4 Orgelespingoler (indrettede af Overkrigskommissair Løbnitz) fordeltes i Løbegravene fra Nr. I til IV. En af disse skal med Virkning være bleven afskudt den 18de under Stormen.

Saavidt paalidelige Oplysninger derom kunne skaffes, har Status af Artilleriet ved Stormen været følgende, begyndende fra Vemmingbund:

I Skanse I.	1	brugelig	Kanon.
(Lieut. Storch.)			
Placement mellem I. og II.	2	—	—
(Korporal Danielsen.)			
Skanse II.	3	—	—
(Lieut. Ancker.)			
Placement mellem II. og III.	2	—	—
(Korporal Holkenkavn.)			
Skanse III.	1	— til 1 Skud —	3
(Korporal Hess.)			Haandmorterer.

*) Det var om denne Kanon, at daværende Major Kauffmann siges at have ladet falde den Bemærkning: „Det vil blive et for Fjenden højest farligt Vaaben, for de ere aldeles uberegnelige“.

Placement mell. III. og IV.	2	—	—
(Korporal Glud.)			
Skanse IV.	4; deraf dog kun 1 til 1 Sk.		
(Premierlieut. Crone.)			
Placem. mell. IV. og Chauss.	2	—	—
(Korporal Jensen.)			
Placement tilvenstre for V.	2 brugelige Kanoner.		
(Lieutn. Nielsen.)			
Skanse V.	4; deraf dog kun 1 til 1 Sk.		
(Korporal Hansen.)			
— VI.	6 og 3 Haandmorterer.		
(Kapit. Sick.)			
— VII.	4		
(Korporal Schulian.)			
— VIII.	8	—	—
2. Plac. mell. VIII. og IX.	4	—	—
(Lieut. Tillge.)			
Skanse IX.	4 og 2 84pdg. Morterer.		
(Lieut. Brønnum.)			
— X.	5		
(Korporal Kruse*.)			
Placement tæt tilh. af X.	2	—	—

Summa 58, hvoraf 3 kun brugelige til 1 Skud, 6 Haandmorter og 2 84pdg. Morterer.

I den tilbagetrukne Linie 12 Kanoner og 3 Haandmorterer.

I nordre Brohoved 4 Kanoner.

Ialt paa Sundeved Siden 74 Kanoner og 11 Morterer, hvoriblandt dog de sidste ingen Nytte kunde gjøre under Stormen.

I den Strækning, der var udsat for det første Stormanløb, nemlig fra I. og VI. inkl., var der 37 Kanoner, fordelte paa 12 Steder.“

*) Skansekommandeurenes Navne tilføjede af Udgiveren.

Stormen den 18de April.

Vi gaae nu over til at skildre det store Slutningsdrama, som Preusserne havde bestemt skulde finde Sted den 18de April. De havde i den Anledning truffet storartede Forberedelser.

Som Indledning til Stormen skulde ved Daggry samtlige Batterier, det vil sige 132 Kanoner*), beskyde Skanserne, Løbegravene, det hele bagved liggende Terrain, Sønderborg og Batterierne paa Als. Denne Beskydning skulde ske med stigende Heflighed indtil det Øjeblik, da Stormkolonnerne brøde frem.

Seks Stormkolonner af forholdsvis ulige Størrelse skulde Kl. 10 Formiddag bryde frem fra den 3die Parallel for at sætte sig i Besiddelse af Skanserne fra I. til VI. paa venstre Fløj. Disse Stormkolonner fulgte to Brigader som Hovedreserve for dels at tage vor anden Forsvarslinie og dels at angribe Skanserne paa højre Fløj VII., VIII., IX. og X. i Ryggen, dersom de ikke skulde være rømmede. Imod vor højre Fløjs Front havde paa samme Tid en tredie Brigade at demonstrere, og, hvis Omstændighederne bød det, gaae angrebsvis tilværks. En fjerde Brigade, forstærket med Artilleri og alle disponible Pontonner og Baade, skulde opstille sig skjult bag Sandbjerg Skov, for at gaae over til Als, hvis Omstændighederne vare gunstige. Man havde til Hensigt ved denne Demonstration at holde en Del af vor Styrke i Skak. Endelig holdt man Resten af Garde-Divisionen og en femte Brigade tilbage som en almindelig Reserve for efter Omstændighederne at benytte den

*) Nemlig 24 riflede 24-pdg. Kanoner, 30 riflede 12-pdg. Kanoner, 26 riflede 6-pdg. Kanoner, 20 Bombekanoner og Haubitzer, 16 25-pdg. Mørsere og 16 glatløbende 12-pdg. Kanoner.

mod Skanserne eller kaste den over paa Als. De i Sundeved værende otte Eskadroner vare bestemte til med fire Eskadroner at bevogte Kysterne, medens de fire andre og de fem ridende Batterier bleve stillede til den kommanderende Generals Disposition paa dertil egnede Punkter.

De Kompagnier, som vare bestemte til Stormen, fik Ordre til den 16de April om Aftenen at tage Kvarter i Nærheden af Bøffelkobbøl og her i Natten til den 17de at tage sig saa megen Hvile som muligt. Samtlige Generaler, Kommandeurer og Kommandeurer for Stormkolonner fik Ordre til at møde om Middagen Kl. 12 ved Bøffelkobbøl for mundtlig at modtage de nødvendige Instruktioner af Prins Friedrich Carl. Her overgav Prinsen Generallieut. v. Manstein Kommandoen over samtlige Stormkolonner og Hovedreserver, og han, ligesom de andre Kommanderende, der skulde deltage i Stormen, modtog en skriftlig Instruktion, hvori det hed:

Stormangrebet bliver samtidigt udført imod Værkerne fra 1 til 6 med seks Kolonner. Enhver Kolonne faaer den Skanses Nummer, som den skal angribe. Imod Skanserne II. og IV., hvortil fjendtlige Retranchements slutte sig, anvendes stærkere Kolonner.

Kolonnerne Nr. 1, 3, 5 og 6 bestaaer hver af 6 Kompagnier, Nr. 2 af 10 og Nr. 4 af 12 Kompagnier; Nr. 2, 4 og 6 tildeles hver et helt, Nr. 1, 3 og 5 hver et halvt Pioner-Kompagni. Alle Kompagnier formeres med Sektionsfront, Klædedragten er i Hue, intet Tornyster, Kappen en bandoulière.

I Tøten af hver Kolonne marcherer et Infanterikompagni, som er bestemt til at kastes ud i Kjæde. Umiddelbart derefter følger Arbejdsafdelingen med Geværret hængt over Skulderen. Denne Afdeling bestaar af Pionerer, som medføre Spader, Hakker, Øxer, Koben o. s. v. saavel som Krudtsække med 30 Pd. Krudt, end-

videre findes ved enhver Kolonne et Infanteri-Kompagni til at bære Stiger, Brædder, Høsække og andre Redskaber. Mandskabet ved Arbejdersafdelingerne tager saa stor Afstand fra hinanden, som er nødvendig til Transporten af de anførte Gjenstande.

Paa 100 Skridts Afstand følge de egentlige Stormkolonner, som ved Nr. 1, 3, 5 og 6 bestaae af to, ved Nr. 2 af fire og ved Nr. 4 af fem Infanterikompagnier. 150 Skridt bagefter følger Stormkolonnens lige saa stærke Reserve. Ved den Sidste findes for enhver Kolonne en Officer, fire Underofficerer og tyve Artillerister til mulig Anvendelse ved det i Skanserne erobrede Skyts. Enhver Kolonnes Artillerister ere forsynede med fem Begfakler.

Bagved Kolonne 5's Reserve følger en Artilleriofficer og $\frac{1}{2}$ Pioneer-Kompagni, som er forsynet med Spader, Øxer, Hakker, Koben og Haandspiger for dermed at bortrydde den Barrikade, som findes mellem Skanserne 4 og 5, og at gjøre Vejen farbar.

De seks Stormkolonner bestaae altsaa af:

Nr. 1, 3, 5 og 6, hver paa 6 Infanteri-Kompagnier =			
	24 Infanteri-Kompagnier,	$2\frac{1}{2}$ Pion.-Kmpg.	
Nr. 2 10	—	1	—
Nr. 4 12	—	1	—
TilBarrikadens			
Bortskaffelse	—	$\frac{1}{2}$	—

Summa 46 Infanteri-Kompagnier, 5 Pion.-Kmpg. eller $11\frac{1}{2}$ Bataillon Infanteri, 5 Pioner-Kompagnier og desuden 7 Officerer, 24 Underofficerer og 120 Mand Artilleri.

Hovedreserven bestaaer af to Infanteri-Brigader og fire Batterier.

Stormkolonnerne blive formerede til befalet Tid og derefter af deres Ingenieurofficerer førte til anden Parallel, hvor de maae indtræffe før Daggry, og Arbejderne modtage der de henbragte Redskaber. Sammesteds

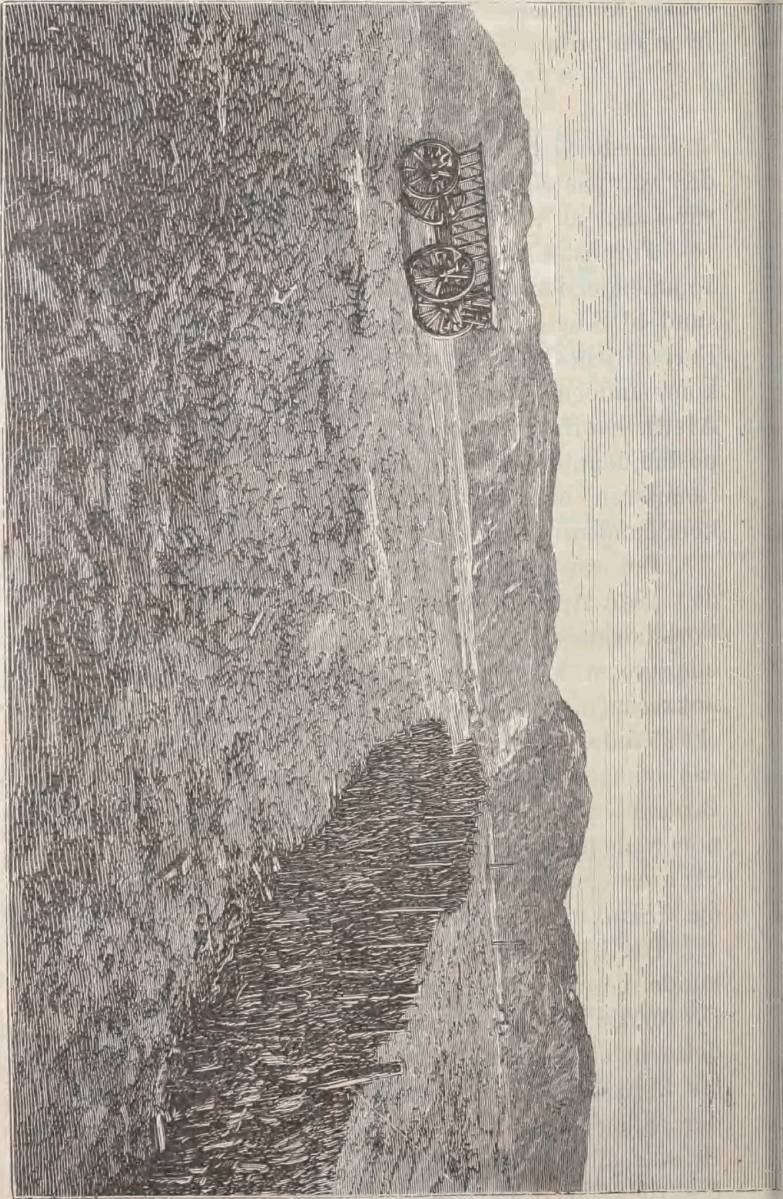
faaer hver Mand i Kolonnen en tom Sandsæk. Herfra rykke Kolonnerne ind i den forreste (tredie Paralel) hvor de ordnes og opstilles.

Kaste vi et Blik paa Dybbølstillingen, saaledes som den var paa Stormdagen, da er det bekjendt, at den var i den allerdaarligste Forfatning.

Forpoststillingen eksisterede kun for højre Fløjs Vedkommende, idet vor Forpoststilling strakte sig fra Alsund til Slugten mellem Skanserne VI. og VIII. Denne Forposttjeneste besørgedes af 2 Kompagnier. Forpostkommandoen havde Befaling til at opholde sig paa Als(!), hvorhen Meldingerne sendtes igjennem en af Forpostadjutanterne, der opholdt sig i Baraklejren imellem Chausséen og den gamle Landevej, dersom Forpostkommandeuren ikke var i Brohovedet.

Det var indlysende, at vort Forsvar under Stormen den 18de April maatte blive kortvarigt; thi de passive Forhindringer vare forinden Kampens Begyndelse saa ødelagte af den fjendtlige Artilleriild, at f. Eks. Palissaderækkerne mellem Skanse I. og Vemmingbund ikke mere eksisterede. Skanserne vare saa sammenskudte, at der paa mange Steder ikke engang forefandtes noget Banket. Broerne og Gravforsvaret vare ødelagte, og de fleste Kanoner demonterede. Mandskabet kunde ikke være i Skanserne, naar Fjendens Kanoner spillede paa dem, og i Skanse II. brændte Blokhuset endnu i Grunden.

Hertil kom, at Dybbølstillingen efter sin Natur ikke kunde betragtes som noget egentligt Fæstningsanlæg. De forskjellige Skanser vare anlagte efter Terrainet, men dette ingenlunde lempet efter Skanserne. Saaledes fandtes t. Eks. foran venstre Fløj en meget betydelig Dal, der endog foran Løbegravene mellem Skanserne II. og III. var af den Beskaffenhed, at Fjenden først kunde beskydes, naar han var i Afstand af 200 Fod. Farlig

Ved Skanse I.
Efter Fotografi, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

var den Omstændighed, at Fjenden kunde udbrede sig langs Stranden og herfra, skjult og dækket af de høje Skrænter, pludselig kaste sig over den yderste venstre Fløj, der stod jævnsides Stranden.

Dybbølstillingsens venstre Fløj var Stillingens svageste Side. Efterat Fjenden havde sat sig fast paa Broagerland, hvorfra han kunde overse hele Terrainet Syd for Chausséen, kunde han om Dagen ved Hjælp af sit fortræffelige Skyts have det i sin Magt at overklippe Forsvaret af hele den nævnte Fløj. Dette fandt ogsaa virkelig Sted paa selve Stormdagen; thi, medens Fjenden angreb Skanser og Løbegrave, vedblev han fra Broager uafbrudt med Beskydningen af Terrainet imellem disse og Reserven, og tilsidst flyttede han endogsaa sin Ild over til og bagved vor egen Linie. Dette generede Reservernes hurtige Fremrykning, disse bleve desuden paa Grund af Forbindelsesmidlernes Slethed heller ikke averterede i rette Tid om Fjendens Angreb. Til Slutning maa endnu bemærkes, at den preussiske Naaleriffel gjorde 6 til 7 Skud i Minuttet, hvorfor det var vort Infanteri, der kun var bevæbnet med Taprifler og Miniégeværer, langt overlegent.

Det var en smuk, lys Foraarsnat, der gik forud for den 18de April 1864. De Fleste anede, at Afgjørelsen var nær, der gik Rygter om, at Stillingens Besætning samme Nat skulde trækkes tilbage til Als. Disse Rygter maatte forstumme, naar man saae den Iver, hvormed der arbejdedes paa Skansernes Udbedring.

Fjenden beskød Stillingen meget stærkt. Batterierne paa Broager rettede deres Ild mod Skanse IV., hvor hvert Skud traf, og mod et lige bag Skanse II. værende Mørserbatteri. Et ved Vemmingbund lige over for Skanse I, værende Batteri og Batterierne i Fronten overøste uafbrudt Skanserne og Løbegravene med Granater.

22de Regiments 3die Kompagni, Premierlieut. Behrens, stod som Reserve bag Løbegravene imellem Skan-

serne II. og III. Her havde Regimentskommandeuren, Oberstlieut. Falkenskjold, Kommandeuren for 1ste Bataillon, Kapitain Baland, Kompagnikommandeuren, Premierlieut. Behrens, Regimentsadjudanten, Secondl. Svane og Kompagniofficererne, Sekondlieut. Berlin og Carlson, taget Plads bag en Travers. Da gik en fjendtlig Granat gennem Jordvolden, dræbte Kapitain Baland og Premierlieut. Behrens, saarede Lieutenanterne Svane, Berlin og Carlson og bedøvede for en Tid Regimentskommandeuren. 3die Kompagni blev saaledes kort før Stormen berøvet alle sine Officerer, hvorfor Sekondlieut. Beck overtog Kommandoen.

Om Morgenen faldt en Granat ned bag den Travers, hvor 2det Regiments Stab befandt sig, men den kom heldigere derfra, idet Regimentskommandeuren slap med et Slag i Hovedet af en Splint, som kun gav ham en stærk Hovedpine, og Bataillonskommandeuren, Kapitain Arnholtz, saaredes let.

Mandskabet, som om Natten var kommanderet til at udbedre Skaden paa Skanserne, arbejdede ufortrødent i Skanse IV., hvor Granaterne regnede ned. Den i Skansen værende Ingenieurofficer havde ved Afløsningen raabt: „Gud være lovet! Det er 2det Regiment, som kommer, saa ere vi hjulpne.“ Dette velbetænkte Udraab af Premierlieut. Asmussen havde i høj Grad smigret Mandskabet af 2det Regiments 3die Kompagni, og det tog fat med Lyst og Kraft.

Imidlertid bleve Folkene dog en Gang højst betænkelige; thi der skulde lægges en stor Sandsæk paa et meget udsat Sted. Ingen meldte sig frivilligt til at gjøre det. Da sagde Asmussen: „De fire Mand, som lægge Sandsækken, faae en Species af mig.“ Nu meldte sig en Mængde, fire Mand bleve udtagne, Sandsækken lagt og Specien fortjent.

Det var en anstrengende Nat, og dengang Dagen gryede, ophørte Arbejdet. En forfærdelig Kanonade be-

gyndte, hvis Mage Krigshistorien til da neppe havde at opvise. Det regnede med Jernstumper, og den tørre Jord hvirvledes som Støv i Vejret sammen med de springende Granater. Engang imellem lød et Brag af Tømmer, og man saae et Stykke af en Bjælke blive sprængt i Luften fra en Skanses Blokhús eller en Skanseport. Kastede man et Blik ud over Terrainet, saae man ikke en eneste Mand; Besætningen laa gjemt bag sine Traverser.

22de Regiments Kamp.

Vi vende os først til yderste venstre Fløj, til 22de Regiment, hvis Stilling i Skanser og Løbegrave vi allerede have angivet. Fjenden brød Kl. 10 frem fra sine Løbegrave med tætte Skyttekjæder mellem sine Kolonner, hvoraf der taltes fire, og hvoraf den ene var en Marodeurkolonne*). Den første fulgte Stranden, den anden brød frem i Retning af Skanse II., den tredie, Marodeurkolonnen, i Retning af Løbegraven mellem Skanserne II. og III., nærmest Skanse III., hvor Kapitain Grüner stod med 2det Kompagni, og den fjerde gik løs lige paa Skanse III. Det paafølgende Forsvar kom nærmest til at gruppere sig om Skanse II., idet venstre Fløj faldt samtidigt med højre, hin dog nogle Minutter før denne.

Den mod yderste venstre Fløj indbrydende Stormkolonne blev under sin Fremrykning langs Stranden kun i kort Tid stanset af de derværende Forhinderingsmidler. Den kastede sig over den svage Besætning i Løbegraven til Venstre af Skanse I., tog i en Haandevending Skansen i Ryggen og udbredte sig snart ustanseligt i det bagved liggende Terrain, efterat Reservens Modstandskraft, hvilket senere skal omtales, fuldstændigt var bleven brudt.

*) Den havde dannet sig selv ud af den Kolonne, som gik mod Skanse II., og der fik en varm Modtagelse.

Det lykkedes Sekondlieut. Renouard at føre en ringe Del af Mandskabet tilbage.

Samtidigt med den første Stormkolonne rykkede den anden frem mod Skanse II.; da den her modtoges med Kardætsker og Geværild, veg den til Side og delte sig i to Dele, hvoraf den ene gik løs paa Løbegraven til Højre, den anden paa Løbegraven til Venstre for Skanse II., men paa begge Steder, dog især paa den sidste, hvor svensk Lieut. Knorring ledede Forsvaret, blev Fjenden eftertrykkeligt tilbagevist. Han holdt da en Stund inde med sit Angreb paa disse Punkter og brød pludselig ind mellem Skanse I. og den venstre Del af den nysnævnte Løbegrav, der forbandt Skanserne I. og II. Skanse I., Kommandersergent Klarr, blev tagen, venstre Fløj af 7de Kompagni (Premierlieut. Carlsen) trængt tilbage til det nærmeste Hegn, hvor det satte sig i Forbindelse med Reserven (Lieut. Krogh). Herved lykkedes det Carlsen ved Opbydelsen af sin sidste Kraft at hævde Kompagniets Stilling i Løbegraven, hvis talrige Traverser nu kom ham til væsenlig Nytte.

Imidlertid havde den 4de preussiske Stormkolonne kastet sig over den lille Skanse III., der forsvaredes af den tapre Officers-Aspirant Smidth og 24 Mand. Forgjæves havde Smidth, da han bemærkede Fjendens Indbrydning, tilholdt Artilleristerne at forlade Krudtkammeret. Et Par Kardætskud, anbragt i Fronten af den fjendtlige Kolonne, kunde maaskee have bragt den til at vige afvejen ligesom Kolonnen foran Skanse II. Nu brød den ustanselig fremad og ændsede ikke de faa Mands Ild. Snart var Skansen naaet. Forgjæves nedskød Aspiranten med sin Revolver den fjendtlige Fanebærer, en Anden plantede i hans Sted Fanen paa Brystværnet. Ramt af 3 Kugler segnede Smidth til Jorden, Halvdelen af hans Mandskab dræbtes, og de tiloversblevne 9 Mand strakte Gevær, da Skansen blev tagen

Officersaspirant Smidth.

Nu Sognepræst til Havrebjerg og Gudum i Løveherred.

bagfra. Efterat Skanse III. var falden, omgik Fjenden Resten af 4de Kompagni, Premierlieut. Jæger, som, taget stærkt i Flanken, og tilmed fastholdt i Fronten, snart bukkede under for Overmagten.

Fjendens tredie Stormkolonne havde imidlertid holdt Skridt med de øvrige. Saasnart den maatte forlade sit Skjul i den dybe Dal, styrtede den løs paa venstre Fløj af 2det Kompagni, som under den heltemodige Kapitain Grüners Ledelse ydede en beundringsværdig Modstand, men da 4de Kompagnis Modstandskraft var brudt, blev 2det Kompagni pludselig taget i Ryggen, og det blev nu i Ordets bogstavelige Betydning knust. Næsten ingen Kommanderende og kun faa af Mandskabet overlevede denne Katastrofe. Her fandt da ogsaa Kapt. Grüner, Lieutenanterne Kemp og Lundegreen, Officersaspirant Oest, Kommandersergent Lorentzen, Fourer Cord's og mange med dem Helledøden. Der fortælles, at Kapitain Grüner rasende hug ind paa Fjenden med sin Sabel. Han sidste Ord vare: „Skyd, skyd, Folk!“

Fjenden fortsatte nu ikke alene sin Oprulling af vor Forsvarslinie, men udbredte sig tillige i det bagved liggende Terrain. 1ste Kompagni, Sekondlieut. Averhoff, som stod imellem 2det Kompagni og Skanse II., og som nylig havde afvist et Angreb i sin venstre Flanke, blev nu fastholdt her og i Fronten, medens det i højre Flanke trængtes tilbage fra Travers til Travers. Da Stillingen var bleven aldeles uholdbar, gav Lieutenanten Ordre til Kanonernes Fornagling og begyndte Tilbagegangen, men denne var allerede bleven ham afskaaren, og han nødtes derved til at overgive sig.

Medens alt dette stod paa, havde Premierlieutenant Carlsen endnu bestandigt hævdet sin Stilling, Øst for Skansen II. Stærkt truet i sin venstre Flanke, holdt han dog kækt Stand, men da omsider Lieut. Knorring blev dræbt, hans Afdeling sprængt, og 7de Kompagni

saaledes ogsaa toges i højre Flanke, kunde det ikke undgaae den almindelige Ødelæggelse.

Endnu holdt Skanse II. sig kækt og stolt. Rundt omkring den vajede preussiske Faner fra Skanser og Løbegrave. Længe havde den heltemodige Ancker afholdt Fjenden fra at storme. Da 1ste Kompagni var fordrevet fra Løbegraven tilhøjre for Skansen, begyndte dens Stilling at blive truet. Anker havde anbragt en 12pundig Kanon saaledes, at den kunde beskyde Indgangen, hvis Port ikke mere kunde lukkes, og bragt en 4pdg. riflet Kanon ned til at beskyde Skansens Indre. I Skansen brændte endnu Blokhuset, der var skudt i Brand den foregaaende Dag. Vel gjorde Sekondlieutenant Grünwaldt med sit Infanteri Alt, hvad der var muligt at gjøre, for at holde Fjenden fra Livet, men da vor Modstand mellem Skansen og Skanse I. ogsaa var bleven brudt, og da Skansen saaledes isoleredes fra alle Sider, brød Fjenden snart ind over Brystvænet fra sidstnævnte Løbegrav. Forgjæves rev Korporal Nellemann Fanen ud af Haanden paa den preussiske Fanebærer, forgjæves afsloges hele den første Storm, Angrebet blev fornyet og modstaaet netop længe nok til, at Lieutn. Ancker med egen Haand kunde fornagle Kanonerne. Atter plantede Fjenden den sort-hvide Fane paa Brystvænet, atter søgte Nellesmann at rive den fra ham, men denne Gang faldt han under Forsøget, gjennemboet af Kugler. Trods den tapreste Modstand af Lieut. Grünwaldt og hans 50 Mand sprang Fjenden ind over Brystvænet, og Skanse II. var falden.

Der staaer nu tilbage at omtale 22de Regiments Reserver. 6te Kompagni Lieut. Krogh stod som Reserve for 2den Bataillon med 1 Deling bag det nærmeste, med Løbegravene til Højre for Skanse Nr. I. jevntløbende Hegn og med 3 Delinger bag det næste Hegn, hvor ogsaa Bataillonskommandeuren, Kapitain Jensen opholdt sig. Da Fjenden viste sig, rykkede

Lieut. Krogh hurtigt frem til det første Hegn. Saasart Kompagniet forlod sit Skjul, overdængedes det med Granater fra Broager. Det var netop kommet i Stilling, da Skanse Nr. I. faldt. I den derpaa følgende Kamp saaredes Lieut. Krogh haardt, og Lieut. Wörmer overtog Kommandoen. — Trængt af Overmagten, maatte han omsider repliere sig paa det tredje Hegn Vest for Lynetten A, som dengang var ubesat. Dog heller ikke her kunde Levningerne af Kompagniet holde Stand. Omgaaet, især i venstre Flanke, maatte det trække sig tilbage til det næste Gjærde, hvor det paany optog Kampen og tilsyneladende med Held, indtil Fjenden pludselig dukkede frem i Kompagniets Ryg. Omringet paa alle Kanter, nødtes nu den djærve Lieut. Wörmer til at strække Gevær.

3die Kompagni, Lieut. Beck, stod som Reserve for 1ste Bataillon bag det andet Hegn fra Løbegraven mellem Skanse Nr. II. og Skanse Nr. III. Her opholdt Regimentskommandeuren Oberstlieut. Falkenskjold sig. Saasart Preussernes Fremrykning mærkedes dels paa det gjentagne Signal „lang Tone“ dels paa den stedse voksende Geværild, afsendtes straks Melding til Brigaden, imedens 3die Kompagni uopholdeligt beordredes frem til Understøttelse for første Linies højre Fløj. Da hørtes paa en Gang et dumpt Drøn sydfra, det var Fjenden, som overvældede yderste venstre Fløj. Oberstlieut. Falkenskjold ilede hen til Lynetten B i den tilbagetrukne Linie for at opmuntre Artilleristerne, men dog fornemmelig for at faae Blændingerne bortfjernede fra Kanonerne, og disse gjorde skudfærdige. Imidlertid var 3die Kompagni blevet indviklet i den hæftigste Fægtning. Under sin Fremrykning var det blevet stærkt beskudt af Fjendens Flankebatterier paa Broager, og da nu Skanse Nr. III. med nærmeste tilstødende Løbegrave var falden, idet Besætningen til Højre begyndte at repliere sig paa det nærmest tilbageliggende

Hegn, var Reserven først betænkt paa at optage Kampen her, men opgav dette Foretagende og replierede sig paa den tilbagetrukne Linie i Retning ad C. Da den yderste venstre Fløj var oprevet, havde to fjendtlige Afdelinger rettet et Angreb paa Reserven, der først var betænkt paa at optage Kampen, men senere foretrak at repliere sig paa Kanonplacementet C og Lynetten B i den tilbagetrukne Linie. Under denne Tilbagegang stødte Oberstlieut. Falkenskjold atter til Kompagniet. Da han kom til B, fandt man Kanonerne forladte af Artilleriet. Det Samme var Tilfældet i C og overalt i den tilbagetrukne Linie, men alene Kanonernes blotte Tilstedeværelse afholdt en Tidlang Fjenden fra at trænge paa og gav os Løjlighed til at sætte os bedre fast i Stillingen. Paa dette Tidspunkt opdagede Falkenskjold Tropper i Retning af Lynetten A. Han sendte sin Adjudant Lieut. Bache derhen, hvor han traf Kapitain Jensen, der havde samlet en Deel Mandskab af sin Bataillon, og Adjudanten overbragte Jensen Regimentskommandeurens Befaling til at holde sig saa længe som muligt.

Saaledes var altsaa for Øjeblikket den tilbagetrukne Linie besat paa sin hele Udstrækning, men Stillingen kunde kun hævdes i faa Øjeblikke. Paa venstre Fløj blev Kapitain Jensen trængt ud af Stillingen. Hvorledes det senere er gaaet ham, kan ikke siges med Bestemthed, den kjække Lieut. Dreyer overtog efter hans Fald Kommandoen over den Haandfuld Folk, der var tilbage. Sandsynligvis har Jensen, kort efter at han har forladt den tilbagetrukne Linie, opdaget og replieret sig paa 20de Regiments 3die Kompagni, som var i hurtig Fremrykning; thi han faldt i dette Kompagnies Skyttekjæde i Kompagnikommandeuren, Premierlieut. Petersens umiddelbare Nærhed.

Paa højre Fløj ved C gik det ikke stort bedre. Her var nemlig Lieut. Beck bleven saaret af en Kugle,

der knuste hans Uhr og bedøvede ham, og da nu ogsaa den brave Kommandersergent Friedrichsen var falden, og saaledes Kompagniet paa dette Sted berøvet sine bedste Førere, holdt dette ikke længere Stand.

Det lykkedes Lieut. Beck at faae Hold paa en stor Del af sine Folk i en længere tilbageliggende Stilling, i hvilken han atter optog Kampen. Her var det, at Brigadekommandeuren, den højt ansete og dygtige Oberst Lasson, indtraf ved Regimentet. Han blev hurtigt sat ind i Situationen og ilede dernæst afsted for at hente Hjælp, efter at han havde opmuntret Beck til Udholdenhed. Desværre saaredes Beck igjen, og han og hans Folk havde neppe undgaaet at falde i Fangenskab, hvis det fremrykkende 20de Regiment ikke havde frelst dem. Da dette Regiments andet Kompagni rykkede frem, vinkede Oberst Lasson ad det og faldt straks efter. Hans Adjutant, den dygtige Premierlieut. P. Hansen, var vistnok allerede tidligere bleven dødeligt saaret.

I Lynetten B, hvor Oberstlieut. Falkenskjold personlig havde taget Kommandoen, var Situationen blevet højst betænkelig. Omgaaet fra venstre Fløj og flankeret fra Terrainet Øst for C, kunde Stillingen ikke længer holdes, tilmed da Hovedreserven endnu bestandigt udeblev. Falkenskjold trak sig derfor hen til et bagved liggende Hegn, hvor han paany optog Kampen. Her saaredes straks hans ufortrødne Adjutant Lieut. Bache og førtes ud af Fægtningen. Ved det samme Hegn blev Falkenskjold kort efter omringet af den paa alle Sider fremrykkende Fjende, og her blev han og den halve Snes Mand, han endnu havde om sig, tagen til Fange.

Saaledes var 22de Regiments lige saa korte som hæderlige Modstand imod den mere end tifold overlegne Fjende omsider ganske brudt. Regimentet eksisterede ikke mere.

2det Regiments Kamp.

2det Regiment havde den vanskelige Opgave i Forbindelse med Artilleribesætningerne at forsvare to af Stillingens største, stærkt sønderskudte Skanser: IV. og VI og den mindre Skanse V. Hertil havde Regimentet foruden Officerer og Underofficerer kun en Styrke af c. 1250 Mand. Regimentets Kamp maatte paa Grund af Skansernes Beliggenhed og Terrainforholdene komme til at foregaae i to fra hinanden sondrede Dele, hvoraf 2den Bataillons Kamp igjen kan siges at være en umiddelbar Fortsættelse af 22de Regiments Kamp, medens 1ste Bataillons Skansekamp var afgjort, mens Skansekampene om II. og IV. endnu rasede paa venstre Fløj. For end yderligere at godtgjøre vor Opfattelse, behøve vi blot at henvise til, at Skanse IV. kun laa c. 400 Alen fra Skanse III., men derimod c. 1200 Alen fra Skanse V. og hened 1400 Alen fra Skanse VI., Maalene tagne i lige Linie, i Virkeligheden maatte Afstanden paa Grund af Terrainet betragtes for at være en Del større.

Den fjendtlige Kolonne, som skulde storme Skanse IV., hvorom Kampen paa dette Punkt kom til at dreje sig, steg op af sine Paralleler med Officererne i Spidsen. Den var noget tvivlraadig om Vejen, den skulde tage, og det kom den dyrt til at staae. Granatskud fra Skansen hilsede den, en Marodeurkolonne dannede sig og slog ind paa Vejen til Skanse III., som blev forvekslet med Skanse IV. Den kjække Premierlieut. Tranberg stod med 2det Regiments 4de Kompagni i Løbegraven mellem Skanserne III. og IV. Han gav sit Kompagni Ordre til at forholde sig roligt, til Fjenden kom nærmere. Midt i Løbegraven var et Kanonplacement for 2 sekspundige Kanoner. Da Fjenden var kommen Løbegraven paa en c. 100 Skridt nær, vendte Tranberg sig til Overkonstabelen og befalede ham at fyre, men Svaret blev, at Kanonerne vare rettede ind

mod højre Side og derfor ikke kunde skyde til Venstre. Premierlieut. befalede sine Folk at fyre, og Fjenden var et Øjeblik ligesom bortblæst i Fronten, men var desværre trængt ind i et Par af Kompagniets ubesatte Traversstykker umiddelbart op til Skanse III. Skansen bestormedes herfra, og Fjenden plantede her en Fane. Det var forgjæves, at Mandskabet i sin Forbitrelse udbrød: „Preusserfanen!“ Forgjæves, at Premierl. Tranberg vilde forsøge paa at tage Skansen og de tabte Traverser tilbage, han og mange af hans Folk saaredes eller bleve skudte, hvorfor Kompagniet maatte repliere sig paa den tilbagetrukne Linie nærmest opimod Skanse IV.

Her kunde der atter gjøres Modstand, men her maatte Premierlieut. Tranberg paa Grund af sit Saar afgive Kommandoen til Officersaspirant Barner, der den Dag var i Ilden for første Gang. En Deel af 8de Kompagni under Sekondlieut. Toxwerdt havde imidlertid besat et Sidetraversstykke, og her opstod nu en kort, særdeles heftig Kamp, der bragte baade Sekondlieutenanten og Aspiranten Helledøden. Folkene vare tilsidst helt uden Førere, idet Underofficererne vare enten faldne eller saared. I deres Raadvildhed trak de sig tilbage i Retning ad Dybbøl Mølle, medens Fjenden tog Skanse IV. Ved det nye Værk D synes Officersaspirant Drevsen at have annekteret dem og en Tidlang at have holdt Stand, til han kastedes tilbage Syd om Dybbøl Mølle og senere kunde komme til at slutte sig til 8de Brigades Angreb paa denne Stilling.

Et Halvkompagni af 3die Kompagni under Kommandersergent Nyegaard stod til Højre for Skanse IV., fra denne Skanse til Chausséen. Dette Halvkompagni tilføjede Kolonnen mod IV. megen Skade ved kraftigt at beskyde den. Nyegaard holdt sig i sin Stilling, til Preusserne viste sig i Skandsegraven, da trak han sig bort, beskudt fra Skansen og fra Højden Syd-ost for denne. Han forsøgte med en Deel af sin Styrke

at gaae tilbage Syd om Dybbøl Mølle, men blev mellem denne og Baraklejren tagen tilfange af de fra venstre Fløj fremtrængende Fjender.

Da Skanse III. var tagen, da Løbegravnen mellem III. og IV. var forladt, kom Touren til Skanse IV., som væsentligst blev tagen fra sidstnævnte Løbegrav. Dens Infanteribesætning beløb sig til omtrent 65 Mand af 2det Regiments 3die Kompagni. I Skansen befandt sig Bataillonskommandeuren Kapitain Lundbye, hans Adjutant Sekondlieut. Hindenburg, Kompagnikommandeuren Premierlieut. M. Gjørup og Sekondlieut. Åkerhjelm. Artilleriet kommanderedes af den tappre og omsigtsfulde Premierlieut. Crone. Skansen havde, som allerede meddelt, fra Kl. 6 til 10 om Morgenen været udsat for en stærk Beskydning, hvorfor dens Indre næsten var ufremkommeligt paa Grund af de mange og store Bombetrægter. De høje Traverser forhindrede Oversigt over Skansens Indre.

Naar man stod ved det ene Kanonplacement, vidste man ikke, hvad der foregik ved det andet. Dette var forøvrigt Tilfældet ved alle de større Skanser. I Skansen fandtes 5 brugelige Kanoner, men ingen i Skansens venstre Flanke. Den 4pdg. riflede Kanon i Fronten var kun brugelig til eet Skud; thi et stort Stykke af Hjulringen var skudt væk, og Hjulet vilde sandsynligvis brase sammen ved første Tilbageløb. Kanonerne stode tilbagetrukne bag det med Jordsække lappede Brystværn tæt ved Skydeskaaret, for straks ved Stormens Begyndelse at kunne flyttes hen i dette. Men en saadan Flytning er ikke noget let Arbejde, alligevel blev det af den faatallige Besætning den 18de April udført i ubegribelig kort Tid.

Ved Ankomsten i Skansen lod Premierlieut. Gjørup straks Adgangen til Broen besætte med 15 Mand*). Der-

*) Da Halvkompaniet skulde rykke op i Skansen, meldte en Underkorporal sig syg. Kompagnikommandeuren lod ham

efter blev Mandskabet fordelt ved de forskjellige Kanonplacementer; i det Placement, der vendte mod Syd, fik den dygtige Sergent Jensen Kommandoen, i det sydlige Frontplacement, Kompagnikommandeuren, i det nordlige Sekondlieut. Åkerhjelm, her opholdt ogsaa Kapitain Lundbye sig. De nordostlige og østlige Placementer bleve kun svagt besatte. Saavel Lundbye, som Gjørup og Åkerhjelm hjalp Artilleriet med at bakse Kanonerne paa deres Plads. Nogle Ingenieurer, som vare i Skansen, hjalp ogsaa dermed og skyndte sig derefter tilbage.

Fjenden var ved Infanteriets Ankomst i Skansen lige kommen op af sine Løbegrave. Premierlieut. Crone gik selv til en 84pdg. Granatkanon og gjorde nogle heldige Skud mod Kolonnen, som snart trak sig henad III., nemlig først Marodeurkolonnen og derefter Hovedkolonnen. Fronten blev nu fri for Kolonner, men i deres Sted kom en højst generende Skyttekjæde, som tilsidst lagde sig paa Kontreeskarpen og lod Kuglerne regne ned over Skansen. Vi besvarede kraftigt Fjendens Ild, Flere faldt, og blandt disse den dygtige Underkorporal Haste.

Da Skansebroen var saa forskudt, at den ikke kunde trækkes ind, var der om Natten af Premierlieut. Crone i Forbindelse med Premierlieut. Asmussen af Ingenieurerne blevet truffet Foranstaltninger til at sprænge den. Der blev midt paa Broen anbragt Sække, fyldte med Jord, og en Krudtpølse lededes ind bag Pallisaderne, hvor den skulde tændes ved et Brandrør af en dertil instrueret paalidelig Mand. Da Stormen begyndte, løb han straks derved, men kunde ikke faae Røret til at fænge. Premierlieut. Crone, der baade af Kapitain Lundbye og af Premierlieut. Gjørup var bleven

gaae tilbage med Paalæg om hurtigst muligt at melde til Brigaden, at der blev stormet.

opfordret til at sprænge Broen i Luften, løb selv derved, hjalp Manden ved et nyt Forsøg, idet Crone skrabede Satsen løs med en Kniv og fik den til at fænge ved en Svovlstik, men forgjæves. Han løb nu tilbage til sine Kanoner. Imidlertid blev det ikke den Vej, Fjenden valgte til at trænge ind i Skansen.

Kapitain Lundby sendte sin raske Adjudant, Sekondl. T. A. Hindenburg, ud af Skansen for at hidkalde Reserven. Han fandt et Halvkompagni af 8de Kompagni under Lieut. Toxwerdt og en Deel af 4de Kompagni, som alt fortalt, i heftig Kamp med Fjenden. Toxwerdt faldt, Hindenburg var, da han løb over Broen, bleven ramt af 3 Skud, Fjenden var allerede i Skansegraven, 4de og 8de Kompagnis tilstedeværende Rester vege tilbage mod Dybbøl Mølle, Forstærkningen kom saaledes ikke ind i Skansen.

Derinde var Kampen bleven fortsat. Sergent Jensen kom løbende op til Kompagnikommandeuren og meldte, at den preussiske Fane var plantet paa Skanse III. Efterat Kompagnikommandeuren havde forvissat sig om, at dette var rigtigt, steg han op paa Brystvænet og saae nu ogsaa de preussiske Faner vaje paa Skanserne V. og VI. Han meddelte dog ikke dette til Mandskabet, men tilraabte det, at den preussiske Fane paa Skanse III. havde ikke stort at betyde; thi vor Reserve maatte strax komme tilstede.

Artilleriet havde en Del Besvær med at faae de store Kardætsker puttede ind i Kanonerne; thi, mens de havde været opstillede langs Brystvænets Fod, vare de blevne benyttede af Infanteristerne til at staa paa, hvorved Randen var traadt ud. Medens de to Numre ved den Kanon, hvor Crone stod, baksede med en saadan gjenstridig Kardætsk i Munden, slap de begge Kardætsken paa en Gang og faldt lydløse, døde ned under Brystvænet, den Ene ovenpaa den Anden. Crone selv saaredes straks efter i højre Arm.

Det Indre af Skanse II.

Efter Fotografii, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

Det var omtrent paa den Tid, at Preusserne mylrede op i den Flanke af Skansen, som vendte mod Skanse III. Kapitain Lundbye kom nu fra sit Kanonplacement hen til det, hvor Premierlieut. Gjørup opholdt sig, og sagde, at nu havde vi vistnok, som Reglementet bød, forsvaret os til det Yderste, og at vi derfor kunde overgive os. Da Gjørup gav et bejaende Svar, raabte Lundbye op til Preusserne paa Brystværnet: Pardon! Men dissé, ophidsede af det store Tab, de havde lidt, svarede: „I fordømte Danske skulle ikke have Pardon!“ De sendte os oppe fra Brystværnet i neppe ti Skridts Afstand en Salve, men den gik over vore Hoveder. Lundbye raabte endnu engang Pardon, men fik samme Svar, og Preusserne ladede Geværerne paany; de i Kanonplacementet værende Danske, som, dengang Lundbye raabte Pardon, havde bortkastet Geværerne, kastede sig ind under Brystværnet. En Salve paafulgte, der denne Gang dræbte et Par Menige. „Vi blive slagtede her,“ raabte Gjørup, „vi maae frem igjen og tale med dem.“

Lundby, Gjørup, Sergent Jensen og Mandskabet sprang frem paa samme Tid, som Preusserne sprang ned af Brystværnet. En Preusser satte Lundbye Bajonetten for Brystet og trykkede af, en anden Preusser foretog samme Maneuvre mod Gjørup, der slog Bajonetten tilside og sprang ind paa Preusseren, saa han ikke kunde skyde. I det Samme kom en preussisk Feldwebel til, og da Gjørup stærkt beklagede sig over den Adfærd, Soldaterne viste, gjorde han Undskyldning og bad det tilstedeværende danske Mandskab hurtigst muligt med ham forlade Skansen.

Premierlieut. Crone var heldigere; da han, efterat være bleven saaret, forlod Kanonplacementet for at inspicere de andre Kanoner, saae han Preusserne mylre over Flanken mod III., en preussisk Officer kom straks løbende hen til ham og fordrede paa en høflig Maade hans Sabel. Derefter blev Crone som de andre

Fanger ført over Brystværnet og Graven over til de tyske Løbegrave.

I det Kanonplacement, hvor Sekondlieut. Åkerhjelm havde Kommandoen, var det gaaet varmt til. Han, der havde skudt under Stormen med et af Mandskabets Geværer, stod med dette i Haanden, da Preusserne styrtede ned over Kanonplacementet, en kort Bajonet- og Kolbekamp opstod, hvori Åkerhjelm fik en Kugle gennem Kinden.

Saaledes faldt Nr. IV., der holdt sig længst af de seks Skanser paa venstre Fløj. Det fremgaar af de preussiske Beretninger, at deres Tab ved denne Skanses Bestormelse har været meget betydeligt.

Den Hurtighed, hvormed de fjendtlige Kolonner kom op mod Skanserne V. og VI., lader sig forklare af, at Preusserne havde forstaaet at placere en Del af de to Kolonner noget nærmere Skanserne end i 3die Paralel. I Grev Waldersees Beretning „Der Krieg gegen Dänemark“ indrømmes det for det Skyttekompagnies Vedkommende, som skulde virke mod Skanse V., ligeledes fortælles der, at Kommandeuren for den 6te Kolonne lod den rykke noget tilvenstre, hvorfor der kun blev c. 300 Skridt at tilbagelægge til Skanse VI. og ingen Terrainforhindringer at overvinde.

Skanse V., der var ubesat af sin Infanteribesætning, 1 Deling af 6te Kompagni, finsk Lieutenant Sandmark, blev tagen, uden at der var Tid til at løsne et Skud fra Kanonerne. Denne Skanse var sandsynligvis den første, som faldt.

Da Preusserne stormede frem mod Skanse VI., bleve de modtagne af en meget levende Geværild fra 6te Kompagni, Premierlieut. Gandil; et fjendtligt Kompagni skal allerede forinden have set Lejlighed til ubemærket at lade sig dumpe ned i Skansegraven. Sekondlieut. Thestrup styrtede med 2 Delinger af 2det Kompagni op i Skansen, men modtoges paa Broen af en heftig

Ild, der straks strakte den dygtige Fourer Sauermilch til Jorden; efter en kort Kamp maatte Thestup overgive sig med sine Folk. Fra Skansen, hvor den jourhavende Artilleriofficer, Kapit. Sick opholdt sig, og Sekondlieut. Jensen havde den umiddelbare Kommando over Artilleriet, blev der sendt nogle Kardætskskud mod Stormkolonnerne, men uden at disse bleve stansede. Efter de preussiske Beretninger skal Skanse VI. have været den første, som faldt*).

Tilhøjre for Skanse VI. stod svensk Lieut. Holmertz med den anden Halvdel af 2det Kompagni, det forsvarede sin Plads i kort Tid, men blev trængt tilbage mod Skanse VII., hvor Holmertz maatte overgive sig, da Retraiten var ham afskaaren.

Efter de to Skansers Fald maatte Stillingen for Løbegravens Besætning blive fortvivlet. Premierlieut. Gandil stod i Løbegraven mellem Skanserne V. og VI., han blev omgaaet fra begge Fløje, forsvarede sig haardnakket fra Travers til Travers og overgav sig efter et betydeligt Mandefald. Kompagniet havde i sin korte Kamp af Døde og dødeligt Saarede 33 Mand**).

I Terrainet mellem Skanserne IV. og V. var der større Plads til at udvikle sig. I Kanonplacementet Nord for Chausséen stod den tappre Premierlieut. C.F. Nielsen og fyrede med sine to 4-pdg. riflede Kanoner

*) I Telegrammer til de tyske Blade, navnlig i et, datæret Spitzberg (saaledes havde Preusserne omdøbt Avnbjerg), den 18de April Kl. 10, 51 Minutter, hedder det: „Alle Skanserne fra 1 til 6 ere tagne med Storm. Haard Kamp. Fra flere Skanser Geværild. I Skanse 4 den haardeste Kamp.“ Ligger det ikke nær at antage, at Telegrammet er blevet afsendt kort efter, at den sidste Skanse er falden, hvorved et vigtigt Bidrag gives til det meget omtvistede Spørgsmaal om, hvorlænge Kampen i første Linie paa venstre Fløj har været.

***) Mellem Mandskabet fandtes den senere som Forfatter bekjendte Højskoleforstander Budde.

af 2det Batteri rask paa Fjenden. Først fyrede han Kardætskskud paa Stormkolonnerne mod Skanserne V. og VI., og da disse vare tagne, sendte han endnu 20 Granatskud ind i dem. Da Fjenden begyndte at omgaae Placementet, fornagledes Kanonerne, og Nielsen førte Mandskabet tilbage. Fra Placementet nærmest tilvenstre af V. blev der ikke skudt, Artilleristerne forlode deres Kanoner og gave herved Infanteriet et slet Eksempel. Men her stod den støtte Premierlieut. Larsen med 2det Regiments 7de Kompagni, han trak sin Sabel og truede med at hugge enhver Infanterist ned, som fulgte Artilleristerne, dette hjalp, og Kampen blev paa dette Punkt en kort Tid staaende. 1ste Kompagni, Premierlieut. Hjort, stod nærmest Skanse V. Her opholdt Regimentskommandeuren, Oberstlieut. Dreyer, sig. Efter at Skanse V. var tagen, og 1ste Kompagnies højre Fløj efter tapper Modstand kastet ud af Løbegravnen, vilde Dreyer lade gjøre et Forsøg paa om muligt at faae Skansen tilbage. Han opdagede i sin Nærhed den energiske Sergent Horsmann med en Deling af 8de Kompagnies Mandskab. Den ene Halvdel af dette Kompagni have vi allerede omtalt under Kampen om Skanse IV. Den anden Halvdel stod med en Deling i Chausséens Overskæring, og en Deling var bestemt til at understøtte 7de Kompagnies højre Fløj. Lieut. Reiter, Kompagniets Fører, blev lige ved Kampens Begyndelse dødeligt saaret i Underlivet. Da Lieut. Toxwerdt ikke længe efter faldt, var Kompagniet, ligesom 4de Kompagni, berøvet sine Officerer.

Oberstlieut. Dreyer gav Horsmann Ordre til i Forbindelse med Kommandersergent Lommer med 1 Deling af 1ste Kompagni at tage Skanse V. tilbage, men Fjendens voldsomme Ild stansede det første Forsøg herpaa. Premierlieutenant Hjort var imidlertid bleven haardt saaret og maatte lades tilbage. Skanse IV. var under Alt dette falden. Mandskaber af 4de og 8de

Kompagni, hvis Officerer vare faldne, bleve kastede op mod Dybbøl Mølle, hvor de paa egen Haand leverede Fjenden en kort, forbitret Kamp, ja, da Preusserne nægtede at give Pardon, skal det være kommet til Bajonetkamp. Imidlertid kunde Modstanden paa Grund af Fjendens overvældende Mængde kun blive kortvarig, og hurtigt trængte Preusserne nu ind paa Resterne af 2det Regiment og omgik det i venstre Flanke, som det allerede fra Skanserne V. og VI. var omgaaet i højre. Resterne af 7de Kompagni og af 1ste Kompagni, hvor Regimentskommandeuren befandt sig, havde trukket sig tilbage i Retning af Gaarden Nordost for Dybbøl Mølle, men maatte her efterhaanden overgive sig, omringet af Overmagten.

5te Kompagni, Sekondlieut. Frits Holst stod i Reserve bag Skanse VI. og besatte ved første Allarm straks Løbegraven mellem Skanserne VI. og VII., men maatte, da Fjenden blev Herre over Skanserne V. og VI., dække sig bag den ydre Side af Løbegraven. Herfra beskødes Kompagniet af den fremtrængende Fjende, det tog derfor Stilling bag to, omtrent parallelt med vor Front løbende Hegn, indtil det, i Forbindelse med nogle Rester af 1ste og 2det Kompagni, trak sig til den tilbagetrukne Linie, i hvilken den i nogen Tid holdt sig. Resterne af Kompagniet trak sig ved Svingning tilvenstre henimod Slugten ved Aabenraavejen og kom her med en Haandfuld Folk i Forbindelse med 9de Regiment, med hvilket det deltog i dets Angreb. Under Kompagniets velledelede Retraite stødte Regimentets dygtige Adjutant Rønnow til det. 2det Regiment var blevet fuldstændigt oprevet under Kampen, ligesom 22de Regiment eksisterede det ikke mere.

Den stolte 1ste Brigade eksisterede ikke mere. Dens Kommandør, to Bataillonskommandeurer, mange andre Officerer og en stor Mængde Menige laae dræbte i Dybbøl Skanser og paa de blodige Banker. —

Vi have fulgt Kampen paa venstre Fløj og de seks Skansers Indtagelse; vi ville forbeholde os først senere at omtale 8de Brigades Indgriben i Fægtningen, idet vi troe, at det vil lette Oversigten for ikke-militaire Læsere straks at følge de sidste Skansers Fald. Den officielle preussiske Beretning siger ganske rigtigt, at denne Kamp var temmelig uafhængig af Begivenhederne paa Chausséen og Dybbølhøjernes sydlige Skraaninger. Vi bede dog fastholdt i Læsernes Bevidsthed, at, medens der kæmpedes paa højre Fløj, førte vore Reserver en fortvivlet, men glimrende Kamp paa venstre.

3die Brigades Kamp.

3die Brigade, Oberst Wørishøffer, havde, som allerede meddelt, den 18de April første Træfnings højre Fløj og højre Centrum, med 16de Regiment, Oberstlieut. Wolle paa højre Fløj, og 17de Regiment, Oberstlieut. Bernstorff som højre Centrum, med venstre Fløj stødende op til 2det Regiment. Under Kampen befandt Brigadekommandeuren sig midt i sin Brigade og ledede dennes Bevægelser. Han opholdt sig paa Bakken, Øst for Skanse IX.

Da Skanserne V. og VI. vare faldne, og Besætningerne i de dersteds værende Løbegrave trængte tilbage, stormede Fjenden straks frem mod det ikke af Infanteri besatte Kanonplacement, som vi kaldte Skanse VII. Det vilde have været heldigt, om denne Skanse havde været større og kunnet opholde Fjenden noget længere; thi derved vilde Skanseforsvaret paa vor højre Fløj være blevet meget støttet. Skansekommadeuren, Korporal Schulian, havde sendt de fjendtlige Kolonner nogle Skud, men var bleven saaret og bragt til Sønderborg, og Fodfolk var der ikke i Skansen. Uden Modstand faldt Skanse VII. i Fjendens Magt.

I Løbegravene mellem Skanserne VII. og VIII. stod 17de Regiments 7de Kompagni, Premierlieut. Ivar Niel-

sen, og ved Kampens Begyndelse var Reserven, 1ste Kompagni, Secondlieut. Dameck, rykket op i disse Løbegrave, hvor Oberst Bernstorff og Kapitain Lund befandt sig. 1ste og 7de Kompagni bleve heftigt beskudte fra Skanse VI. og enfilerede fra Skanse VII. Under denne Skydefægtning saaredes Lieutenanterne J. Nielsen og Borberg af 7de Kompagni. Bernstorff gav Dameck Ordre til med 1 Deling at gjøre et Forsøg paa at tage Skanse VII. Det lykkedes virkelig Dameck og den svenske Lieut. Sparre at trænge ind i Skansen, hvor en kort, men heftig Bajonet- og Kolbekamp paafulgte. Dameck modtog flere og heftige Kolbestød, og han og Sparre bleve tagne tilfange med deres Mandskab. Oberstlieutenant Bernstorff var imidlertid bleven dødeligt saaret i Underlivet af samme Kugle, som havde ramt hans Stabshornblæser Kummerfeld. Begge satte sig ned ved et Gjærde, og Bernstorff sagde: „Kummerfeld, vi have gjort vor Pligt.“ Her faldt ogsaa Overlæge Boesen, da han forbandt Oberst Bernstorff.

Imidlertid havde 3die Brigades dygtige og aktive Adjutant, Premierlieut. Colding, bragt Regimentet Brigadekommandeurens Ordre til at trække sig tilbage til Brohovederne. Ordren naaede heldigvis Forpostkompagniet, Kapitain J. H. Gandil, saa tidligt, at det lykkedes det at komme tilbage uden at blive fanget.

Kapitain Lund, med hvem Regimentets udmærket flinke Adjutant Borch fulgte, trak sig fægtende tilbage med 1ste og 7de Kompagni til det første bagved liggende Hegn. 2den Bataillon, Kapit. Schiwe, havde allerede af Divisionsadjudanten, Premierlieutenant Hedemann, der havde et godt Blik paa Forholdene, faaet Ordre til at trække sig tilbage, hvilket ogsaa straks skete for 3die, 6te og 8de Kompagnies Vedkommende, medens 4de Kompagni, Premierlieut. Cramer, der stod i de nærmeste Løbegrave mellem Skanserne VIII. og IX., gjorde omkring og beskød kraftigt Fjenden, der nu var

trængt ind i Ryggen af dets Stilling. Kampen kom nu til at dreje sig om Skanse VIII. Det maa dog erindres, at her vare Forholdene blevne anderledes end paa venstre Fløj, idet Løbegravens Besætninger havde Ordre til at trække sig tilbage. Skansen kunde derfor ikke vente nogen Understøttelse af dem. I Skansen var 17de Regiments 5te Kompagni, Sekondlieut. Galsfer, Artilleriet blev kommanderet af Sekondlieut. Tillge. Skansen var ikke bleven beskudt om Natten, men efter Daggry meget stærkt. Da Skydeskaarene havde været maskerede og Kanonerne trukne tilside, havde Materiellet ikke taget videre Skade. Da Geværilden paa venstre Fløj begyndte, beskødes Fjenden, der stormede Skanse VI., med Kardætsker fra 3 Kanoner, Kolonner, der rykkede frem ad Chausséen, beskødes med Granater. Fjenden indrømmer selv, at vort Artilleri fra Skanserne VIII. og IX. generede hans Feltartilleri i dets Fremrykning.

Efter at Skanse VI. var tagen, benyttede Preusserne de der uforzagte Kanoner til at beskyde Skanse VIII. først med Granater, senere med Kardætsker.

Da Skanse VII. var tagen, rettede Fjenden herfra en stærk Geværild mod VIII. og generede i høj Grad Besætningen. Fjenden søgte først fra VII. at trænge frem og storme Skansen, men blev dreven tilbage af Artilleriilden i Forbindelse med Kardætskskud fra en 12pdg. Granatkanon, der havde Retning bagud. Tilsidst lykkedes det ham at komme ned i Løbegraven mellem Skanserne VI. og VIII., herfra stormede han med stor Overmagt over Brystværnet ind i Skansen, hvor Besætningen efter en kort, men heftig Kamp maatte overgive sig. Den preussiske General Raven, der havde været nærværende ved Stormen paa Skanse VIII., befalede nu seks Kompagnier straks at tage Skanse IX.

Medens 17de Regiment, efter at have lidt store Tab, fægtende og i mønsterværdig Orden trækker sig tilbage til Brohovedet, ville vi se, hvorledes det er gaaet 16de

Regiment, Oberstlieutenant Wolle, der havde Stillings yderste højre Fløj inde. En halv Time efter Angrebet paa venstre Fløj bleve Regimentets Forposter angrebne, først paa venstre Fløj og siden i Centrum, medens samtidigt Geværkugler ogsaa bagfra begyndte at slaae ned i Løbegravene. Da 17de Regiments Forposter vare blevne beordrede tilbage, fulgte 16de Regiments efter og satte sig fast i Løbegravene hos 5te Kompagni, Kapitan B. Petersen. Dette Kompagni modtog direkte Ordre fra Brigadekommandeuren til at retirere og omtrent samtidigt erholdt 1ste Kompagni samme Ordre ved Brigadeadjudanten, Premierlieut. Golding.

Sidstnævnte Kompagni havde allerede fra sin Reservestilling set Afdelinger af 17de Regiment gaae tilbage, selv lykkedes det Kompagniet, ført af Sekondlieut. Mørck, at naae Brohovedet. Kommandeuren for 16de Regiments 2den Bataillon, Major Hein, som en kort Tid havde fulgt 1ste Kompagni, begav sig nu til 5te Kompagni, som havde tiltraadt Retraiten suksessivt med to Delinger af Gangen. Det lykkedes de to Delinger at naae hen til Stranden, medens de to andre, efterat have trukket sig tilbage i sydlig Retning, tog Stilling paa en Bakkeskrænt omtrent ud for Barakkerne ved Aabenraa-vejen. Det var Hensigten at holde de fra denne Vej fremtrængende Preussere tilbage og dække Retraiten for Afdelingerne nærmest Alssund.

Major Hein ventede Forstærkning, men denne udeblev. Da Fjenden vedblev at rykke frem, gjorde Sekondlieutenant Fischer med sin egen Deling og en Deling af 3die Regiment et dristigt Bajonetangreb, hvorved han blev haardt saaret. Til Kompagniet havde Premierlieut. Herz og Sekondlieut. Nielsen sluttet sig med 2 Delinger af 3die Regiments 6te Kompagni, endvidere Ordonnansofficeren ved 3die Brigade, Premierlieut. Hein. Da der ingen Udsigt var til at kunne bringe Afdelingen

over den Slugt, hvortil venstre Fløj støttede sig, overgav man sig omtrent Kl. 12 $\frac{1}{2}$.

2det Kompagni, Premierlieutenant Vett, der havde Skanse X. besat, med 3 Delinger i Skansen og 1 tilvenstre i Løbegravene, modtog Ordre til at forlade denne. De brugbare Kanoner bleve fornaglede, og Kompagniet trak sig langs Stranden til Brohovedet, efterat det undervejs ved den store Slugt havde stanset og givet en fjendtlig Styrke, der beskød Slugten meget voldsomt, flere Salver.

Oberstlieut. Wolle, der befandt sig midt i sit Regiment, erholdt lidt efter Kl. 11 personlig af Brigadekommandeuren, Oberst Wörrishöffer, Ordre til at tiltræde Retraiten og Underretning om, at denne allerede var tiltraadt af 17de Regiment og tildels paabegyndt af 16de Regiments 1ste Bataillon. Wolle befalede nu, at Forpostkompagniet, Kapitaïn Dræby, skulde først indtages og tage en Stilling bag et Gjærde, omtr. 200 Al. bag Løbegraven, højre Fløj til Allsund og venstre Fløj i Forbindelse med Reserve-Kompagniet, 7de Kompagni, Premierl. Tolberg, som ogsaa her tog Opstilling; 8de Kompagni, Premierlieut. Schau, som stod i Løbegravene og var mest udsat for enfilerende Ild, skulde dernæst trække sig tilbage bag 7de Kompagni, medens 4de Kompagni, Secondlieut. Hansen, vedblev at forsvare Fronten, for derefter ligeledes at trække sig tilbage og sætte sig paa højre Fløj af 8de Kompagni, saaledes at disse 2 Kompagnier kom til at danne anden Træfning.

Forpostkompagniets Tilbagegang blev noget forsinket ved, at dets Hornblæser, i det Øjeblik han skulde give Signalet, blev ramt af 2 Kugler. Overensstemmende med den givne Ordre, lod Bataillonskommandeuren, Kapitaïn Ravn, omtrent Kl. 12 Bataillonnen tiltræde Retraiten, der udførtes med mønsterværdig Ro og Orden. Fjenden havde imidlertid besat Stengaarden indtil den hyppigt nævnte store Slugt, der laa omtrent midt imellem

Skanserne og Brohovedet og udmundede i Alssund. Her blev 16de Regiments 2den Bataillon stærkt beskudt i Flanken, og paa samme Tid led den Tab ved Granatilden fra Batterup og af Geværilden fra fjendtligt Infanteri, der havde posteret sig langs Skrænten Øst for Stengaarden.

Da nu Afdelinger af andre Regimentter her blandede sig ind i Bataillon, maatte Retraiten i to Træninger opgives, og Bataillonskommandeuren dirigerede de to Kompagnier, som endnu ikke havde naaet Stranden, derved. Under Skrænten fortsattes Retraiten i følgende Orden: 3die, 4de, 7de og 8de Kompagni. Sidstnævnte Kompagni, Premierlieut. Schau, som, lige fra det Øjeblik det forlod Løbegravene, havde været udsat for stærk Beskydning i Flanken, men ikke desto mindre af dets fortræffelige Kommandeur var bleven ført i den største Orden, og 7de Kompagni, Premierlieut. Toldberg, der ligeledes havde været udsat for Flankeild, maatte, for at skaffe sig Luft ved den nævnte Slugt, gjøre et Modangreb mod Fjenden. Dette udførtes af Sekondlieutenanterne Thomsen, Laustrup og som ovenfor fortalt af Premierlieut. Vett. Efterat Slugten var passeret, ordnede Schau igjen sit Kompagni, men da han var beskæftiget hermed, blev han truffet af to Kugler. Lieut. Astrup overtog nu Kommandoen og førte Kompagniet til Brohovedet.

Medens saaledes Regimentets 7 Kompagnier kæmpende droge sig tilbage til Brohovederne, maatte 3 Delinger af dets 6te Kompagni, Kapitain Andresen, lades tilbage i Skanse IX. Artillerimandskabet kommanderedes af Sekondl. Brønnum. Da Stormen begyndte, skød de 4 brugelige Kanoner paa Alt, hvad der var at skyde paa. En 12pdg. riflet Kanon gjorde over 50 Skud mod Chausséen, som var opfyldt med fjendtlige Tropper. En 24pdg. Granatkanon besvarede Ilden fra et fjendtlg Batteri paa 4 Pjecer. En 84pdg. og en 24pdg. Granatkanon beskød fjendtlige Tropper ved Pyt-

husene og Omegn. Efterat Skanse VI var tagen, blev ogsaa XI. beskudt derfra. Da VIII. var tagen, trængte Fjenden gennem Løbegraven mellem VIII. og IX. og bag det parallelt dermed liggende Hegn frem mod Skansen. Kapitain Andresen, der, skjøndt saaret, kommanderede Besætningen, maatte efter en kort Modstand overgive sig. Saaledes var den sidste Dybbølskanse falden.

3die Regiments 1ste Bataillon, Kapitain Arntz, var Reserve for højre Centrum og højre Fløj. Bataillonen havde Ordre til at dække 3die Brigades Retraite, den indtog derfor en Fægtningsstilling med 5te Kompagni, Kapitain Svane, paa venstre Fløj ved den afbrændte Gaard bag Skanse VIII., 2det Kompagni Kapitain Moltke, og 1ste Kompagni, Kapitain Schønning, bag Skanse IX, samt 6te Kompagni, Premierlieut. Herz, lidt længere tilbage med to Delinger paa hver Side af Aabenraavejen bag Gjærderne Syd for Steengaarden. Bataillonens Ordre til at holde denne Stilling til 3die Brigade var trukken igjennem den.

Preusserne vare imidlertid trængte frem over Løbegravene imellem Skanserne V. og VI. 9de Regiment, hvilket senere skal omtales, var ved at trække sig tilbage langs Chausséen og til Stillingen ved Aabenraavejen. Derved blev Kompagniet Svanes venstre Fløj stærkt truet fra Terrainet om Skanse VII., hvor Fjenden allerede havde indfæstet sig. Dets ene Halvkompani under Sekondlieut. Lassen havde holdt sig meget tappert paa en Bakke Syd for Gaarden bag Skanse VIII. Nu drog Kompagniet sig tilbage ad Kolonnevejen, stærkt beskudt fra Chausséen, og naede Brohovedet.

2det og 1ste Kompagni dirigerede deres Retraite ned mod Allsund i heftig Engagement med Fjenden. 6te Kompagni, Premierlieut. Herz, havde fra sin Stilling bag Steengaarden den længste og farefuldeste Retraite, men udførte sin Opgave flinkt. Neppe var 16de

Regiments Afdelinger passerede, før Kompagniets to Delinger (Lieut. Zornig og Officersaspirant Bruhn) bleve heftigt angrebne fra Aabenraavejens vestlige Side. Det lykkedes dog for en Tid at opholde Fjenden, indtil han ogsaa viste sig i Kompagniets højre Flanke langs Højderne ned mod Alssund. Kompagniet trak sig nu tilbage til den tidnævnte store Slugt, hvor det, som ovenfor fortalt, traf Major Hein og 5te Kompagni af 16de Regiment, med hvilke dets to Delinger delte Skjæbne, medens dets to andre Delinger under den udmærket flinke Sekondlieut. Mogenssen, der faldt, og Aspirant Bruhn fortsatte Retraiten langs Stranden over et Mosedrag i Slugten.

Saaledes var vor højre Fløj under store Tab naaet ind i Brohovederne, hvorfra Afdelingerne straks dirigeredes til Als. Tabet vilde have været langt større, hvis ikke den ekspedite Forpostadjutant, Sekondlieut. Chr. Schultz af egen Drift havde paataget sig at overbringe Forpostkompagniet Dræby Ordren til at gaae tilbage. Herved redresseredes den skæbnesvangre Fejl noget, at Tilbagetogsordren blev given fra venstre til højre Fløj, i Stedet for at begynde med sidstnævnte Fløj, hvor Fjenden vilde have haft vanskeligere ved at forfølge. Lieut. Schultz havde paa 8de Brigades Bivouakplads hørt den Ordre, som Divisionsadjudanten overbragte Brigaden Wørishöffer, hvis højre Fløjs Forpostkompagni derved kom til at modtage Ordre til Tilbagegang samtidigt med Kapitain Schiwes Bataillon.

8de Brigades Kamp.

Vi vende nu tilbage til venstre Fløj, hvor Reserven, 8de Brigade, Oberst Scharffenberg var rykket frem til Understøttelse for 1ste Træfning.

For ret at forstaae denne Brigades Forhold, maa man erindre, at den ikke hørte hjemme i Dybbøstillingen. Den blev kaldt derover fra Fredericia, som dens

Underafdelinger vel begynde at forlade den 10de April, men først den 13de var Brigaden samlet tilstede paa Als, saa at den Dagen efter kunde rykke over i Dybbølstillingen, hvor den altsaa var paa fjerde Dag, da Stormen brød løs. Dette Forhold var paa en Gang et stort Held og et stort Uheld. Det var uheldigt, at Brigaden var saa lidt indlevet i Dybbøllivets Ejendommeligheder, navnlig at den kun saa mangelfuldt kjendte det Terrain, hvis skjulte Vanskeligheder den havde at overvinde, og en Fjende, som den aldrig tidligere havde haft til Modstander, og hvis Taktik just ikke er af den Art, at den lader sig udstudere i Løbet af et Par Dage. Paa den anden Side var det et stort Held, at Brigaden tidligere havde været i Kast med Østerrigerne og af disse havde lært at tilegne sig en Freidighed i sin Optræden, der ikke lidet bidrog til at kaste Glans over Brigadens Kamp, betragtet som Helhed — en Glans, der vil lyse saa længe Dybbøls Navn lever i Historiens Aarbøger og vel formaaer noget at dulme Smerten over den utaknemmelige, ja uløselige Opgave, som var stillet Brigaden og dens deraf flydende store Tab.

Der er blevet talt længe nok om det danske Fodfolks uheldige Bevæbningsforhold i 1864, saa vi skulle ikke her spille Læserens Tid eller Taalmodighed med at pege hen paa Bagladegeværets Overlegenhed over Forladegeværet; dog byder Retfærdigheden nu, da det neppe længere kan skade Nogen, her at fremdrage et enkelt Forhold, som vel kun de Færreste have kjendt, men som dog i en væsentlig Grad kan have forøget de Vanskeligheder, Brigaden havde at bekæmpe. Brigaden havde en blandet Bevæbning tildels endog indenfor Kompagnierne, dog var 20de Regiment gjennemgaaende bevæbnet med Miniérifler. En stor Deel af de Projektiler eller saakaldte Spidskugler, som udskødes af Miniérifler med $1\frac{1}{3}$ Kvintins Krudtladning naaede aldrig Skiven, naar denne var fjernet over 100 Alen

fra Skytten. Da det nu hører til Sjeldenhederne under enhver Kamp, og under enhver Omstændighed henhørte til Undtagelserne for 8de Brigades Vedkommende, at den havde Fægtningen staaende indenfor 100 Alens Afstand, vil selv den ukyndigste Læser have let ved at begribe, at, hvis man den 19de April, altsaa Dagen efter Kampen, fra preussisk Side havde undersøgt Terrainet indtil 100 Alen foran, f. Eks. 20de Regiments Ildlinier den 18de, vilde Preusserne til deres glade Overraskelse have seet dette Jordsmon oversaaet med forsprængte Blycylindre, Ruinerne af de for Modstanderen bestemte Kugler, som følgelig slet ikke naaede deres Bestemmelsessted. Det har ved nærmere Undersøgelse viist sig, at saadanne Kugler vare sprængte, den spidse forreste Del slaaet fra den hule Cylinder, saa at denne sidste faldt til Jorden imellem 60 og 100 Alen fra Skyttens Standplads, medens Spidsen foer noget videre i uberegnelige Baner.

Vi anføre ikke dette som en Anke imod Krigsbestyrelsen, men som en nøgen Kjendsgjerning, der fortjener at noteres i Sandhedens Interesse, ikke mindst af Hensyn til vore Lovgivere, der kun altfor ofte ere tilbøjelige til at slaae sig til Ro ved den Tanke, at Alt kan improviseres efter Krigens Udbrud, det være sig nu Konstruktionen af en stor Skanse eller, som i det her foreliggende Tilfælde, Konstruktionen af en lille Patron; og saa see vi dog, malet med Valpladsens Blodfarve, en mangelfuld Konstruktion tilbyde Fjenden forræderske Fordele og os selv ulidelige Tab, uoprettelige Nederlag.

Som det vil erindres, var Brigadens Bivuakstilling imellem Barakkerne ved Trevejkuden og Brohovederne saaledes, at 20de Regiment bivuakerede Syd for den gamle Landevej, 9de Regiment Nord for den nye Flensborg-Chaussée; Brigadekommandoen var ifølge Befaling i Brovederne.

Brigadens Bestemmelse var at tjene som anden Træf-

Det Indre af Skanse III.

Efter Fotograf. Taget Dagen efter Stormen, den 18de April.

ning eller som et Slags Mellemreserve for første Træfnings venstre Fløj. Egenlig Reserve kunde den ikke kaldes, da dens Optræden var fængslet eller bunden til bestemte Punkter i en supponeret Slaglinie, og den altsaa fuldstændig manglede Bevægelighed, Handlefrihed, med ét Ord: Initiativ.

I Tilfælde af Alarmering skulde Brigadens 3 Batailloner besætte den tilbagetrukne Linie fra Stranden indtil 200 Alen Nord for Chausséen, medens en Bataillon skulde foreløbig holdes tilbage i Reserve ved Aabenraavejens Sammenstødspunkt med Chausséen, omtrent hvor denne og den gamle Flensborgerlandevej forenes, det samme Sted, som vi for Kortheds Skyld ovenfor tillode os at benævne „Trevejknuden“. Brigaden havde derfor, i Samklang med de givne Bestemmelser, beordret 20de Regiment til at besætte den tilbagetrukne Stilling fra Stranden og indtil Værket C. inklusive saaledes, at dets 2den Bataillon, Kapt. Sperling, kom til at forsvare Lynetten A og tilstødende Løbegrave, medens Værkerne B og C og mellemliggende Løbegrav tilfaldt Regimentets 1ste Bataillon, Major Schack. Hver Bataillon skulde holde tre Kompagnier i første Linie og et i Reserve; uheldigvis havde ingen af Bataillonerne betegnet Kompagnierne disses indbyrdes Plads i Slaglinien.

Strækningen fra C indtil 200 Alen Nord for Chausséen skulde 9de Regiment forsvare paa en ganske tilsvarende Maade med sin 2den Bataillon, Kapt. Christiani, medens dets 1ste Bataillon, Kapt., Grev Ahlefeldt Laurvig, holdtes tilbage som Brigadereserve ved Trevejknuden.

Under Brigadens Kamp viste det sig imidlertid snart, at den tilbagetrukne Linie ikke var tilbagetrukket nok, at Brohovederne laae altfor langt tilbage som Standplads for Hovedreserven, og at de manglede al offensiv Værdi.

Det vilde maaske have været heldigere for hele Forsvaret, om man, istedetfor disse to forskansede Linier, havde haft en eneste mellemliggende Linie eller et offensivt Brohoved, der kunde have sluttet sin venstre Fløj til Slugten Syd for Sneygaarden, højre Fløj til Slugten ved Barakkerne paa Aabenraavejen, med en Forbindelseslinie følgende denne sidste Vej og Terrainbølgen imellem Hørlyk og Sney og dennes sydøstlige Affald, hvor 20de Regiment under sin Fremrykning først kom til at møde Fjenden. Som det gik, lykkedes det slet ikke Brigaden at naae frem til sin supponerede Forsvarsstilling, idet der ganske uventet opstod en saakaldet Renkontre-Fægtning mod den fremrykkende Fjende, der, hvis Panserbatteriet „Rolf Krake“ ikke havde været paa sin Post, maaske vilde have indfæstet sig saaledes i Terrainet om Sneygaarden, at 20de Regiment vilde være blevet intensivt beskydt, saasnt det traadte under Vaaben, eller vel endog medens det bivuakerede. Det maa nemlig erindres, at den vedvarende Kanonade temporairt havde svækket vor Høresands for Geværild.

20de Regiment alarmeredes først og var, noget før Kl. 10¹/₂, delvis under Fremrykning, da Alarmeringen forplantede sig til 9de Regiment noget efter Kl. 10¹/₂. Tre Kompagnier af 20de (2det, 6te og 5te og i den her nævnte Ordensfølge dannende en Slags tilfældig, af Forholdene improviseret Avantgarde) stødte allerede i Regimentchefen, Oberstlieutenant Scholtens, personlige Nærværelse paa Fjenden ved den første Højde Vest for Sney, ja, da Brigadechefen, Oberst Scharffenberg, var undervejs til og omtrent paa dette Tidspunkt havde naaet Regimentets Bivuakplads, opdagede han til sin ikke ringe Overraskelse, at Fjenden endog viste sig ved Hegnene Øst eller Sydøst for Sneygaarden, hvorfor han, hvad nærmere vil blive berørt, gav et af de sidste Kompagnier, der forlod Bi-

vuakpladsen, (4de, 7de og 8de og i den her nævnte Ordensfølge) personlig Ordre til at kaste Fjenden paa det nævnte Punkt.

9de Regiments 2den Bataillon, Kapitain Christiani, havde imidlertid under sin Fremrykning overskredet Aabenraavejen; den vides ikke hverken før eller senere at have overskredet Chausséen. Bataillonens Kompagnikolonner synes tvertimod under deres fortsatte Fremrykning og Sammenstød med Fjenden at have fjernet sig mere og mere fra den slagne Landevej i Retning ad Skanse VII., saa at der imellem 20de Regiments højre Fløj og 9de Regiments oprindelige venstre Fløj opstod et betænkeligt Hul i Slaglinien, som Regimentets tilbageværende Bataillon, Brigadereserven under Kapitain Ahlefeldt Laurvig, ikkun momentvis mægtede at udfylde trods sin energiske Indgriben i Kampen under Regimentschefens personlige Nærværelse.

Det er aldrig tilfulde blevet oplyst, hvorledes denne store Interval er opstaaet. Man veed blot, at den eksisterede, og at Brigaden derfor kom til at kæmpe i en lang, paa sine Steder meget tynd og gjennemsigtig Linie, med 20de Regiment som venstre Fløj, 9de Regiments 2den Bataillon som højre Fløj og dets 1ste Bataillon i Centrum. Dette Slagbillede, der ikke synes at have staaet ganske klart for Udarbejderne af den officielle Beretning, maa nøje fastholdes, hvis man vil forstaae Kampen, der selvfølgelig kom til at individualisere sig paa adskillige Punkter paa Grund af den, af Forholdene givne, paa engang delvise og stødvise ekscentriske Fremrykning.

Naar der i det Følgende gjøres et Forsøg paa nærmere at præcisere de forskjellige Kompagniers Indrykning og Stilling i Slaglinien, maa det dog allerede her udtrykkeligt bemærkes, at efterfølgende Fremstilling ingenlunde gjør Krav paa at have løst denne Side af Opgaven, der vilde have været lettere at løse, hvis der

i vor Hær gjaldt den ufravigelige Regel, at Kompagnirapporter altid skulde indgives og aldrig turde tilbageholdes, men skulde fremsendes videre, samt at de altid skulde omtale det paagjældende Kompagnies to Nabokompagnier, og at endvidere enhver Rapport fra Kompagniet og opefter altid skulde indeholde en nøjagtig Betegnelse af den paagjældende Chefs Station eller Stationer under Kampens forskjellige Momenter. Dog bør det ej glemmes, at Fejl alligevel ikke dermed helt vilde kunne undgaas, navnlig paa Grund af den uundgaaelige Sammenblanding af Tropperne, end-sige hvor Sammenblandingen optræder methodisk, som nu hos os, og ikke sporadisk.

Efter at Brigaden den 14de April 1864 var rykket over i Dybbølstillingen, havde den, afvekslende med andre Brigader, havt to Stillinger inde, nemlig: Som første Træfnings højre Fløj (den 14de—15de og den 16de og 17de med det 9de Regiment paa yderste højre, 20de i Centrums højre) og som anden Træfnings venstre Fløj (den 15de—16de og den 17de—18de; Bataillonen i Barakkerne paa Aabenraavejen betragtet som anden Træfnings højre Fløj). Fjendens Granatild, der i de fire Dage, Brigaden var ovre i Dybbølstillingen, stedse var bleven mere og mere overvældende, naaede den 18de April om Morgenen fra Kl. 4 at regne en saa utrolig Styrke, at det ikke længere, selv ikke paa et forholdsvis begrænset Omraade, var muligt at skælne de enkelte Skud.

Da Stormen begyndte Kl. 10, flyttede Fjenden næsten hele Kanonilden over i Terrainet bag den tilbagetrukne Linie, navnlig mellem denne og Brohovederne, saa at næsten intet Sted her lodes ubestrøget. Som ved et Vidunder forblev dog Brigadens 2 Bivakpladser næsten uberørte. Tabet af Saarede var derfor yderst ringe; men Larmen af de springende Granater og af Kanonskuddene var saa øredøvende, at selv de yderste Kom-

Oberstlieutenant Falkenskjold.

pagnier af 20de Regiments første Bataillon, der laa Fjendens Indbrydning nærmest, ikke hørte Alarmsignalerne og neppe nok Spor af Geværilden ved den første Træfning.

Endog Kampen om og ved den tilbagetrukne Linie hørtes ikke stærkere og anderledes, end naar man nu hører en Afdeling indøve Salveskydning og anden Felt-skydning med Fænghætter. Da Preusserne den 18de April havde bemægtiget sig Skanserne paa venstre Fløj fra I. til III. og i Centrum fra V. til VII., da Fjendens Faner, to store Ørnefaner, truende begyndte at vaje paa den udvendige Skraaning af Skanse IV., og da Preusserne samtidig havde brudt al Modstand ved og i den tilbagetrukne Linie, havde de haft det i deres Magt at føre Angrebet helt tilbunds og at knuse vor anden Træfnings fem Batailloner under, ja, vel endog førend disses Udvikling. At dette ikke skete havde dels sin Grund i den nysomtalte Granatild, der i saa Henseende omsluttede os som et Sikkerhedsbælte, dels i Panserbatteriet Rolf Krakes Opmarche, dels og fornemmelig i Preussernes dengang vel store Forsigtighed, idet de formodentlig have troet, at vi havde talrige Reserver forstukne og skjulte omkring i Terrainet ved den tilbagetrukne Linie, medens, som det vil erindres, Forholdet netop var, at denne Linie blot havde en supponeret Besætning, der, selv om den havde været en virkelig Reserve, dog holdtes for langt tilbage i Reserveopstillingen foran Brohovederne. Derved indtraf det i Krigshistorien maaske enestaaende Eksempel, at første Træfning bestormedes, gjennembrødes og sloges til Jorden, uden at dette mærkedes af anden Træfning.

For 8de Brigades Vedkommende kunde denne kompagnivis have fundet en skjult og for den direkte Granatild dækket Bivuakstilling dels i Smaaslugterne Syd for Sneygaarden dels og fornemmelig i nogle Dalstrøg eller Dalfører, som dannes af Terrainbølger imellem

den tilbagetrukne Linie fra C til D, og det første, ikke sløjfede Hegn N.V. for Sney. Dette kunde nemlig ikke sees fra Brohovederne, fordi det laa paa det vestlige Affald af en Terrainbølge, der falder jævnt af mod Ø., brat imod V., idet nemlig det næste Hegn ligger i Bunden af en Dal, der ikke kan sees fra Broager, ja, ikke engang fra den tilbagetrukne Linie, hvorfra Fjenden med sin enfilerende Ild kunde bestryge de vestlige Terrainbølger og korresponderende Smaadale S. for Høstyk og Ellebuskene.

Omtrent Kl. 10¹/₄ Form., efterat Fjendens Granatild syntes at have naaet sit Højdepunkt, bemærkede de Kompagnier af 20de Regiment, som stode den tilbagetrukne Linie nærmest, en neppe hørilig Geværild, der dog bragte dem til at træde under Vaaben, i den Tanke, at der faldt Skud fra første Linie, medens det allerede desværre var fra anden Linie, den tilbagetrukne, hvor de faa Rester af 22de Regiment dengang endnu holdt Stand, og som Oberst Lason senere vilde skaffe Understøttelse til, da han med sit Lommetørklæde vinkede Kapitain Stockfleths Kompagni fremad og ned i den Dal, hvor Obersten imidlertid var falden. Disse alarmerede Kompagnier hørte fornemmelig til 20de Regiments 1ste Bataillon, der stod i en Art Bataillonskolonne med 2det og 1ste Kompagni i første og med 6te og 5te Kompagni i anden Linie, at regne fra Venstre til Højre. 1ste og 5te Kompagni stod altsaa nordligst omtrent i Højde med Forpostkommandeurens forladte Barak, 2det og 6te Kompagni sydligst, lidt nærmere ved den tilbagetrukne Linie; de to sidstnævnte og maaske flere Kompagnier havde paa Grund af Granatilden, og paa Grund af medbragt Vane fra Alarmstillingen i Fredericia Gader, formeret sig i den Formation, som vort nugjældende Reglement benævner Dobbeltlinie, dog med en Afstand af omtrent 50 Alen fra Halvkompagni til Halvkompagni. Premierlieutenanterne Steinmann, V. Petersen og Fr. Pingel,

(Kompagnikommandeurerne for 5te, 3die og 6te Kompagni), der havde aftalt at spise Frokost i Forening, opholdt sig just paa sidstnævnte Kompagnies Bivuakplads, længselsfuldt ventende, at „Beufen skulde blive færdig“, da Kompagnikommandeuren for 3die Kompagni pludselig udbrød: „Jeg synes, de skyde.“

Alle lyttede; men der var dengang Intet videre at høre. En Oppasser fik netop Tid nok til at melde, at Frokosten var færdig, da Premierlieutenanten gjentog: „Jo, gu' skyde de!“

Det var virkelig Preusserne, der brød den sidste Modstand ved den tilbagetrukne Linie.

Medens Kompagnikommandeuren for 3die Kompagni skyndte sig bort for at alarmere sine Folk, og de to andre Kompagnikommandeurer kaldte: „Til Gevær!“ sagde den joviale Premierlieutenant Steinmann til den maalløse Oppasser, der blev staaende som fortabt med Fadet i Hænderne: „Ja, nu kan du s'gu gjerne tøfle af med din varme Frokost!“ og fik saa, medens Folkene toge Tornystrene paa, fat i sin Hornblæser og formanede ham omtrent paa samme Maade, hvorpaa han nys trøstede Opvarteren, til at blæse lang Tone, indtil han hørte, der blev svaret fra Brohovederne. I dette tragikomiske Øjeblik indtraf atter Divisionens Ordonnansofficer, Premierlieutenant Nysted, der lige havde forladt 6te Kompagnis Bivuakplads i Følge med Generalstabsmajor Schau. Da han alt saae de to Kompagnier under Vaaben, anmodede han, nærmest henvendende sig til Kommandeuren for 6te, Kompagnierne, om at tage imod en personlig Ordre fra ham (der forgjæves havde søgt Regimentschefen), om straks at rykke frem til den tilbagetrukne Linie, uagtet man intet Videre havde hørt til, at første Træfning virkelig var alarmeret. Ligesom man vilde til at udføre Ordren, indtraf Regimentschefen, Oberstlieutenant Scholten, der, efter at have hørt Ordonnansofficeren, straks henvendte sig med forskellige Spørgs-

maal til Kompagnikommandeurerne og de øvrige Officerer af 1ste Bataillon, som uvilkaarligt havde samlet sig om ham ved 6te Kompagnies Bivuakplads.

Omtrent paa dette Tidspunkt flyttede Fjenden sin Granatild endnu længere frem i Terrainet, nemlig i Retning af Brohovederne til og Overgangene fra disse til Sønderborg, saa at Alssund frembød et ganske vidunderligt Skue. Hvis man ikke havde hørt Skuddene og Granaterne, kunde man gjerne have troet, at en Flok Delfiner havde forvildet sig ind i Sundet, saaledes løftede Granaterne uafadeligt høje Vandsøjler op af Sundets ellers saa rolige Vandflade.

Paa en af Kompagnikommandeurerne Forslag gav Regimentschefen ved en Haandbevægelse Ordre til Opbrud uden at afvente Bataillonskommandeurerne og de ikke her tilstedeværende Kompagnikommandeurers Ankomst.

Medens Ordonnansofficeren nu skyndte sig hen til 9de Regiments Bivuakplads, og Regimentsadjudanten et Øjeblik blev tilbage i tjenstligt Anliggende, sluttede Regimentschefen sig, Adjudanten uafvidende, til 6te Kompagni, følgende dets Fremrykning og senere dets Angreb lige indtil den afbrændte Gaard foran Lynetten B, hvilken Gaard vi for større Tydeligheds Skyld hermed tillade os at kalde „Lynettegaarden“.

Dette pludselige Opbrud bevirkede, at 2det, 6te og 5te Kompagni fik et Forspring for de øvrige Kompagnier og foranledigede desuden et komisk Intermezzo, der senere fik Betydning. Da nemlig Forpostadjudanten Lieutenant Schultz bemærkede, at hans Ven, Kommandeuren for 1ste Kompagni, dvælede paa Bivuakpladsen, fordi han vilde have sine Kokke med og ikke vilde miste Kogeredskaberne, ilede S. til og raabte: „Fanden i Vold med dine Kokke! Dem skal jeg nok tage mig af, se blot til, at komme afsted som de Andre!“ Derved bevirkede Forpostadjudanten, der var en fortrinlig Feltofficer, at samtlige Kompagnikokke og Regimentets øvrige tilfældige

Efternølere (f. Eks. Folk, der havde været permitterede til Marketenderiet i Brohovedet) samledes i én Afdeling, der kom til ypperlig Nytte, idet Lieutn. Marcus Lo oft, der senere saaredes, førte dem saaledes frem, at de kom til at danne en svag Reserve for Regimentets højre Fløj. Da Katastrofen var indtraadt, muliggjorde dette, at Regimentsadjudanten, Lieut. O. H. F. R. Baumann, fik valgt en Optagelsesstilling, uden hvilken Regimentets venstre Fløj næppe vilde være naaet tilbage til Stillingen i den naturlige Vaabenplads foran det søndre Brohoved.

2det, 6te og 5te Kompagni satte sig altsaa først i Bevægelse, dernæst 1ste Kompagni, Lieut. Harland, fulgt af 3die Kompagni og kort efter de øvrige Kompagnier, nemlig 7de, Premierlieut. Rasmussen, og 4de Lieut. Valdemar Jantzen, tilsidst 8de Kompagni, Premierlieut. Willerup, der blev holdt noget tilbage af Brigadechefen.

2det og 6te Kompagni marcherede i Hurtigmarche med Halvvenstream, 6te bag 2det, og 5te Kompagni lidt nordligere, omtrent i Højde med Sneygaarden, da en opskræmmet Hare pludselig kom farende ligesom for at melde Fjendens Fremrykning. Den bøjede hurtigt af for den tætte Kjæde og forsvandt Nord om Sney. I dette Øjeblik stødte vi paa Fjenden; et elektrisk Stød gik gennem Linierne, Preusserne vare naaede frem til de Højder, som ligge Sneygaarden nærmest imod V., S. V. og S.Ø.

Ved en Fejlskrift har den officielle Rapport benævnt 20de Regiments Opmarche en Bagom-Opmarche til Venstre; havde Regimentet virkelig foretaget en Bagom-marsche, vilde det have faaet Front mod Brohovederne og Sønderborg, altsaa have vendt Ryggen til Fjenden. Det foretog en taktisk Opmarche til Venstre og fik derved først Hovedfront i sydlig Retning og efter endt Frontforandring til Højre om 6te Kompagni og senere om det endnu mere fremskudte 2det Kompagni omsider Hovedfront i vestlig Retning.

Uden Rolf Krakes Bistand, bag Fjendens højre Fløioomtrent i ret Syd for Sneygaarden, vilde vor Frontforandring næppe have kunnet foretages, og i hvert Fald vilde Oberstl. Scholten, hvis han havde faaet fornøden Betænkningstid, næppe have ladet sig lokke ned ad Bakkerne med sit Regiment og frem til det haabløse Angreb i Forterrainet til den tilbagetrukne Linie, hvis taktiske Beliggenhed var en Dødsdom over 20de Regiment og tilstødende Fløj af 9de.

Historien om, at Overkommandoen paa dette Tidspunkt befalede eller signalerede til 8de Brigade: „Det Hele gaa paa!“ burde aldrig være bleven Krigshistorie, bortset fra, at Befalingens Udførelse vilde have været en fysisk Umulighed under den givne Situation. Heller ikke behøver 20de Regiment at pyntes med laante Fjer, det kan godt holde sig til den krigshistoriske Sandhed. Hele Brigaden har tilfulde gjort sin Skyldighed, ja, mere end sin Pligt. Og er det en Ære at have foretrukket det fortsatte Angreb for Hævdelsen af de Stillinger, som havdes inde, tilkommer Æren herfor Kompagniernes eget Initiativ, tildels Brigadekommandeuren, altsaa ikke Divisionen eller Overkommandoen. Oberst Scharffenberg var selv Mand for at kunne bedømme en kritisk Situation og havde den uvurderlige Egenskab, som han forøvrigt delte med du Plat, at være taknemlig imod og opmærksom for Undergivnes Tjenstydelse. Han var, ligesom Divisionsgeneralen, ikke skinsyg paa sin egen Ære, og vidste stedse at opspare sit personlige Initiativ, til der var Brug for det, i Stedet for at slide det op i en halv Timestid til ingen anden Nytte end for Fjenden. Han blev aldrig konfus, og det maa erindres, dette siges ingenlunde til Fjendens Forklejnelse, men i Sandhedens Interesse, at vi Danske vitterligt konsumerede mere Mod i Løbet af et Kvarter, end Preusserne havde Brug for under hele Kampen.

Medens 2det Kompagni under Kapitain Harald

Stockfleths energiske Ledelse bemægtigede sig Højdedraget mellem Sneygaarden og Hørlyk og besatte det, paa dette Højdedrags vestlige Affald fra Nord til Syd løbende Hegn, hvis Forlængelse vilde møde Aabenraavejen, tog 6te Kompagni den nærmest Sney liggende Højde, som Fjenden kun holdt svagt besat, og opmarcherede saa med Hovedfront mod Lynettegaarden, til Venstre for 2det Kompagni, der dog ikke kunde sees fra denne Stilling, der truedes af Fjenden fra Vejhegnet Syd for Lynettegaarden og Sney.

Det var i den østlige Fortsættelse af og Udløbene fra dette „Vejhegn“, at Brigadechefen endnu saae Preusserne, da han ilede til 20de Regiments Bivuakplads. Heldigvis var 5te Kompagni og de øvrige Kompagnier ikke langt borte, om end Minutterne syntes timelange; 5te Kompagni opmarcherede Sydvest for Sneygaarden bagud og tilvenstre for 6te, fik Fjenden fordreven fra Vejhegnet, hvorfra han havde kunnet skyde 6te Kompagni bagind i venstre Flanke; at „Rolf Krake“ netop paa dette Tidspunkt begyndte at vise sig i Fjendens Ryg, har sikkert væsenligt lettet Kompagniet dets ingenlunde lette Opgave og i det Hele støttet Regimentets Fremrykning. Vest for 2det Kompagnies Stilling i Bunden af Dalen løb et Hegn, der saae ud til at være et Parallelhegn til det, Kompagniet holdt besat. Ligesom Kaptain Stockfleth vel var kommen til Ro med Folkene og havde faaet dem lidt indfæstede i Stillingen oppe paa Bakken, kom Oberst Lasson tilsyne, viftende fremad med sit Lommetørklæde nede fra Dalhegnet. Det var et skæbnesvangert Vink i et højst ubelejligt Øjeblik; men Kompagniet parerede Ordre og styrtede fremad uden at anfægtes af den forfærdelige Ild, der med stigende Vælde maatte rase mod dets venstre Flanke, efterhaanden som denne maatte bydes ganske blot. Navnlig fra Lynettegaarden, imod hvilken Angrebet endnu ikke var modent, og fra Lynetten B. skal Ilden have været overvældende,

medens Kompagniet, for at faae frit Skud, for tidligt besteg og overskred den imellem Dalhegnet og Ellebuskene liggende skallede Terrainbølge. Desværre var allerede Brigadekommandeuren Oberst Lasson falden, inden han kunde faae Tid til at forklare Kapitain Stockfleth Meningen med sit Vink. I Løbet af den halve Snes Minutter denne Fægtning varede, og medens 6te Kompagni holdt Kampen staaende i Stillingen paa den vestlige Sneyhøjde, var Kompagnikommandeuren for 5te Kompagni bleven saaret i Foden af en af de før omtalte matte Kugler, og hele Kompagniet blevet endel medtaget, saa at 1ste og 3die Kompagni kom til at indtræde dobbelt belejligt paa Valpladsen. Medens Lieut. Harland med sit Kompagni kilede sig ind imellem 6te og 5te, havde 3die Kompagni troligt holdt Skridt med det. Ufortrøden opmarcherede Kompagnierne hver paa sin Side af 5te med Front mod Syd, overskredte „Vejhegnet“, og foretog nu, tagende 5te Kompagni under Armene, efterhaanden deres Frontforandring fremad tilhøjre imod den tilbagetrukne Linie. Undervejs hertil var det, Premierlieut. Vald. Petersen stødte paa Kapitain Jensen, der kommanderede 22de Regiments venstre Fløjbataillon og kort efter faldt med det Udbrud: „Aa, den traf lige i Hjertet.“ Den brave, ufortrødne Kompagnikommandeur og mange anden Befalingsmand saaredes, hvoriblandt ogsaa senere den kjække Lieutenant Valdemar Lemvigh, der efter Premierlieutenant Steinmann havde taget Kommandoen over 5te Kompagni. Saasart 1ste Kompagni under sin Svingning til Højre var naaet frem langs Vejhegnet og viste sig mellem dette og Højdepunktet Sydvest for Sney (hvor det under Kampen ansaaes for 5te Kompagni, hvormed 6te Kompagni havde truffet en kort Aftale om Angrebet paa Lynettegaarden, medens Premierlieut. Steinmann passerede omtrent 50 Skridt bagom Kompagniets Ildlinie), var Angrebet paa Lynettegaarden omsider blevet

modent, forudsat, hvad ikke kunde sees, at 2det Kompagni hævdede sin eventuelle Stilling N.O. eller N. for nævnte Gaard. Den toges ogsaa med en dobbelt omgaaende Bevægelse imod Nord og mod Syd af 6te og 1ste Kompagnies Skytter i Forening; Regimentskommandeuren fulgte med ned til Gaarden og fandt der Heltedøden tilligemed mangfoldige Andre, baade Befalingsmænd og Menige.

Under Forberedelsen til og Udførelsen af dette improviserede Angreb saaredes 2 af Delingsførerne, Foure-
 rerne Jantzen og Petersen, henholdsvis af 6te og 1ste Kompagni. Sidstnævnte Kompagnies Angreb fulgte i Begyndelsen begge Sider af „Vejhegnet“, Førstnævntes Angreb begge Sider af et nordligere beliggende „Vinkelhegn“, der ender i et Vinkelstykke, hvori Kompagniets 3die Deling, der havde at følge Sydsiden af Hegnet, en Tid lang indfæstede sig under Lieut. Neergaard*). Efter at have omgaaet Lynettegaarden mod Nord, lykkedes det Kompagniets fortrinlige Kommandersergent Luxhøj og Korporal Mathiesen med dets 1ste Deling, der havde fulgt Vinkelhegnets Nordside, at tage et lille Jordværk, der paa et Stykke forhindrede Vejhegnets Enfilering fra Terrainet i Retning ad Skanserne III og IV og som laa ud for Indgangen til Lynetten B, hvilket Angreb her særligt nævnes, fordi disse to Underafdelings-Førere beseglede denne Heltegjerning med deres Hjerteblood. Havde dette traversagtige Jordværk ikke ligget lidt udenfor den tilbagetrukne Linie, havde heller ikke det været til at tage. Thi det lykkedes ellers ikke paa venstre Fløj og i Centrum at føre Regimentets Hovedangreb længere frem i denne, saa haabløse Kamp end til det første Hegn foran den tilbagetrukne Linie, hvor Frontforandringen endtes, og Angrebet stoppede op. Der indtraadte

*) Hegnet er ikke rigtig indtegnet paa Kortet.

ingen senere Forandring i dette Forhold, selv ikke da Angrebet kort efter forstærkedes i Centrum med 4de og 7de Kompagni og paa yderste venstre Fløj af 8de, efter at nemlig dette Kompagni under Premierlieut. Willerup med Præcision og Appel havde løst den taknemlige Opgave, Brigadechefen havde stillet det lige over for de Preussere, der, kommende fra Strandbredden eller Lynetten A, havde viist sig i Terrainet, S.Ø. for Sneygaarden.

Kampen blev nu staaende en lille halv Time; Klokken var da omtrent 11.

Forinden og under denne staaende Kamp havde 9de Regiment haft en lige saa haard, maaske endnu haardere Dyst at bestaa længere Nordpaa. Alarmeret baade af Divisionens Ordonnansofficer, Premierl. Nysted og af Brigadens Ordonnansofficer, Lieutenant Irminge, der senere faldt, havde Regimentets 2den Bataillon sat sig i Bevægelse for at naae frem til Alarmstillingen Nord for Værket C. I Løb ilede Kompagnierne frem ad Chausseén, men bleve ligesom 20de Regiments Avantgarde snart modtagne af den fremtrængende Fjendes levende Geværild, saa at de efter et kort offensivt Stød replierede sig paa Aabenraavejen, hvor navnlig Regimentsadjudanten, Lieutenant Berg, skal have gjort fortrinlig Fyldest ved at bringe praktisk Klarhed i den Række hinanden modsigende Ordre, som Forholdene affødté. Resultatet blev, efter hvad vi have kunnet forstaae, at Kompagnierne opmarcherede langs Aabenraavejen med venstre Fløj støttet til „Trevejkuden“ og (at regne fra venstre til højre) med 4de, 3die, 8de og 7de Kompagni i een Linie. Her afventede de med Længsel Ordren til fortsat Tilbagetog eller ogsaa 1ste Bataillons Tilbagekomst. Denne Bataillon, der ikke uden Ordre maatte forlade Aabenraavej-Stillingen end ikke frem efter, før den blev afløst af Brigaden i Sundsmarksbarakkerne, havde nemlig ved en eller anden Misforstaaelse

Det Indre af Skanse IV.

Efter Fotograf. taget Dagen efter Stormen, den 18de April.

tiltraadt Tilbagemarchen til Brohovederne. Thi da Oberst Scharffenberg havde givet Premierlieut. Willerup Ordre til at holde Terrainet mellem Sneygaarden og Stranden ryddeligt for Fjenden og nu fra Regimentets tomme Bivuakplads vendte Blikket mod 9de Regiment, saae han til sin Forundring, at dennes første Bataillon vendte tilbage ad Chausséen.

Ufortøvet begav han sig med sin Adjutant, Lieut. Holbøll, hen til Bataillon, erfarede Aarsagen til og stansede Tilbagetøget, under hvilket Bataillon førtes af sin Chef, Kapitaïn Ahlefeldt, med virkelig mønsterværdig Orden og Ro. Da 20de Regiment alt var stærkt engageret, og da desuden højre Fløjbrigade endnu ikke havde kunnet repliere sig, tog Brigadechefen, som det sig hør og bør, uden Tøven hele Ansaret paa sig, beordrede Bataillon til at vende om og Regimentet til at gjenoptage Angrebet med Dybbøl Mølle som Hovedobjekt. Efter hin uheldige Stansning udviklede nu Kapitaïn Ahlefeldt under Brigadechefens Øjne sin Bataillon til Venstre for 2den Bataillon med 1ste og 2det Kompagni i første, 5te og 6te Kompagni i anden Linie. Under denne raske Udvikling og paafølgende Fremrykning blev Kapitaïn Ahlefeldt skudt, og Regimentschefen, Oberstlieut. Tersling, der var fulgt frem med Bataillon, saaret.

Snart vare ogsaa denne Bataillons fire Kompagnier udviklede i en tynd Linie, efterhaanden som 2det Kompagni vandt Terrain, fjernede sig fra 1ste Kompagni og nærmede sig 20de Regiments højre Fløj, med hvilken det lykkedes Kapit. Knauer at sætte sig i Forbindelse i Terrainet ved Ellebuske, efter at have passeret Hørlyk. De to Regimenters 2det-Kompagnier rakte hinanden Haanden; men Føringsens Fortrinlighed kunde her ikke opveje Slagliniens skrækindjagende Tyndhed. Havde blot et Par af 20de Regiments Kompagnier kunnet komme til at opmarchere til Højre for Regimentets

2det Kompagni, vilde Nederlaget paa dette Sted næppe være blevet saa føleligt. Bedre endnu vilde det naturligvis have været, om 9de Regiments 2den Bataillon var naaet hen til sin rigtige Plads tilhøjre for 20de Regiment. 9de Regiments 1ste Kompagni, der udviklede sig tilhøjre for 2det Kompagni, var det af Regimentets Kompagnier, som det lykkedes at føre Angrebet mest tilbunds, idet Kompagnikommandeuren, Premierlieut. Redsted, opbød hele den Fylde af hensynsløs Energi, hvoraf han var i Besiddelse. Under sin raske Fremrykning synes Kompagniet forresten at have isoleret sig noget. Desuagtet kastede han Fjenden helt tilbage til Vaaningshuset ved Dybbølmølle, men her blev han og flere af Førerne gjort ukampdygtige. Kompagniet, forfærdeligt medtaget af Fjendens Bagladegeværer, begyndte saa at vakle, og dermed var Begyndelsen gjort til Regimentets Tilbagegang. De 6 øvrige Kompagnier havde allerede forinden Regimentets anden Fremrykning udover Aabenraa-vejlinien mistet alle sine Kompagnikommandeurer. Navnene ere: Kapitain H. J. W. Hansen, Premierlieutenanterne Gram, Rosen, Vogt, P. L. Hansen og Sekondlieut. Schmidt. Desuagtet gjenoptoges Angrebet ved Befalingsmændenes, navnlig ved Regimentsadjutantens kraftige Initiativ; dette Angreb støttedes paa højre Fløj af Lieut. Frits Holst, paa venstre Fløj af Officersaspirant Viggo Drewsen*) og nogle Haandfuld Folk af 2det Regiment. Nord for Chausséen fortsattes Fremrykningen indtil et Hegn foran Dybbølstenen og den Syd for samme afbrændte Gaard. Syd for Chausséen have sagtens 4de og 6te Kompagni, saa godt det lod sig gjøre, søgt at indfæste sig i en tilsvarende Opstilling paa det østlige Affald af Dybbølmøllehøjden. I denne

*) Det var til ham, at H. C. Andersen i sin Tid digtede: „Lille Viggo, vil Du ride Ranke.“ — Aspiranten faldt haardt saaret i Fangenskab. Han døde som Kontorchef i et af Ministerierne.

kritiske Stilling, hvori snart Resterne af 1ste Kompagni optoges, forblødte Regimentet sig efterhaanden ganske og maatte gaae tilbage udover Aabenraavejen under Fjendens morderiske Geværild. Havde Aabenraavej-Stillingen og dennes sydlige Forlængelse været indrettet til Forsvar, og havde Oberst Wörrishöffers Brigade faaet Ordre til at repliere sig paa denne Stilling, medens 3die Regiment straks havde besat dens nordlige Vestfront, kunde Stillingen have været holdt til Mørkets Frembrud og 9de Regiment havde sparet hele sin Fremrykning og meget Blod. Som det gik, var Regimentets Forbliven paa Valpladsen et blot og bart Tidsspørgsmaal. Tilbage-marchen til Brohovederne maatte tiltrædes, hvad da ogsaa snart skete omtrent Kl. 11¹/₂. Blandt dem, der udmærkede sig under sidste Tilbagegang, skal Lieut. Thomas Arboe have vist stor Omsigt, hvad der bør nævnes, da hans Navn ikke findes paa den officielle Rapport over Kampen den 18de April.

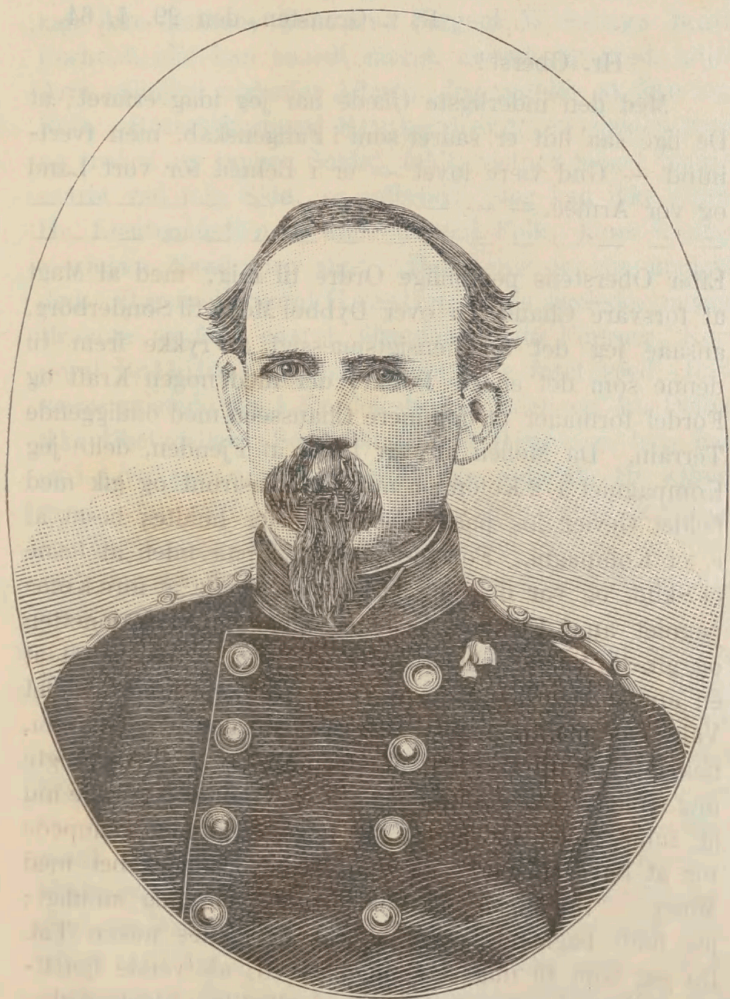
Medens højre Fløj endte sin Tilbagegang til Brohovedstillingen, og 9de Regiment endnu forblødte sig i sin Stilling ved Aabenraavejen, faldt General du Plat paa det bagved liggende Stykke af Chausséen. Underlæge F. B. Larsen*) af 2det Regiment, der var bleven tagen til Fange, blev Øjenvidne hertil. Han opholdt sig, forbindende Saarede, i vor Lægestation paa Hjørnet af Chausséen og af den gamle Landevej, da Lieutenant Dinesen med Resterne af 9de Regiments 1ste Kompagni naaede tilbage omtrent i Højde med Lægestationen. Major Rosen, der i sin Egenskab af Souschef havde sluttet sig til Divisionsstaben, beordrede Lieutenanten frem paany, for om muligt at tage Stilling foran nærmeste Baraklejr, og maaske for at udfylde det over 1000 Al. tomme Rum, som var opstaaet mellem Chausséen og de Syd for denne kæmpende Tropper. Imid-

*) Nu praktiserende Læge i Hadsted ved Aarhus.

lertid havde Fjenden forfulgt sin Sejr i Terrainet omkring Dybbøl Mølle. Han listede sig behændigt frem tæt Nord om Ellebuske og Hørlyk, fulgte det lange Hegn, der fra Hørlyk førte skraat ind paa vor Stilling ved Aabenraavejen, og her fik al Modstand sit Banesaar. Resterne af de her værende Tropper nødtes til at fortrække snarest muligt, brugte Baraklejren som Skjul og forhindrede ved deres Nærværelse det nordligere Brohoved fra at skyde.

Desværre havde den heltedige du Plat dvælet altfor længe paa selve Chausséen. Underlæge Larsen, som netop havde forbundet sin sidste Saarede, Bataljonsadjutant Hindenburg af 2det Regiment, blev tagen til Fange. Han blev nu harmfuldt Vidne til, at Preusserne skøde omkap efter de Enkelte, der opholdt sig paa Chausséen, og der fik General du Plat det Skud, der bragte ham Døden. De to fortrinlige Generalstabsofficerer, Majorerne Schau og Rosen, der med Flere ilede til, delte Skjæbnen med deres General. At faae deres Lig tilbage var umuligt, tilmed da Brohovedet ikke kunde komme til Skud, saalænge Terrainet foran var belejret med retirerende Tropper.

Forinden vi forlade 9de Regiments ligesaa kortvarige som hæderfulde og blodige Optræden paa Valpladsen for atter at vende Blikket mod 20de Regiments staaende Fægtning foran og i Højde med den tilbagetrukne Linie — i hvilken Fægtning Kompagniet Knauer af 9de fra nu af maa anses for indrangeret — ville vi dog, da Dødens Haand har indviet saa mangen skjult Heltegerning til Forglemmelse, fremdrage et Brev til Oberst Scharffenberg fra Premierlieutenant Redsted, som selv var Døden nær, og som paa den ham ejendommelige Maade skildrer sin og sit Kompagnies Kamp. Vi ønske gjerne at plante dette Brev, der fra Fangenskabet blev stilet til hans Brigadechef, som en Rune-

Kapitain Knauer.

sten for 8de Brigades og da især 9de Regiments Kamp.

P. t. Graasten, den 29. 4. 64.

Hr. Oberst!

Med den inderligste Glæde har jeg idag erfaret, at De lige saa lidt er saaret som i Fangenskab, men tvertimod — Gud være lovet — er i Behold for vort Land og vor Armée. — — — — —

Efter Oberstens personlige Ordre til mig, med al Magt at forsvare Chausséen over Dybbøl Mølle til Sønderborg, ansaae jeg det for hensigtsmæssigt at rykke frem til denne som det eneste Punkt, der med nogen Kraft og Fordel formaaer at dominere Chausséen med omliggende Terrain. Da Møllen alt var besat af Fjenden, delte jeg Kompagniet i 2 Kolonner med Sektionsfront og gik med fældet Gevær løs paa Havediget, der holdtes besat af c. et Kompagni. Folkene gik bravt paa uden at løse et Skud, og var det mig virkelig en Glæde at føre Kompagniet an. Fjenden kastedes tilbage med Bajonetten og gik til Vaaningshuset, der allerede holdtes besat af en anden fjendtlig Afdeling. Jeg havde nu intet andet Valg: det maatte tages. Jeg rykkede derfor igjen frem, naaede lige til Hjørnet af Bygningen. Folkene fulgte mig troligt; der modtog jeg fra et Vindue, jeg vilde ind af, mine Saar; og uagtet jeg nogle Sekunder kæmpede for at blive staaende og opmuntrede Mandskabet med Miner — thi Mælet var borte — var det mig umuligt; jeg faldt baglænds over og var bevidstløs nogen Tid. Da jeg kom til mig selv, nemlig ved, at tvende fjendtlige Soldater vilde plyndre mig, hvilket kun tildels lykkedes, saa jeg endnu en Del af Kompagniet forsvare sig med megen Haardnakkethed. Preusserne rykkede nu frem med uhyre Masser, Hvad der senere passerede, veed jeg ikke.

Det er min absolute Pligt, Hr. Oberst, at maatte fremhæve saavel Menige som i Særdeleshed Underofficerernes udmærkede Opførsel under denne Affaire. Jeg kan ikke noksom fremhæve Sergent Wissings brave Forhold, idet han haardt saaret, saavidt jeg veed, højre Arm splintret nedenfor Albuen, dog vedblev at føre sine Folk. Reservekorporal Blinkenberg, en sjelden brav og trofast og tapper Soldat, faldt, vistnok meget haardt saaret ved min Side, og udbrød: „Jeg kan ikke mere, Hr. Lieutenant! men kuns fremad Folk, kuns fremad — ingen Mand give sig.“ Han taug og var maaske død. Reservekorporal Hastrup viste ligeledes megen Bravour og faldt saaret, iligemaade min Foureer, Korporal Bathlinz, om hvis Skjæbne jeg Intet veed. Desværre mistede jeg i Særdeleshed af 2den og 4de Deling ikke Ubetydeligt. Secondlieutenant Dinesen, hvis han er i Live, maa jeg paa det Bedste anbefale Hr. Obersten. Han gik frem med et Mod, Udholdenhed og Foragt for Faren, der karakteriserer en sand Soldat, og maa jeg lykønske den Armee, der har mange saadanne Officerer i sin Midte.

Jeg har et Skudsaar i venstre Skulder, der langtfra ikke farligt, dog har smertet meget, idet Sener og Muskler, der føre til Armen, ere berørte; dernæst et Skudsaar gennem Halsen, der vel ikke er livsfarligt, men dog maa behandles med yderste Forsigtighed, idet Arterierne ere blottede; Struben er berørt og i meget stærk Supperation paa Grund af fremmede Stoffers Tilstedeværelse i Saaret (Klæde og Foder fra Uniformen); dog min kraftige Natur og sunde Legeme skal nok overvinde Alt; og gjør det mig kun hjertelig ondt, jeg nu saalænge er fordømt til Lediggang, og ikke igjen efter min, jeg haaber snarlige Helbredelse, kan stille mig under Oberstens Kommando. De fjendtlige Officerer ere særdeles forekommende mod mig, og daglig møder Prins Friedrich Carls Adjutant for at spørge til mit Befin-

dende; Prinsen og en General overgav mig min Sabel. Gud bedre det for vort lille Land og Hans Majestæt Kongen! Her træffes storartede Foranstaltninger, vistnok for at gaae til Als. Jeg vil haabe, man passer paa. En stor Del Tougværk og Skibsankere ere iforgaars og igaar kjørte til Sundeved, formodentlig til Broslagning. Uhyre svære riflede Kanoner er heller intet sjældent Syn — — —.

I den halve Time, vi nu i denne Skildring har forladt 20de Regiment, havde Situationen forværret sig betydeligt paa vor Side. Den Nytte, Regimentet under sin vanskelige, stødvise Opmarche havde haft af „Rolf Krake“, var forbi. Hvad enten det nu laa i det uheldsvangre plongerende Skud, Panserbatteriet modtog igjennem sit Dæk (et Skud, der, som bekjendt, berøvede Marinen en særdeles lovende Officer, den aktive Lieut. Jespersen) eller det virkelig var Fiskenaettene eller Frygten for dem, som forhindrede Panserbatteriet i at trænge længere frem i Fjendens Flanke og Ryg — nok sagt, „Rolf Krake“ holdt det blot „gaaende“ udfor Regimentets venstre Fløj, istedetfor at vanskeliggjøre Fjenden at trække Forstærkning til sig, eller i hvert Fald dog at vanskeliggjøre, at han indfæstede sig i den tilbagetrukne Linie. Her havde Preusserne imidlertid efterhaanden faaet sig saa tæt opstillet, at de viste Hoved ved Hoved paa Linien fra Lynetten A til forbi B; og fra denne deres, ligeoverfor os ophøjede Stilling dominerede de i en stedse stigende Grad vor Ild. Navnlig fandt denne Fjendens Geværild et gunstigt Maal i vore tæt sammenpakkede, man kunde fristes til at kalde dem „Støttetropslinier“ i Havehegnene og „Vejhegnet“ Syd for Lynettegaarden. Stillingerne hersteds lige op til det lille, traverslignende Jordværk, Kommandersergent Luxhøis Deling havde taget, begyndte tilmed at omklamres stærkt i højre Flanke, efterhaanden som Fjenden

Kapitain Harald Stockfleth.

Stilling ved Dybbøl Mølle ophørte at være truet af 9de Regiments Angreb, og han for Alvor begyndte at trænge ind paa 20de Regiments højre Fløj, hvortil vi, som berørt, ogsaa her maa henregne 9de Regiments 2det Kompagni. Trods haardnakket Modstand varede det heller ikke længe, før Fjenden udbredte sig i Terrainet Nord for den tilbagetrukne Linie fra B til C, altsaa i Terrainet Øst for Skanse IV. og den fra Værket C, op imod Dybbøl Mølle løbende Del af Linien, hvis Tilbagebøjning mod Vest i det Hele var 8de Brigade til stor Skade. Thi havde blot Linien fra Lynetten B af straks gaaet lige mod Nord, eller dog i Retning af Dybbøl Mølle til, istedetfor ad Skanse IV. til, vilde Brigaden, navnlig hvis 9de Regiments 2den Bataillon i Tide havde faaet Flensborger-Chausséen overskredet, nok have faaet Hul paa Linien paa Stykket Nord for Lynette B, hvor Tilnærmelsen vilde have været lettere, fordi Panserbatteriet „Rolf „Krake“ da kunde have enfilet hele den tilbagetrukne Linie. Selvfølgelig vilde Kampen alligevel have været haabløs; men den vilde have kunnet ladet sig smukkere gennemføre, og Tabet under Tilbagegangen vilde være blevet langt mindre føleligt.

En Ulempe var det ogsaa, at „Rolf Krakes“ Granater ikke vare godt sigtede og derfor ikke gjorde tilstrækkelig Forskjel paa Ven og Fjende. Der gik det Sagn i Brigaden, at Regimentsadjudanten, Lieutenant Baumann (der havde sluttet sig til 2det Kompagni og i det almindelige Omdømme kom til at spille en ligesaa smuk Helterolle i 20de Regiment som Lieut. Berg i 9de) greb en Kompagnifane og, svingende denne i sine opløftede Hænder, lagde sig plat ned bag den flade Bakkeryg midtvejs mellem Hørlyk og Lynette B, for at gjøre vel nærgaaende Venner opmærksomme paa, at dette sydøstlige Affald af Dybbølmøllebakken endnu var i dansk Besiddelse. — Det være nu som det vil, Granaterne og Granatstykkerne, der ere faldne i Terrainet

Øjet kunde række, i det stærkt afragede Terrain imellem Sneyhøjderne og Brohovederne, blev Terrainet omkring Dybbøl Mølle i Ordets bogstavelige Forstand ligesom sort af Fjender, mærkelig nok uden at Batterierne paa Als straks begyndte at spille. Det vilde have været et fortrinligt Ildmoment for det danske Artilleri omtrent Kl. 11¹/₄ eller lidt senere, og det maa have været det Øjeblik, Premierl. Redsted skildrer i sit interessante Brev, før han anden Gang tabte Bevidstheden; thi havde han mærket Noget til vore Granater, vilde han have omtalt det. Forresten varede det heller ikke længe, inden deres Sprengning tydeligt lod sig iagttage. En Fold i Terrainet maa have skjult Fjendens Bevægelser bag en Linie, som kan tænkes trukken fra Værket B til det nye Værk D.

Her paa Regimentets yderste højre Fløj var det, at begge Bataillonskommandeurerne saaredes, da de gik frem for at slutte sig til deres Afdelinger ved den tilbagetrukne Linie. Her saaredes ogsaa Lieutn. Looft i Spidsen for sit blandede Kommando, men heldigvis var Regimentsadjudanten lige ved Haanden. Han annekterede straks det nævnte Kommando og replierede det paa det samme Dalhegn, bag hvilket Oberst Lassons smukke Krigerskikkelse endnu laa henstrakt med brystne, opadvendte Blikke.

Begge de fortrinlige Kapitainer Stockfleth og Knauer maae paa dette Tidspunkt have været faldne, og deres Kompagnier skrækkeligt sammenskudte, ja, deres Modstand saa at sige brudt, efterat næsten samtlige Befalingsmænd vare faldne eller saarede.

Skjøndt stærkt rystet i sine Fuger, tøvede Regimentets venstre Fløj (8de og 3die Kompagni) og dets Centrum dog endnu med at tiltræde den skæbnesvangre Tilbagegang, der paa dette Sted ligesom 9de Regiment foran Dybbølstenen nødvendigvis maatte udarte til en mere eller mindre ordnet — „Flugt“. Ja, det nytter ikke at gaee afvejen for Ordet; thi, hvor et Angreb føres

langt frem og mislykkes, skal og maa det ligeoverfor Bagladevaaben udarte til Flugt. Her havde desuden Forblødningen været altfor stor, og da tilmed Tilbage-togsfeltet var overset af Fjenden, kunde der aldeles ikke være Tale om at maskere Tilbagegangen end ikke med ganske friske Tropper. Et forgjæves Forsøg paa at dække denne gjordes omtrent fra de samme Stillinger og Opstillinger, 2det og 6te Kompagni havde haft inde lige efter Kampens Begyndelse, og som de sikkert aldrig burde have ladet sig lokke ud af uden gjentagen, peremptorisk Ordre. Et andet Forsøg gjordes ved selve Sneygaarden; men først ved et halvtløjft Hegn midtvejs imellem denne Gaard og det søndre Brohovede lykkedes det omsider Regimentsadjudanten at faae Hold paa de Flygtendes Skarer, medens Premierl. Pingel ligeledes med Forsprængte af flere Kompagnier søgte og fandt Fodfæste paa Skrænterne ved den naturlige Vaabenplads Syd for det søndre Brohoved, tæt udfor Ruinerne af den Bygning, hvor Forpostkompagnierne i sin Tid plejede at aflægge og opbevare deres Tornystre. Hvis det lykkedes Fjenden at faae Fodfæste paa disse Skrænter og i de foranliggende Terrainfolder, kunde det sydlige Brohoved ikke ret længe forsvares, da dets Vestfront enfileredes fra „Vaabenpladsen“, der, saaledes som den blev besat, dannede en venstre, noget tilbagebøjet Fløj for den langt svagere og vanskeligere Stilling, Regimentsadjudanten havde inde. Brigadechefen, i hvis Paasyn og med hvis Billigelse overhovedet hele Opstillingen kan siges at være foretagen, lod den snart forstærke med andre Dele af Regimentet, som det var lykkedes Kompagnikommandeuren, Lieutenant Valdemar Jantzen at føre tilbage fra Centrum, navnlig fra Lynettegaarden, efterat Kompagnikommandeuren, Premierlieutenant Rasmus Rasmussen, Lieutenant Neergaard og mange andre Befalingsmænd vare faldne eller saarede ved og i denne Gaard. Farligst var Tilbage-

rykningen fra Regimentets venstre Fløj, der havde den længste Vej, især 8de Kompagni, der fulgte Strandbredden og mistede 109 Underkorporaler og Menige. Ved 3die Kompagni var Tabet 80 Underkorporaler og Menige, altsaa endel mindre, men til Gjengjæld var dets Tab af Døde og Saarede langt større; det geraader dets Fourer L. Berg, der tilsidst var dets Kommandeur, til Ære, at han dog fik Stumperne tilbage, efterat Lieut. Borgen var bleven saaret. Heldigvis trængte Fjenden ikke videre paa. Rigtignok beretter nu afdøde General Canstein i sin Rapport, at det 10de Kompagni af 60de Regiment i hans personlige Nærværelse stormede Gaarden „Sney“ med Bravour; men her foreligger sikkert en Navneforveksling med „Lynettegaarden“, som forresten Fjenden ogsaa maa have forefundet forladt undtagen af vore Saarede og Døde.

I Stillingen foran det søndre Brohoved samledes nu efterhaanden baade Resterne af 20de Regiment og af Knauers Kompagni under Lieut. Munck, foruden enkelte Frivillige af første Træfning, af hvilke særlig en Underkorporal Just af 2det Regiment gjorde sig hæderligt fortjent.

Foran det søndre Brohoved samledes saaledes de sidste Rester af 20de Regiment. Denne Stilling er ikke omtalt i den officielle Rapport, thi General Cansteins Tropper gjorde, mærkeligt nok, intet Forsøg paa at tage den. Tiden for denne Stillings frivillige Opgivelse kan kun tilnærmelsesvis bestemmes*), men maa vist have fundet Sted

*) Til nærmere Bestemmelse af Tidspunktet kan tjene, at den nordre Bro blev afbrudt, medens Premierlieutenant Fr. Pingel passerede den i Spidsen for det først tilbagegaaende Mandskab af 20de Regiment. Da han saaredes paa Alssiden af Broen, blev han hjulpen tilbage af 3 Befalingsmænd af 3die, 9de og 16de Regiment, der havde hørt til de sidst fægtende Tropper N. for Chausséen. Altsaa har 20de Regiment holdt sin fremskudte Stilling længere end nogen anden Afdeling udenfor Brohovederne.

Blokhuset i Skanse IV.

Efter Fotografi, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

lidt efter Kl. 12. Garden var allerede rykket over til Als, da 20. Rgt. fik Ordre til at repliere sig i Terrainet bag Sønderborg Kirke.

8de Brigades første Indberetning om Kampen den 18de April var meget talende netop ved sin Korthed. Den lød saaledes:

Den tilstedeværende Styrke er:

9de Infanteri-Regiment: 1 Kapitain, 9 Lieutenanter, 32 Underofficerer, 60 Undercorporaler og 592 Menige.

20de Infanteri-Regiment: 11 Lieutenanter, 26 Underofficerer, 43 Undercorporaler og 560 Menige.

Tabet har idag været:

9de Inf. Reg.: 15 Officerer, 56 Underofficerer, 63 Undercorporaler og 896 Menige.

20de Inf. Reg.: 15 Officerer, 3 Officersaspiranter, 30 à 40 Underofficerer og 656 Menige.

Brigadestaben: 1 Officer.

Brohovederne opgives.

Brohovederne vare den sidste Plet Jord, vi besad af Slesvigs Fastland. Her havde 18de Regiments 1ste Bataillon besat Forbindelseslinien mellem de to Brohoveder, Regimentets 2den Bataillon stod i det nordre Brohoved og 2 Kompagnier af 3die Regiments 2den Bataillon i det søndre Brohoved. Endvidere stode de 2 andre Kompagnier af sidstnævnte Bataillon i Løbegravene, der forbandt det nordre Brohoved med Stranden. Et Kompagni af Garden til Fods stod under Kampen opstillet bag Brohovederne. Mandskabet af Brokompagniet under Kapitain Hedemann stod parat til at afbryde de to Broer, lukke Barrièreporten o. s. v.

Efterhaanden som de kæmpende Afdelinger kom over til Als, bleve de anviste Plads af Hovedkvarterets Adjutanter. 3die Brigade og Garden til Fods opstilledes

i Løbegravene langs Kysten Nord for Sønderborg og ved Sønderborg Slot, 17de Regiment paa højre Fløj af 16de. Brigaden stødte til venstre Fløj af 6te Brigade, hvis 3 Batailloner stode langs Kysten til Kjærvig, medens 1 Bataillon af 10de Regiment stod som Reserve paa Vejen fra Kjær til Ulkebøl-Nørremark. Nord for disse Afdelinger stod 11te Regiment. 4de Brigade var beordret til Ulkebøl-Nørremark. 11te Batteri, Kapitain Fallesen, blev beordret til at opkjøre Syd for Møllebatteriet. Dette Batteri blev en kort Tid forladt; thi Møllen blev skudt i Brand, og Heden blev da utaalelig for Betjeningsmandskabet, men ved Hjælp af Frivillige fra 11te og 13de Batteri fik Fallesen atter Møllebatteriet til at virke. Det 10de Batteri anvistes Plads i Kirkebatteriet. 2det Batteri fik Plads med 4 Kanoner foran Kirken i Sønderborg By og 2 i Haven, herfra kunde den søndre Bro bestryges. Ved Siden af de 2 sidstnævnte Kanoner placeredes 2 Kanoner af 8de Batteri, medens dette Batteris første Halvbatteri placeredes ved Slottet.

Efterhaanden som Batterierne, desværre altfor sent, kom i Stilling, udviklede sig en heftig Artillerikamp.

Da det nordre Brohoved kunde faae frit Skud, aabnede dets Kanoner Ilden mod Fjenden; med Dygtighed bleve Kanonerne bragte i Virksomhed af Premierlieut. Baron de Bretton af 18de Regiment og Secondlieut. Benedictsens af 2den Brigades Stab. General Steinmann, der var kommen over i Sundeved og blev Vidne til Kampens sidste Afsnit, overtog nu Kommandoen istedetfor General du Plat.

Da 3die Regiments 1ste Bataillon kom tilbage fra Kampen udenfor Brohovederne, bleve 1ste, 2det og 5te Kompagni befalede til at blive som Reserve for Løbegravene fra det Nordre Brohoved til Alssund, som nærmest 3die og 7de Kompagni havde at forsvare. Under Artillerikampen, forsøgte en fjendtlig Styrke at tage

de nysnævnte Løbegrave, men denne Storm mislykkedes aldeles, fordi Fjenden beskødes i Fronten af Kompagnierne af 3die Regiment og i Flanken af 16de Regiment fra Løbegravene paa Als.

Vi havde ikke behøvet at forlade Stillingen ved Brohovederne; naar det alligevel skete, var det, fordi Oberstl. Dreyer mente, at det senere Tilbagetog vilde komme til at koste os større Tab, og at de havde opfyldt deres Bestemmelse. Det var forøvrigt ikke Prins Friedrich Carls Mening, at Brohovederne den Dag skulde tages, han var tilfreds med, hvad han alt havde opnaaet.

Man begyndte med at afbryde den nordre Bro. Frederik den Syvendes Bro var tilbage, og desuden 5 Færger og 12 Jagter, som laae paa Sundevedsiden. Disse 12 Jagter i Forbindelse med 4 Reservefartøjer skulde have været benyttede til en tredie Bro.

Klokken var 12^{3/4}, da Oberst Kauffmann modtog Ordre til at indskrænke Besætningen i Brohovedet til det Halve. Formindsnelsen begyndte med, at Afdelingerne fra Fløjene og i det søndre Brohoved droges tilbage. Efter at denne Befaling var udført, forlode først General Steinmann, Oberst Kauffmann og de Personer, som hørte til Hovedkvarteret, Brohovederne.

Kl. 1^{1/2} stod 18de Regiments 1ste Bataillon, Major Lundbye, endnu i det nordre Brohoved. Han fik nu Ordre til at føre Besætningen tilbage. Paa den udsvingende Frederik den Syvendes Bro befandt Oberstlieutenant Dreyer sig med Brohovedets Ingenieurer og Artilleribesætning. Den Brodel, som var nærmest Sundevedsiden, blev stukket i Brand, en Del af de løse Fartøjer bleve førte til Als, Resten blev opbrændt eller paa anden Maade ødelagt.

Paa Als havde Dagen ikke været rolig. General v. Goeben havde faaet Befaling til at demonstrere mod Øen og, hvis Lejligheden var gunstig, at forsøge en Overgang. Kl. 10 lod han sine Feltbatterier begynde

Det Indre af Skandse IV.
Efter Fotografi, taget Dagen efter Stormen den 18de April.

Demonstrationen, vort 11te Regiment rykkede da straks frem i sin Kampstilling langs Alssund, og i denne Kamp over Sundet havde Regimentet 2 Døde og 8 Saarede.

Henad Kl. 4 sagnedes Fjendens Artilleriild, men først da Mørket faldt paa, taug vore Kanoner, og Dagens blodige Drama var forbi.

Vort Tab af Døde og Saarede var den 18de April 1442 Mand, deraf 67 Officerer, Preusserne havde 1188 Saarede og Døde, hvoraf 70 Officerer. Mellem de preussiske Saarede var Generallieutenant v. Manstein.

Hærens hele Tab under Forsvaret af Dybbølstillingen beløb sig til 7721. Vi hidsætte efter Oberst Schøller følgende Tabel:

	Officerer.	Under-officerer.	Spillemand.	Underkorporaler og Menige.	Læger.	Trainkudske.
Stabenes Tab	9	"	"	2	"	"
Ingenieurernes Tab . .	2	2	"	27	"	"
Artilleriets Tab	13	31	"	597	"	"
Kavalleriets Tab	"	1	"	12	"	"
Infanteriets Tab	156	315	59	6425	"	"
Konkonbattanernes Tab	"	"	"	"	6	64
Sum	180	349	59	7063	6	64

Vi ville slutte denne Skildring af Dybbølstillingens Forsvar med Kongens Proklamation til Hæren.

Tapre Soldater! Uforsagte, brave Kammerater!

Efter et Forsvar, der vil mindes til de sildigste Tider, ikke blot paa Grund af Kampens Ulighed, men ogsaa paa Grund af det Heltemod, hvormed der stredes

mod Overmagten, har Armeen maattet vige fra Dyb-
bølstillingen til Als.

Tunge have de Lidelser været, som ledsagede Kam-
pens Udvikling, og uforglemmelige ere de store og smer-
telige Tab, som dens sidste Dage have medført; men,
med Guds Hjælp! ville baade Lidelserne og Tabene ikke
have været forgjæves, — de ville bære Frugter i den
Kamp, som I nu kæmpe mod Vold og Uret, og hvis
Formaal er vort dyrebare Fædrelands Tilværelse og Uaf-
hængighed.

Jeg bringer Eder Min og Folkets inderlige og varme
Tak for Eders udholdende og opoffrende Heltemod, og
Jeg er overbevist om, at den samme Aand fremdeles
vil besjæle Eder.

Gud bevare Min brave, danske Hær og skænke den
Løn for dens udholdende Tapperhed, ligesom han
vil skænke faldne Helte sin naadige Fred.

Kjøbenhavn, den 21de April 1864.

Christian R.

C. C. Lundbye.

Tillæg, Tilføjelser og Rettelser.

Under Udgivelsen af dette lille Skrift have vi modtaget adskillige dels Oplysninger, dels Betragtninger over Dybbølstillings Forsvar, hvoriblandt nedenstaaende er af særlig Interesse.

Den danske Hærs Efterretningsvæsen.

Overkommandoen forsømte desværre vor Hærs Efterretningsvæsen, medens Preusserne derimod havde sat deres fuldstændigt i System med hele deres medfødte vendiske Snuhed og endog faaet det bragt i Anvendelse af deres mindste Underafdelings- og Patrouilleførere under det betegnende Navn af „Findigkeit“. Vort Sprog mangler det tilsvarende Udtryk, men det kan gjengives med Ordet „Findsomhed“, naar dette underforstaaes at skulle betegne en mindre Grad af Opfindsomhed. I Kraft af denne energiske Findsomhed er det, at Preusserne gjøre den Middelmaadighed brugbar, som regelmæssigen gaaer til Spilde i de andre Magters Hære eller ogsaa afstedkommer stor Skade.

Og hermed bede vi Læseren om at fremtage et større Kort over Als og Sundeved og at sammenligne det med vort Oversigtskort. Dernæst bemærke vi, at det er af stor Vigtighed ogsaa for Marinen, at den kan lære at korrespondere med Hæren, for at det ikke fremdeles skal gaae os som Natten før Slaget paa Rheden den 2. April 1801, da vi passive og med ægte dansk

Godmodighed lod Admiral Nelsons Stabschef afstikke Grunde og opmaale hele Farvandet endog udenom Flag-skibet Dannebrog og saa tilmed ophørte med at bombardere den engelske Flaade fra Amager. Hvorfor benyttede vi ikke Frelserstaarnet paa Christianshavn til Rekognoscering?

Preusserne havde, som bekjendt, oprettet lignende Observationsstationer paa flere Steder i Sundeved, maaske endog i Forbindelse med Patrouilletjeneste tilsøes, naar nemlig hensees til Fiskethistorien i Vemming Bund efter 28de Marts 1864. Slige Observationsstationer for de militaire Rekognosceringer vare f. Eks. oprettede i Kirketaarnene ved Sottrup og Broager samt ved Broagerpynten imod S. Ø., fra hvilken sidste Station al større Troppebevægelse kunde sees i sigtbart Vejr, naar den fandt Sted over Broerne fra Als til Sundeved, hvad forresten saare let kunde have været forebygget ved Anbringelsen af en simpel Skærm af Sejldug langs den sydlige Side af Frederik den VII's Bro, selv om Sejlene havde maattet rebes i stærk Blæst.

Det er dog selvfølgelig ikke saa meget hertil, vi sigte, som til vor Mangel paa faste Stationer til Rekognoscenter af Officerskorpset i Forbindelse med slige Patrouillebaade som de, der bragtes i Forslag af Kapitain C. G. W. Magius. Den nævnte Officer har senere haft Leilighed til at udfolde en Findsomhed, der undertiden naaer frem i Højde med Opfindsomhed. Under Dybbøls Beleiring var denne Officer ansat som Kompagnikommandeur ved 12. Regiment, der kantonerede i Egnen omkring Nordborg, altsaa paa Nordsiden af Øen Als. Kapitainen tog gerne Station i Oxbøl Kirketaarn. Hvis nu Læseren vil drage en Linie fra nævnte Kirketaarn ad Arnkilsøre til, derfra ned ad Als Sund til Lille mølle (se vort Oversigtskort) og saa fortsætte Linien ud over Bogstavet Ø i Øster-Dybbøl, vil det neppe falde vanskeligt at forstaae, at Kapitainen med

sin udmærkede Søkikkert kunde se, hvorledes de preussiske Løbegrave m. m. mylrede af Tropper hin klare Foraarsmorgen den 18de April 1864. Men hvorledes bringe Overkommandoen betids Melding om denne Kjendsgjerning? Vilde ikke en fast Rekognoscent, anbragt i dette Kirketaarn og sat i telegrafisk Forbindelse direkte med Overkommandoen, have været paa sin rette Plads og saa at sige uvurderlig? Det Samme gjælder muligen om flere Punkter, f. Eks. Hørup Kirketaarn. Her tog Meddeleren engang Station en Maaned tidligere, nemlig den 18. Marts 1864. Derfra havdes en fortrinlig Oversigt, og de 3 fjendtlige Batterier paa Broager saaes tydeligt i Virksomhed igjennem en sædvanlig Theaterkikkert. Et Skud fra Skanse II foranledigede netop den Dag en Eksplosion i det midterste Batteri, hvad der selvfølgelig i høj Grad forøgede Interessen. At Valget af en fast Officersstation paa dette Punkt var paa sin rette Plads, fremgik bedst af de mange tilstedeværende Civilpersoner, hvoriblandt En tiltrak sig Opmærksomheden ved sin ivrige Gestikulation. Han sagde, han var Hjulmand i Sottrup og pegede paa sit Hus. Det havde sikkert været interessant at faae ham arresteret og afhørt. Opstillingen af en Stige og lignende mørke Gjenstande op imod den hvide Kirkemur, der kunde sees fra den fjendtlige Officersstation i Sottrup Kirke, kunde jo godt betyde: „Ingen usædvanlig Troppbevægelse“. Medens Borttagelsen af et sligt, forud aftalt Spionsignal kunde melde det Modsatte, altsaa f. Eks. „Stærke Troppemasser koncentrerer i Terrainet imellem Sønderborg og Arnkilsøre.“

Hjulmanden var maaske ganske uskyldig, men under en slig Feltsituation er enhver Civilpersons Nærværelse paa en slig Observationsplads mistænkelig for Enhver, som veed, hvorledes en Vindmøllens Vinger kunne indrettes til nøjagtig Signalfgivelse.

Et godt Efterretningsvæsen har altid været vor svage Side. Vi minde om, at en frivillig Melding, udgaaet fra Forpostkompagnikkommandeuren i Øster-Dybbøls Ruiner den 16de April 1864 Kl. 10 Aften og handlende om Virkningen af det bevægelige Broagerbatteries indirekte Granatild imod Fjendens Løbegrave imod Syd, først naaer Baadsager om Morgenen den 17de, da Natteskydningen maatte afbrydes. Hovedfaktoren i Preussernes Krigslykke er deres Findsomheds fortrinlige Efterretningsvæsen. Baade for Krigskunsten og Krigsvidenskaben, baade for Taktiken og Strategien er denne Findsomhed uundværlig, ikke mindst under de stedse farligere Bevæbningsforhold, der ville medføre Opfindelsen af Pansertaarne, større eller mindre, men alene til Brug for Recognoscenter, ogsaa til de, hos os saa forsømte Rekognosceringer under Fægtningens Gang, naar først Geværilden begynder at blive knusende. Hvad vilde vore Søofficerer sige, hvis man fratog Panserskibene deres Kommandotaarne? Det kan ikke forlanges af en Brigade- eller en Divisionsgeneral, der ikke bør skifte Station mere end et Par Gange, at han skal blive holdende stille en Times Tid oppe paa en Oversigts-høj, der tages under grundig Behandling af godt sigtede Skud fra Fjendens Side. Det kunde jo ikke engang gaae i 1864, da Preusserne dog havde højbanede Vaaben ligesom vore; men med Nutidens fladbanede Vaaben maa man ophøre med at stille lignende umulige Fordringer til den Højstbefalende, som Overkommandoen i sin officielle Beretning over Dybbølslaget den 18de April indirekte stillede til behagelig Afbenyttelse for alle sine Undergivne. Man maa ikke glemme, at Mandskabet er af Kjød og Blod og ikke af Støbestaal. Der var ikke den fjerneste Grund til at beklage sig over, at Underafdelinger søgte Dækningsmidler imod den baade direkte og indirekte Granatild; thi uden

hine selvavede Dækningsmidler havde der jo ingen Forsvarere kunnet være tilbage i Dybbølstillingen.

Man maa forstaae at være retfærdig i sin Dom og helst vide at se, hvor Feltskoen vil komme til at trykke. Denne vigtige Soldaterdyd kaldes Forudseenhed, den Forudseenhed, som i Forbindelse med Initiativ og Findsomhed, frembringer Opfindsomheden, ogsaa Opfindelsen af de moralske Midler, som bringe Bedriften til at modnes til Heltebedrift og da for os især i det danske Folks Hjerter; thi ethvert levedygtigt Folk har sin særlige Livsnerve, som maa skænkes omsigtsfuld og levende Røgt og Pleje for ikke at henvisne i Farens store Øjeblikke.

Side 26.

Det andet Stykke skal sluttet saaledes:

- en Stilling 7—800 Alen N.V. for Østerdybbøls Ruiner, saaledes at han fik Premierlieutenant Esmanns Halvkompagni paa højre Fløj og her forstærkede Skyttekæden med den fortrinlige Kommandersergent Frederichsens Deling, som han laante af Reservekompagniets Fører Premierlieutenant Behrens. Regiments- og Bataillons-Stabene med Ordonnanser og Ambulancen holdt paa Vejen Syd for Ruinerne 5—600 Alen N.V. for Skandse VI.

Side 68:

Linie 2 fra neden:

Det var ingen Spillemand, der klattrede over Skanseporten, men Menig Nr. 213 Smidth, der nu er Malermester her i Kjøbenhavn.

Side 99:

I Anmærkningen tilføjes:

Der ligeledes havde Stilling i Østerdybbøl.

Side 111:

Linie 13 fra oven:

Barakleiren læs: Barakken.

Side 113, Linie 15 fra oven:

vor egen, læs: vor anden.

Side 138, Linie 2 fra oven: $12\frac{1}{2}$ læs 12.

Linie 4 fra neden: 12 læs $11\frac{1}{2}$.

Side 141:

overbragte læs: havde at overbringe.

Ordre de bataille,

den 18de April 1864.

Divisionsgeneral *Claude du Plat* havde Kommandoen over Styrken i Dybbølstillingen, Major *Schau* var Stabschef, Premierlieut. *Nysted* Ordonnansofficer, Sekondlieut. *M. Hedemann* Adjudant.

A. Første Træfning.

a. Højre Halvdel \circ : højre Fløj og højre Centrum.3die Brigade, Oberst *Wörishoffer*.Adjudant, Sekondlieutenant *Kolding*, Ordonnansofficer, Premierlieutenant *Hein*.I. 16de Regiment, Oberstlieut. *Wolle*, højre Fløj.1) 2den Bataillon, Kapitain *Ravn*.3die Kompagni, Kapitain *Dræbye*,

(højre Forpostkompagni fra Allsund indtil midt ud for Skanse Nr. IX.)

4de Kompagni, Sekondlieutenant *F. V. Hansen*.8de Kompagni, Premierlieut. *Emil Schau*.

(Begge Kompagnier i Løbegravene fra Allsund til Skanse Nr. X.)

7de Kompagni, Premierlieutenant *Toldberg*, Reserve.2) 1ste Bataillon, Kapitain *Hein*.Tre Delinger af 1ste Kompagni, Premierlieutenant *Vett* i Skandsen Nr. X og en Deling tilvenstre i Løbegravene.5te Kompagni, Kapitain *Bernhard Petersen*,

(Løbegravene imellem Skanserne Nr. X og Nr. IX.)

6te Kompagni, Premierlieut. *Andresen* i Skandsen Nr. IX.1ste Kompagni, Premierlieut. *Agerholm* i Reserve.II. 17de Regiment, Oberst *Bernstorff*, højre Centrum.1) 2den Bataillon, Kapitain *Schüve*.8de Kompagni, Premierlieut. *Pechlin*.6te do. — *Møller*.4de do. — *Cramer*.

(alle 3 Komp. i Løbegravene fra Skanse Nr. IX til Skanse Nr. VIII.)

3die Kompagni, Sekondlieutenant *Lüders*, i Reserve.2) 1ste Bataillon, Kapitain *F. V. Lund*.2det Kompagni, Kapitain *J. H. Gandil*,

(venstre Forpostkompagni fra midt ud for Skanse Nr. IX indtil Slutten imellem Skanserne Nr. VI og Nr. VIII.)

5te Kompagni, Sekondlieut. *Galster*, i Skandse Nr. VIII.)7de Kompagni, Premierlieut. *Ivar Nielsen*,

(i Løbegravene imellem Skanserne Nr. VIII og Nr. VII.)

1ste Kompagni, Sekondlieutenant *Dameck*, i Reserve.b. Venstre Halvdel \circ : venstre Centrum og venstre Fløj.1ste Brigade, Oberst *Lasson*.Adjudant, Premierlieut. *P. Hansen*, Ordonnansofficer, Sekondlieut. *Mygind*.I. 2det Regiment, Oberlieut. *C. V. L. Dreyer*.

1) 1ste Bataillon, Regimentskommandeuren*)

2det Kompagni, Sekondlieut. *Thestrup*,

(i Løbegravene mellem Skanserne Nr. VII og Nr. VI, bestemt til at besætte sidstnævnte Skanse med et Halvkompani.)

6te Kompagni, Premierlieut. *F. G. H. O. Gandil*,

(i Løbegravene fra Skanse Nr. VI til Skanse Nr. V. En Deling af Kompagniet bestemt til Forsvar for Skanse Nr. V.)

1ste Kompagni, Premierlieut. *N. H. Hjort*,

(fra Skanse Nr. V til Landevejen mellem denne Skanse og Chausséen.)

5te Kompagni, Sekondlieut. *Frits Holst*, i Reserve.2) 2den Bataillon, Kapitain *Urne Rosenvinge Lundbye*.7de Kompagni, Premierlieut. *V. J. Larsen*,

(fra Landevejen ved Skandse Nr. V til Chausséen.)

3die Kompagni, Premierlieut. *M. Gjørup*,

(e. Halvkompani imellem Chausséen og Skanse Nr. IV, et Halvkompani i Skanse Nr. IV.)

4de Kompagni, Premierlieut. *Tranberg*,

(i Løbegravene fra Skanse Nr. IV til Skanse Nr. III.)

8de Kompagni, Sekondlieut. *Reiter* i Reserve.II. 22de Regiment, Oberstlieut. *Falkenskjold*.

1) 1ste Bataillon, Regimentskommandeuren**)

4de Kompagni, Premierlieut. *Jäger*.2det Kompagni, Kapitain *Grüner*.1ste Kompagni, Sekondlieut. *Averhoff*,

(alle 3 Kompagnier i Løbegravene imellem Skanserne Nr. III og Nr. II. En Deling af 4de Kompagni var i Skanse Nr. III.)

3die Kompagni, Sekondlieut. *S. P. J. Beck****) i Reserve.2) 2den Bataillon, Kapitain *C. V. Jensen*.5te Kompagni, Sekondlieut. *Grünwaldt*.7de Kompagni, Premierlieut. *Carlsen*,

(i Løbegravene imellem Skanserne Nr. II og Nr. I. Et Halvkompani af 5te Kompagni bestemt til Forsvar af Skanse Nr. II.)

8de Kompagni, Premierlieut. *Johansen*,

(e. Halvkompani i Skanse Nr. I, det andet Halvkompani i Løbegravene tilvenstre for Skansen.)

6te Kompagni, Sekondlieut. *Krogh* i Reserve.

B. Anden Træfning.

I. 3die Regiments 1ste Bataillon, Kapitain *Arntz*,

(Reserve for højre Fløj og højre Centrum, laa i de nye Barakker ved Aabenraavejen.

1ste Kompagni, Kapitain *Otto Schøning*.2det do. — *Adam Moltke*.5te do. — *L. C. Scane*.6te do. Sekondlieut. *B. D. M. Waller*.II. 8de Brigade, Oberst *Paul Ulrich Scharffenberg*.Adjudant, Sekondlieut. *H. Holbøll*, OrdonnansofficerSekondlieut. *Irminger*.

(Reserve for venstre Centrum og venstre Fløj.)

1) 9de Regiment, Oberstlieut. *Tersting*,

(Nord for Flensborgchausséen, mellem de gamle Barakker og det nordre Brohoved.)

2den Bataillon, Kapitain *Christiani*,

(bestemt til at besætte den tilbagetrukne Linie fra det lille Værk C over D indtil 200 Alen Nord for Chausséen.)

3die Kompagni, Sekondlieut. *P. L. Hansen*.4de do. — *E. F. M. Schmidt*.7de do. Premierlieut. *Gram*.8de do. — *Carl Gustav Rosen*.1ste Bataillon, Kapitain, Grev *M. E. C. F. Ahlefeldt Laurvig*.

(3-400 Alen bag 2den Bataillon, var bestemt til som Brigadens Reserve at anbringes paa Vejkuden ved de gamle Barakker.)

1ste Kompagni, Premierlieut. *Redsted*.2det do. Kapitain *Knauer*.5te do. Premierlieut. *H. J. V. Hansen*.6te do. — *J. F. V. Voigt*.20de Regiment, Oberstlieut. *Scholten*,

(Syd for den gamle Landevej mellem det søndre Brohoved og de gamle Barakker, og med sin anden Bataillon anbragt noget tilbage for sin første Bataillon. Regimentet var bestemt til at besætte Lynetterne A og B, Værket C og den mellemliggende Del af den tilbagetrukne Linie lige ud til Vemmingbund.)

1ste Bataillon, Major *Sophus Schack*.1ste Kompagni, Sekondlieut. *Fr. Harland*.2det do. Kapitain *Harald Stockfleth*.5te do. Premierlieut. *C. N. Steinmann*.6te do. — *Frederik Pingel*.2den Bataillon, Kapitain *Sperling*.3die Kompagni, Premierlieut. *Valdemar Petersen*.4de do. Sekondlieut. *A. V. Jantzen*.7de do. Premierlieut. *R. Rasmussen*.8de do. — *C. F. Willerup*.*) Bataillonskommandeuren, Kapitain *Arnholz*, blev om Morgenen for Stormen saaret ved et Granatskud.**) Bataillonskommandeuren, Kapitain *Baland*, var ved Dag gry bleven skudt af en Granat.***) Kompagnikommandeuren, Premierl. *Behrens*, var ved Dag gry bleven dræbt af samme Granat, som dræbte Bataillonskommandeuren.

C. Tredie Træfning.

Oberstlieutenant *J. C. Dreyer* af Ingenieurerne*)
(var bestemt til som Hovedreserve at forsvare det nordre og det søndre Brohoved og mellemliggende Linie.)

- 1) 3die Regiment, Oberstlieutenant *Haagen Mathiesen*.
2den Bataillon, Kapitain *J. H. Krabbe*.
3die Kompagni, Sekondlieut. *Bilsted*.
4de do. Premierlieut. *F. F. Hansen*.
7de do. — *Drastrup*.
8de do. — *Falkenskjold*.

- 2) 18de Regiment, Major *E. A. Lundbye*.
1ste Bataillon, Kapitain *Baller*.
1ste Kompagni, Sekondlieut. *Kellner*.
2det do. Premierlieut. *N. P. Andersen*.
5te do. — *Jens Larsen*.
7de do. — *Ahlmann*.
2den Bataillon, Major *P. C. R. Weyhe*.
3die Kompagni, Premierlieut. *H. C. Nielsen*.
4de do. Sekondlieut. *C. A. J. Hansen*.
6te do. Premierlieut. *Emil Baron de Bretton*,
8de do. — *H. T. B. Benzen*.

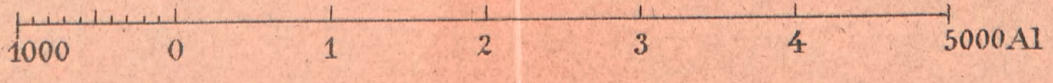
Tredie Træfning bestod af 2den Brigade, med Undtagelse af 3die Regiments 1ste Bataillon. Brigadekommandeuren var Oberst *Kauffmann*, Adjudant, Sekondlieut. *Tuxen*, Ordonnansofficer, Sekondlieut. *Benedictsen*.

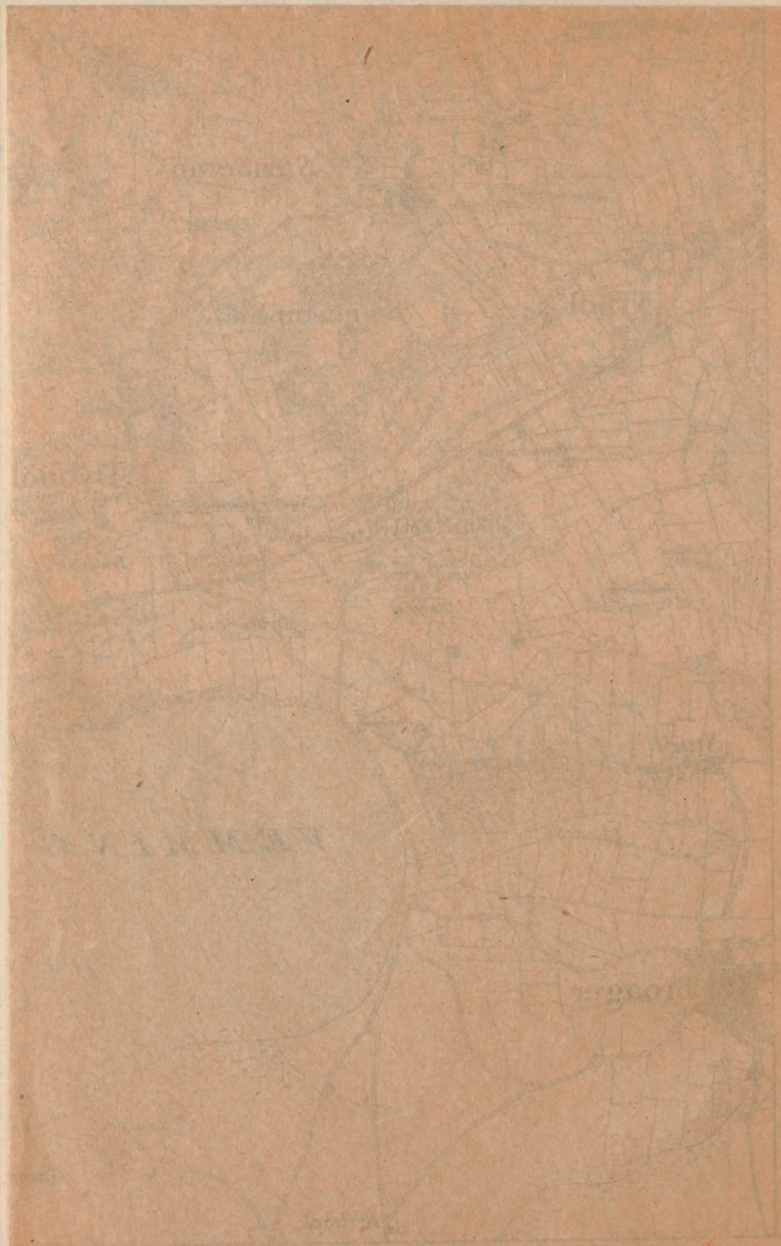

- Danske Værker, Løbegrave m. m.
- Fjendtlige Værker, Løbegrave m. m.
- Barakker

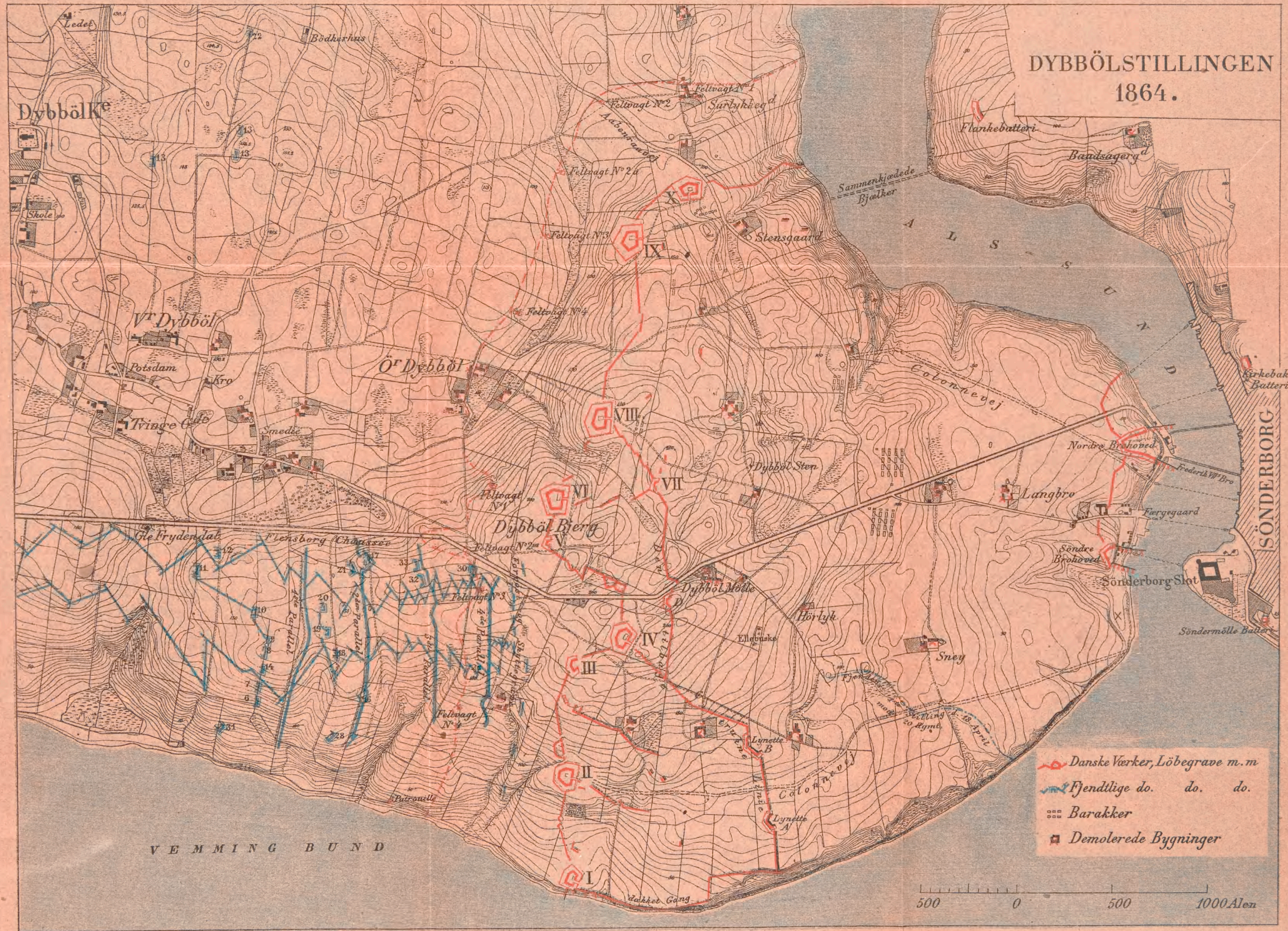
- Forhug
- Demolerede Bygninger

Hoffensberg & Trap^s Etabl.

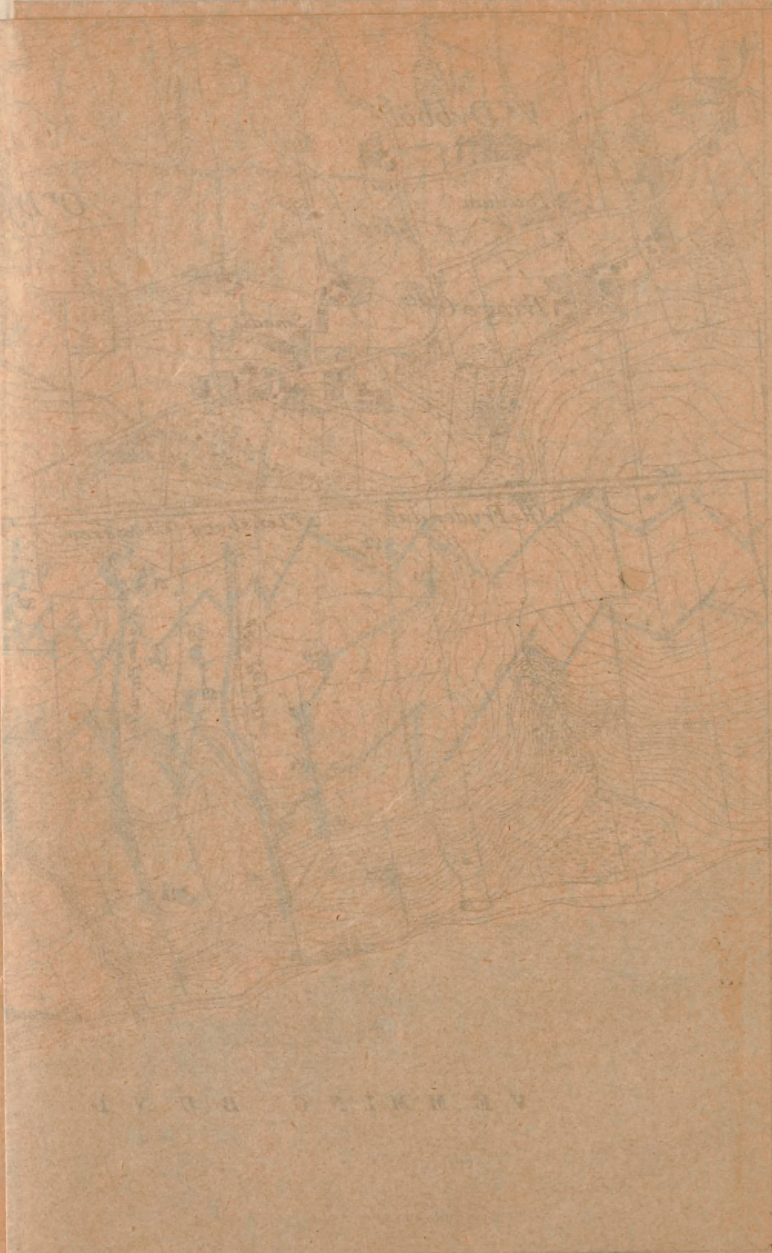

DYBBÖLSTILLINGEN 1864.

- ⬮ Danske Værker, Löbegrave m. m
- ⬮ Fjendtlige do. do. do.
- ▢ Barakker
- ⬮ Demolerede Bygninger

V E M M I N G B U N D

NEW YORK 1851

Dansk Folkebibliothek.

Udkommet er:

- Nr. 1. Ludvig Holberg: Don Ranudo.
- 2. Heinrich Heine: Harzrejsen.
- 3. Jens Baggesen: Komiske Fortællinger.
- 4. Lamartine: Graziella.
- 5. Chr. Olufsen: Gulddaasen.
- 6. George Eliot: Amos Barton.
- 7. Shakspeare: Hamlet.
- 8. Hackländer: To Fortællinger.
- 9. Garschin: Fortællinger.
- 10. Johannes Ewald: Balders Død.
- 11. Diderot: Rameaus Brødersøn.
- 12. Ludvig Holberg: Abracadabra m. m.
- 13. Goethe: Werther.
- 14. Jules Michelet: Jeanne d'Arc.
- 15. Ludvig Holberg: Jeppe paa Bjærgtet.
- 16. Goethe: Egmont.
- 17. Mark Twain: Skitser I.
- 18. Wessel: Udvalgte Skrifter.
- 19. Chateaubriand: Atala.
- 20—21. Baggesen: Labyrinten I.
- 22. Chamisso: Peter Schlemihl.
- 23—24. Erckmann-Chatrian: Efter Moskous Brand.
- 25—26. Fritz Reuter: Fra Anno tretten.
- 27. Daudet: Fortællinger I.
- 28. Dickens: Fortællinger.
- 29. Mommsen: Brødrene Gracchus.
- 30. Molière: Scapins Gavtyvestreger.
- 31—32. H. F. Ewald: Hvad Ellen vilde.
- 33—34. Schiller: Røverne.
- 35—36. Maupassant: Peter og Hans.
- 37. Byron: Manfred, Mazeppa og Fangen paa Chillon.
- 38. Thaarup: Høstgildet m. m.
- 39—40. Dostojevskij: Optegnelser fra det døde Hus.
- 41—42. Goncourt: Germinie Lacerteux.
- 43. Shakspeare: Kong Lear.
- 44. Börne: Udvalgte Fortællinger.

- Nr. 45. Freeman: Den engelske Forfatnings Udvikling.
- 46—47. Schiller: Maria Stuart.
 - 48. Hugo: En dødsdømts sidste Dag.
 - 49—50. Baggesen: Labyrinten II.
 - 51. Swift: Gullivers Rejse til Lilliput.
 - 52. Alarcon: Kaptejn Veneno.
 - 53. Voltaire: Naturmennesket.
 - 54—55. Jerrold: Fru Caudles Gardinprækener.
 - 56. Ising: Vilhelm af Oranien og hans Page.
 - 57—58. Poul Chievitz: Fra Gaden.
 - 59. Pascal: Tanker.
 - 60. Irving: Fortællinger fra Alhambra.
 - 61—62. Schiller: Wilhelm Tell.
 - 63. M. Goldschmidt: Den flyvende Post. — Hævnen.
 - 64. Stuart Mill: Arbejdernes Krav. — Kvindernes Frigørelse.
 - 65. Racine: Esther.
 - 66. Nygræske Fortællinger.
 - 67. Henrik Pontoppidan: Folkelivsskildringer I.
 - 68. Goncourt: Tanker og Indtryk.
 - 69. Musäus: Legender om Rübezahl.
 - 70—71. H. F. Ewald: Knud Rydbjerg.
 - 72—73. Perrault: Æventyr (med Dorés Illustrationer).
 - 74. Shakspeare: Romeo og Julie.
 - 75—76. Thiers: Napoleon paa St. Helena.
 - 77—78. Stanley: Rejse gennem Afrika. Med 26 Billeder.
 - 79—86. Konversations-Lexikon.
 - 87. Malte Konrad Bruun: Aristokraternes Katekismus.
 - 88. Sienkiewicz: Sejerherren Bartek.
 - 89. Tacitus: Kejser Nero.
 - 90. Verga: Udvalgte Fortællinger.
 - 91. Mark Twain: Skitser II.
 - 92. Taine: Jakobinernes Ledere.
 - 93. Kleist: Michael Kohlhaas.
 - 94—95. St. Amand: Kvindetyper.

„Dansk Folkebibliothek“ faas i alle Boglader, til
25 Øre pr. Nummer uindbundet, i smukt komponeret
 Bind 25 Øre mere.

